

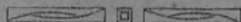
НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВ- НИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції і Адміністрації:
Львів, Корняків ч. 1.

З М І С Т:

Лист з Риму	101
о. Др. Т. Галушчинський ЧСВВ.: Значінне св. письма в проповідництві	105
о. Др. Д. Дорожнинський: О процесях після нового Кодексу права канонічного	109
о. Йосафат Скруть ЧСВВ.: Психологічний момент духовних вправ св. Ігнатія Льойолі	117
Свящ. Антін Стельмах: З метафізики ро- звсю народів	120
Загальні збори Тов-а св. Ап. Павла	123
о. Др. Г. Костельник: Помершій донечці	126
Нові книжки	129
Всячина	130

ЛЬВІВ, 1921.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

Від Адміністрації.

За чотири числа „Ниви“, які в 1921 р. досі вийшли, належить ся нам 100 Мп — Просимо всіх предплатників, котрі ще сього не зробили, негайно прислати нам сю належитість. Чи передплата на слідуєчі 4 місяці виносити ме таку саму квоту, годі нам вперед сказати, бо мають наступити нові значні підвищення цін друку.

* * *

Котрі Всеч. ОО. були би ласкаві відправити Служби Б. на „фонд Ниви“, просимо їх, щоби зволили зголоситися (можна письменно) до Адміністрації „Ниви“: скільки Служб Б. бажали би відправити?

Переписка Редакції.

Заровіджену в попереднім числі „Ниви“, оцінку брошури д-ра В. Охримовича відкладаємо до слідуєчого числа „Ниви“ тому, що в сім призначене її місце займив „Лист з Риму“ Високопреосв. нашого Архирея.

о. Др. Т. Вергун — Синьків. Надіслану допись видрукуємо в слідуєчій числі. Але трохи побоюємось цензури. Дякуємо сердечно, бо якраз тепер Ваша допись продається нам.

о. Й. К. — Сливки. Ваша стаття призначена на час Великого Посту прийшла за пізно, коли вже отсе число „Ниви“ було зложено. Передіше надіслані нам Ваші статті не є так написані, щоби їх можна пустити в світ. А сьому „Львів“ не винуватий.

о. І. Чичула — Дністрик дуб. Ведені засадою, щоби дати можливість невдоволеним виговоритись, ми обіцяли були видрукувати надіслану нам Вашу статтю, котрою уємно критикуєте нашу статтю в І. ч. „Ниви“ з ц. р.: „Про що нам писати?“ Між тим склалось так, що кінцева Ваша пропозиція, щоби уладити свого роду „плебісцит“ (тепер плебісцити в моді, та їх вислід не всім до смаку!) про літератський напрям „Ниви“ вже й без видрукування Вашої статті стала вирішена на останніх загальних Зборах товариства св. Ап. Павла (а се товариство є видавцем „Ниви“) — однак уємно для Вашої думки. Отже Ваша стаття вже не буде видрукована. Певно Ви цікаві, як редактор „Ниви“ реферував на згадуваних Зборах те, про що Ви пишете у своїй статті. Ось як: „Деякотрі предплатники „Ниви“ жалуються, що „Нива“ не цікава, бо не друкує проповідий та казусів. Се перший раз в життю доводить ся мені чути. Думаю, що як на загал, то нема менше цікавої лектури, як власне проповіді та казуси. „Нива“ не поміщує проповідий тому, що маємо особіне видавництво проповідий „Боже Слово“. Коли дійсно священники так рвуться до читання проповідий, то чому дотепер ще не розкупили І. та ІІ. випуску „Бож. Слова“ (котрих вийшло лиш по 2.000 пр.)? А може сі проповіді не подобаються? Звідкиж редакція „Ниви“ зможе мати інших писателів проповідий? (В „Ниві“ ті самі люди друкувалиби свої проповіді). — А що до казусів, то смішне булоби, колиб „Нива“ переписувала з книжок вже порішені казуси (так ні є не водиться!) Щоби казуси були інтересні, мусять бути живі-актуальні. А таких редактор з пальця не виссе. А з предплатників ще ніхто до редакції з такими казусами не вдавався. Як що хто пришле такий дійсно інтересний казус, буде видрукований.

Н И В А

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 4.

Львів, за квітень 1921.

Рік XVI.

Виходить раз на місяць в обемі двох аркушів друку.

Ціна сього числа 25 М.

Адрес редакції і адміністрації: Львів, вул. Корняків ч. 1.

Лист з Риму

нашого Високопреосв. Митрополита до духовенства
і вірних:

Андрей Шептицький

Божою Милостию і св. Ап. Престіла благословенем Митрополит Галицький, Архієпископ Львівський, Єпископ Каме-нецький. — Духовенству і вірним мир о Господі і Архієрейське благословенє.

Дорогі Братя! Від 1914 р. я не був в Римі і не мав доси можности представити ся новому Папі, Святійшому Отцю Венедиктови XV.; щойно в грудни минувшого року я тут приїхав, і звідси се письмо до Вас посилаю з щирим привітом та з запевненєм, що хоч тілом далекий від Вас, серцем і молитвою Вас ані на хвилю не опускаю. За Божою помочію можу днесь поділити ся з Вами радісними вістками, які без сумніву будуть для Вас правдивою потіхою в тих тяжких часах, які переживаємо.

У Святого Отця я знайшов дійсно вітцівське і апостольське серце, яким обіймає всі свої діти в Христі, всі народи світа. Тою любовію обнімає і нас всіх і цілий наш нарід яко такий; розуміє всі його потреби і його бажаня і рад би по можности їм всім вдоволити. А любить не тільки словами. В часі 2-місячного мого побуту дав Він не один доказ тої своєї любови до нас. Крім обильної помочи для наших сиріт і на потреби нашої Церкви, рішив, що наша Колегія в Римі, в якій виховували ся священники, буде в найближшій часі отворена; а що всі фонди утримання питомців через війну і упадок Австрії були страчені, Святий Отець з власних фондів призначив капітал на мільона лір,

якого відсотки вистарчають на ті потреби. З нагоди отворення Колегії написав Святий Отець до мене письмо, а зі слів того письма пізнаєте ліпше ніж зі всього, що я Вам міг сказати: Любов Намісника Христового до нашого народа. Письмо Святого Отця таке:

Всечеснійшому Братови

Андрееви гр. Шептицькому
греко-руському Архиепископови Львівському

Венедикт XV.

Всечеснійший Брате! Поздоровлене і Апостольське благословене.

Великий біль відчули Ми в маю 1915 р., коли бачили, як з того св. міста виїжджають любі сини з „Руської Колегії“, що під покровом Пресвятої Цариці Жиравицької, так дорогої для руського народу приготовлялись до того, щоб стати гідними слугами жертівника. Нині в кінці той біль злагодила просьба, з якою Ти як Митрополит, звертаєш ся до Нас, щоб тую Колегію знова отворити; а Ми, що з вдоволенем гляділи, як наново гуртують ся довкола Апостольського Престола молоді клирики з різних країв, які ще недавно вели війну, чуємо ся дуже щасливими, що даємо Нашу згоду на Твою, так пожадану просьбу. А що „Руська Колегія“ більше ніж другі відчула на собі сумні наслідки світової війни, бо через ту війну позбавлено єї великої части доходів, що їх давала колишня Австрійська держава, Ми подбали за се, щоб і на будучність запевнити єї існуванне, призначаючи відповідну суму, яка далаб можливість Колегії удержувати стільки питомців, скільки їх було перед війною. Хайже приходять ті Наші милі діти „Руської Колегії“ вже тепер, коли і для них вибила назначена Провидінем година спасенного повороту; а Ми дуже радо привитаємо знова представників того дорогого народу, що може більше ніж який другий нарід зазнав грози сеї великанської боротьби. Поправді болять серце, коли Ми думаємо про Русинів, за ті гарні міста, що їх сплюндровано, ті тихі села, що їх пушено з димом, ті урожайні ниви, по яких сюди й туди пересувались незлічені війська. А з думкою про нарід стають Нам перед очі ті церковці його, що їх понищено, ті святі ікони, що їх брано на посміховище; а поверх над усе жахом переймає Нашу душу се, що Евхаристичні Види подоптали засліплені фанатики, страшний голод і холод, пошесні недуги, нечувані жорстокости, вязнення, яких ознаки Ти сам, Всечесний Брате, ще й до нині носиш, вбійства чесних священиків, неспосібних до війни старців, немічних женщин і стільки цвітучої молоді — а всі тільки тим провинились, що кріпко тримались свого обряду; все те яркими красками змальоване стоїть Нам перед очима і крім глибокого почутя

Батьк-вської любови настрояє Нас до того, щоб Ми слали особливу молитву до Бога, аби в Своїм милосерддю зволив по так тяжких пробах зглянутись на той геройський нарід, котрий стільки зумів витерпіти задля задержання свого обряду, що є рівночасно заборолом його національності. А якщо зачнемо перебірати в пам'яті дбайливість сего Апостольського Престола як теж і Наше власне заінтересованне для того улюбленого руського народу, мило Нам пригадати, що Ми з радістю дали наглядний доказ на се, скоро тільки від декого з представників руського народу дізнались про муки тої нещасної людности. Тоді то Ми поспішили не тільки з висилкою підмоги, але також установили і вислали на місце Нашого спеціального делегата, щоб заніс для всіх від Нас і в Нашім імені слова потіхи, помочи і любови. А хоч обставини незалежні від Нашої волі і ревних заходів Папського візитатора не допустили улюбленого Сина о. Івана Дженоккі Місіонара Пресв. Серця, щоб зайшов між Українців, однак зі звітів, що він їх Нам прислав, хоч на жаль не без гіркого потвердження вістий про мучеництво того благородного народу, одержали Ми так пожадану солоденьку потіху в запевненню, що в тій нагінці на його віру, а передовсім в тих засідках наставлених на його духовенство дуже мало було таких, котрі нещасно відпали. Та хоч плачемо над упадком тих нещасних Наших синів, то всетаки великою потіхою для Нас є вістка, що ніякого наслідку в народі не мало їхнє відступництво, а противно, що вони через свій безбожний поступок стали предметом такої погорди, що мусіли покинути свої села і шукати деінде пристановища. Через те якраз Ми, що так дуже зі серця бажаємо повороту до єдності в вірі східних народів, у яких є так живе релігійне почуванє, маємо сильну надію, що через Русинів, заєдно злучених з Римським Престолом, а нині ще більше скріплених у вірі свіжими нещастями, вкортці перейде в діло, се побожне бажанє, що його висказав Наш славний Попередник Урбан VIII.: „Сподіюся, що через Вас, мої Русини, схід наверне ся“. Так нехай приходять, нехай прийдуть негайно любі руські клирики; Ми вичікуємо їх з милою нетерпеливістю і горячо бажаємо Господа, щоб Нашим улюбленим клирикам з руської землі дав ласку виховатись в тіні Петрового Престола в повній повні на те святе Апостольство; воно принесе Христу і його Намісникови радість, коли побачить, як вертає до одного стада стільки мільонів християн, котрі сьогодні живуть окромишне. З сим бажанєм від щирого серця Тобі, Всечеснійший Брате, Твоїм Товаришам в Єпископстві і наймилійшим вірним української землі уділяємо Апостольське Благословенє.

З Ватикану, 24. лютого 1921.

Венедикт XV.

Видите, якого доброго, правдиво рідного батька маємо в тім незвичайнім чоловіці, якого сам Бог поставив Головою цілої Христової вселенської Церкви. Зі самих Його слів і Його діл показуєсь, як любов Його розтягаєть ся і на тих братів наших, що доси без своєї вини не визнають Його ще Христовим Намісником; Він їм бажає найбільшого добра, о яке і ми для них що дня просимо, тої повноти правди, про яку Ісус Христос сказав: „правда освободить вас“; бажає цілому нашому народови добра, яке днесь більше як колинебудь йому потрібне: злуки всіх в одній вірі і в одній Церкві. Та любов Його для нас тим цінніша, що дотепер не дано нам навіть можности сказати перед судом світа, якої форми народного і політичного життя бажаємо. — Коли треба доказу, що в міжнародних відносинах і в міжнароднім праві справедливість немає ще належного їй першого місця, доля нашого народа дотепер є таким доказом.

Але Бог є справедливий — і в кінці справедливості мусить побідити, правдиві християни мусять мати пересвідчене, що і народи мають Богом дане право жити своїм житєм. Тая християнська засада вже має много приклонників, які вже для того самого є нашої справі прихильні і нам зичливі. Природне право кожного народа — бути свободним і жити власним житєм — є лиш впливом того вічного Божого права, яке пояснює, стереже і боронить найвисша моральна власть, самим Богом дана Римському Архієреєви. Коли буде загально признане, що Намісник Христовий є підставою і основою міжнародного права християнських народів, що в Його руках ся моральна сила, яка може дати успішну санкцію вимогам справедливости в міжнародних відносинах — ось розв'язане проблеми мира, якого світ доси на дармо шукає, ось дорога до того, щоб і слабі народи не були позбавлені своїх прав.

Найже ся велика ціль стане днесь кличем цілого нашого народа: Ми хочемо, щоби Римський Архієрей став судією і сторожем міжнародного права і як Голова і Отець Християнського світа нехай стане головою правдивого Союзу народів. — Благодать камь, братіє, и миръ ѿ Бѣга Бѣда Нашего и Гѣда Иса Хрѣта аминь.

З Риму, 15. (28.) лютого 1921.

† Андрей
Митрополит.

о. Др. Теодозій Галущинський ЧСВВ.

Значіння св. письма в проповідництві.

І. Святе письмо найважніше жерело духовного проповідництва.

Головний уряд священника, се уряд пастирський. Основним його завданням є поучувати вірних о правдах християнського об'явлення, що дієть ся передовсім голошенням слова Божого. Тим чином проповідь слова Божого є найвизначнішим обов'язком священника-душпастира. А від ревного та умілого сповнювання сего обов'язку залежить розцвіт і розширення церкви, піднесення релігійного життя у вірних й вічне спасення тисячів душ.

Належне й успішне голошення слова Божого вимагає від священника багато, дуже багато прикмет, однак на першім місці і просто необхідним є знання книг св. письма, котрих оголовним і першим автором є сам Дух святий. „Всяке писання богодухновенне є користне для поучення — (ІІ. тим. 3, 16)“ — а „часто і всяким способом промовляючи з давна Бог до батьків наших через пророків, в останні сі дні говорив до нас через Сина“.. (Жид. 1, 1-2)“. Сей Син Божий вознесший ся на небо після звідтам повноту світла Духа святого, той Дух святий поучив апостолів, як їм треба говорити. Також той сам Дух святий живе і говорить в їх святих писаннях. Писане слово апостольське вже не є слово людське, але слово Боже. (І. Сол. 2, 13).

Ще яснійше про се учить св. Церква. Наведемо тут до словів текст Енцикліки св. Згромадження Єпископів і монахів „*Super sacra praedicatione*“. Говорячи про недомагання сучасного проповідництва додає: „Більше пожаловання гідним є те, що в проповідях недостає того Божого характеру, того успособлення християнської побожності, того намащення Духа святого, через що проповідник євангелія завжди може і повинен про себе сказати: І слово моє і проповідь моя не в переконуючих словах людської мудрости, а в явленню духа і правди (І. кор. 2, 4)“. А ті противно опираючи ся одиноко на переконуючих словах людської мудрости, маловажають або й зовсім не узглядають слово Боже т. є. св. письмо, котре якраз повинно бути визначним жерелом церковного проповідництва; як се найвисший пастир сидячий на столиці Петра недавно поучував могутними словами, які тут уважаємо за відповідне навести¹⁾: „Властива і особливша сила св. письма, котра походить з вдохновення св. Духа, лежить в тім, що надає проповідникови поваги, наділяє його в говоренню апо-

¹⁾ Leonis XIII. P. P. Encyclica: De studio s. Script. 18. Nov. 1898.

стольською свободою, подає рішучу і побідну вимову... Хто в проповіді проявляє Божого слова духа і силу, той не говорить у слові тільки, а в силі і в Дусі святих і у великій повноті. (I Сол. 1, 5). Тому треба сказати, що нерозважно й зле поступають ті, котрі так проповідують о релігії і проголошують заповіді Божі, що нічо майже не дають, як слова людської мудрости й второпности, радше на своїх як на Божих опираючи ся доказах. Їх отже бесіда, хотай блистить світлом, мусить згаснути й зимніти, бо немає в собі огня Божого слова і далека є від тої сили, якою визначається слово Боже: Живе бо слово Боже і дійственне і острійше всякого обосічного меча і проходить аж до розділення душі і духа. (Жид. 4, 12). І се треба признати враз з многими ученими, що в св. письмі є дивно ріжноманітна і богата з великих правд достойна краснорічність; те, що також св. Августин предвидів і виразно доказує.¹⁾ Се стверджує і свідоцтво многих визначних проповідників, котрі імя своє завдячують безнастанному читанню ся та побожному розважуванню св. книг“.

„En igitur sacrae eloquentiae potissimus fons, sacra Biblia“ — сими словами кінчить ся енцикліка. Так і дійсно є. Нема для священника, яко проповідника слова Божого, хосеннійшої та важнійшої книги над св. письмо.

Св. письмо під двояким зглядом можна назвати жерелом духовного бесідництва:

1. Воно подає нам найдоскональші взори правдиво Духом Божим овіяних проповідей;

2. св. письмо головно причинається, що проповідь є добра, хосенна і успішна.

*

1. Як всяке инше мистецтво, так і краснорічність вимагає не тільки знання правил, але й студіювання досконалих його взорів. Правила подає гомілетика. Їх знання є дуже дуже хосенне. Тут однак св. Августин подає цікаву замітку. Він каже: Богато знав я бесідників, що не мали повного знання реторичних правил, ще більше таких, що добре і пильно виучили ся їх, але ні одного не найшов я бесідника, котрий не студіював досконалих взорів краснорічності або не прислухував ся промова визначних бесідників.²⁾

Між взорами духовного бесідництва перше місце без сумніву займає св. письмо. Глибокі гадки, пориваючі оповідання, прегарні та займаючі образи повні життя і краси, страшні приймаючі погрози Божої справедливости, ніжні закливи його безконечного милосердя, великі обітниці Божої

¹⁾ De doctrina Christiana IV. 617. M. 34, 92.

²⁾ De doctr. christ. IV. 3.

любови, вискази негодовання, гніву, подиву, любови — все те найдемо в св. письмі.

Перегляньмо св. книги, почавши від величних слів сотворення, що неначе великанська орієнтальна брама впроваджує нас до чудного міста Божого, аж до послідних видінь Откровення, які там незглубимі та великі правди, що за недослідимі таїнства Божі відкриваються перед нами. Колиж ходить о взори краснорічivosti, так з поміж усіх книг Ст. і Н. З. заслугоють на увагу: книга Йова, Псалтира, пророки, євангелія і послання св. апостола Павла.¹⁾

І правдою, що за гра слів й почувань в стонах та зойках, злорічєннях, оправдуваннях та поривах многострадального Йова, нещасної жертви діавола. Та велика душа так дивна в мужєстві, так терпелива в досвідах, так великодушна в тріумфі побіди.

Або що за краснорічивість в псальмах того, котрого жидівський нарід називав своїм розкішним поетом. Чи Давид був генієм? Можливо. Однак се не його слова, що так сильно поривають душу. „Мзък мій трєсть книжника скорописца“ (Пс. 44, 2). Ого пісня віддає чужі гадки, безконечно висшого від нього, того, що є несотвореною мудростію, святостію й красою, а котрого називаємо Духом святим. Раз упоюєть величаннями досконалости та слави Всевишнього, то знова оплакує великі нещастя свого народа. Ридає над могилами погибших героїв, прекрасно віддає грижу совісти грішника, то тихий лагідний плач розкаянної душі. Яркими красками малює караючу Божу справедливість, але й безмежне милосердіє; описує ділання ласки Божої у відродженій душі, осуджує гріх, а похвалами підносить святість. Проголошує правду, одушевляєть ся невинністю, оспівує велич та досконалість Божого закона. Він просить, закликає, грозить, а все з такою силою, що проникає душу до глибини. Надто в псальмах поза прозорою поетичною заслоною являєть ся таїнственна статъ будучого Месії. Він його вправді не називає по імені, але майже на кожній сторінці видно його, се Слово Боже, що має прийати людську природу.

А пророки, чиж се не найвизначніші та перші проповідники правд Божих?

На першім місци стоїть Ісаїя, великий пророк відродження ізраїльського народа. Бог об'явив йому таїнства будучого віка, тому і зветь ся він євангелистом Старого Завіта.²⁾ Велич його пророцтв є мірою його духа, а слава його генія та незрівнана краса його бесіди зділала Ісаїю першим з усіх

¹⁾ M. J. L. Monsabré, *Avant-Pendant-Après la Prédication* p. 67-68.

²⁾ Non tam propheta dicendus est quam evangelista: ita enim universa Christi Ecclesiaeque mysteria ad liquidum prosecutus est, ut non putes eum de futuris vaticinari, sed de praeteritis historiam texere... S. Hieronymus, *Prolog. in Ss. M.* 24. 18.

A. S. Cyril. Alexandrinus, *In Is. proem.* M. 70. 14.

пророків.¹⁾ Про нього кажесть ся, що се орел старозавітної літератури, Демостен та Піндар Єврейців. Неначе орел злітає у своїх почуваннях й ясним оком глядить в ярке горіюче соньце Божої правди. Ісаїя-Демостен силою слова, а Піндар ентузіазмом та лірикою. У видіннях підносить ся аж до Божого престола, оглядає Його славу та прислухує ся чарівним пісням херувимів. Його огнем палаючі бесіди вже то звернені до неба, то знова до землі, то до всіх народів. Коли грозить, чи напоминає, чи потішає, то слова його падають як благодатна роса на суху, спрягнену землю. Коли запитує вселенну і цілі століття, відгомін простору й часу відповідають йому. Голос суду Божого досягає кінців землі. В його бесідах чути гук морських филь і шум потоків, гамір та замішання битви, стони конаючих, ридання поневолених. Перед здумілою душею читача розкриває будучі картини визволення, щасливі месіянські часи, окуплені кровавою жертвою мужа терпіння.²⁾

Другий то Єремія. Вправді він не так зноситься високо як Ісаїя, але уява його не менше богата, а чутте сильніше. Його так характеризує св. Єронім: „qui quantum in verbis simplex et facilis, tantum in maiestate sensuum profundissimus est“.³⁾ Як бесідник і поет не має собі рівного. Бо й чи не має бути вимовним той, що так живо і глибоко відчув нещасте грішної душі і недолю запропашеної вітчизни, що бажав мати ріки сліз, щоб оплакувати своє і чуже горе? Як не має бути вимовний той, котрому сам Господь поручив великий уряд пророка, а в котрого серцю горів пожераючий огонь ревности. „И рекѡхъ: не воспомяну имени Гдѣа, ниже возглаголю кѡмѡхъ во имя Егѡу. И вѣсть въ сѣрдци моемъ такѡ ѡгонъ горѣщѣ, палающѣ въ костехъ моихъ, и разслабѣхъ ѡ кѡдѣхъ, и не могу носити...“ (Єр. 20, 9). І той огонь Божий палить і проймає душу, коли читати його бесіди або чути гіркий плач його зболілого серця над руїною та згарищами Єрусалима.

Відтак слідує Єзекиїл. Його короткими, але досадними словами так характеризує Lowth: „Saevus, trunculentus, atrox et dictione pene horridus“.⁴⁾ Се душа високо контемплативна і мало котрий з пророків був наділений так дивними видіннями. Під тим зглядом дорівнює йому хиба Захарія. Його

¹⁾ ... quippe ut vir nobilis et urbanae eloquentiae, nec habens quidpiam in eloquio rusticitatis admixtum. Unde accidit, ut prae ceteris florem sermonis eius translatio non potuerit conservare. S. Hier. Praef. in lib. Lt. M. 28. 771.

²⁾ L. Seinecke, der Evangelist des alten Testaments, Leipzig 1870. „Majestätische Darstellung neben sorgfältigster Wahl des Ausdrucks — ein entzückender Wohlklang, — eine Mannigfaltigkeit, welche immer spannt und nie aus der Bewunderung kommen lässt — Einfachheit und makellose Reinheit des Ausdrucks“ — так про Ісаїю говорить Baumgartner в своїй Geschichte der Weltliteratur I, стр. 40.

³⁾ Com. in Serem. M. 24, 866.

⁴⁾ De sacra poesi Hebraeorum ed. Michaelis. 1770 стр. 431.

бесіди тим різняться від двох попередних, що зверталися не до загалу ізраїльського народу, тільки до старшини, проповідників народу, священиків та пророків.

Ось оден взір такої бесіди:

І прийшло до мене слово Господнє: Сину чоловічий, пророкуй про пастирів Ізраїлевих, віщуй і промов до них: Так говорить Господь Бог: Горе пастирям Ізраїлевим, що пасуть самі себе. Чиж не вівці бо пастирям пасти? Ви пили молоко й одягалися у вовну та заколювали вівці годовані, стада же не пасли. Слабих у стаді не покріпляли і недужих не лічили; поранених не перевязували, розпуджених не привертати й загублених не шукали, а правили ними жорстоко і насильно. І розсипали ся мої вівці без пастиря і стали жиром всякій пільній звірині тай порозбігали ся. По всіх горах і по всяких високих узгір'ях блукають мої вівці. Розсипала ся отара моя по всіх країнах і ніхто не розвідає ся про них, ніхто не шукає їх.

Тимто послухайте, ви пастирі, слово Господнє: Так певно, як я живу, говорить Господь, за те, що вівці мої полишені були на добичу й отара моя попала ся без пастирів на жир всякому дикому звірю, а мої пастирі не відшукували овець моїх — пастирі бо пасли самих себе, а овець моїх не пасли, — за те ви пастирі, слухайте слова Господнього! Так говорить Господь Бог! Ось, я встану на пастирів і жадати му овець моїх з їх рук і не дам їм уже пасти овець, тай не будуть вже більше пастирі самих себе пасти; а повириваю їм із рота вівці мої, щоб не були вже їм їдою.¹⁾

Се не слова, а огнені стріли, що прямо вдаряють в душу. Кілько сили в кождім висказі, так що сей уступ дає майже невичерпану матерію до розважання для всіх священиків і пастирів душ. —

(Дальше буде).

О. д-р Д. Дорожинський.

О процессах

після нового Кодексу права канонічного.

(3. Дальше),

VII. Введенє справи (1706—1725).

Процес вводить ся через внесенє позову або жалоби і через послідуєче потім візване пізваного або обжалованого.

Хто хоче запізнати кого перед суд, мусить внести по з и в, т. є. предложити приналежному судії письмо, в ко-

¹⁾ Езек. 34, 1-10.

трім представляє предмет спору і жадає помочи судії до осягнення свого права. Хто не уміє писати або єсть законно перешкоджений, щоби виготовити письмо, може устно предложити своє жаданє перед судом; також в справах менше-важних і легких до провірення може судія прийняти устне зголошенє позиву; в обох однак тих случаях має нотар списати протокол, відчитати єго позиваючому а сей має тойже одобрити.

Позив мусить містити: 1. означенє суда, перед котрим позив вносить ся, чого і від кого жадає ся; 2. поданє права, на яким опирає ся позиваючий, щоби свої жаданє доказати; 3. підпис позиваючого або єго прокуратора, день, місяць і рік внесеня позиву, вкінци осідок позиваючого або єго прокуратора, згл. їх місце перебування для відбираня судових актів (1708).*)

Коли судія або трибунал провірив свою приналежність, як також спосібність позиваючого до внесеня позиву, мусить по можности як найскорше позив або прийняти або відкинути, подаючи в тім другім случаю причини відкинення. Если рішенням судії позив зістав відкинений задля ошибок, котрі дадуть ся поправити, то може позиваючий внести новий, належито виготовлений позив перед тим самим судією; зістане і той непринятий, то обовязаний судія подати нові причини відкинення. Против відкинення позиву вільно стороні в приписанім часі десяти днів внести рекурс до висшого трибуналу, котрий по вислуханю сторони, промотора справедливости або оборонця звязи має як найскорше справу відкинення рішити (1709).

Если судія в протягу одного місяця від внесеня позиву не видав ніякого рішення що до прийнятя або відкинення позиву, то може інтересована сторона наставати на то, щоби судія сповнив свій обовязок; а коли би мимо того судія мовчав, може сторона по пяти днях внести рекурс до Ординарія місця, если Ординарій сам не єсть судією, або до висшого трибуналу, щоби судія був приневолений до рішення справи або щоби инший зістав на єго місце поставлений (1710).

По прийнятю позиву або устного жаданя наступає візване до суду (*citatio*) другої, пізваної сторони. Если спорючі сторони стануть добровільно перед судією в цілі переведеня справи, то не треба їх завзивати, лиш актуар має в актах зазначити, що обі сторони явили ся добровільно в суді (1711). Візване діє ся від судії і вписує ся або на позиві або на особнім, долученім письмі. Кожде візване єсть перемторичне (непровдовжжимо) і не потребує бути повтореним, хиба що судія наміряє покарати тих, що не хочять явити ся в суді (1714; зр. 1845, §. 2). Візване пише ся на картці (*scheda*), на

*) Позив вносить ся в д в о х примірниках: один для суду, другий в цілі дорученя пізаному.

котрій мусить бути поданий судія перед котрим, справа, задля якої сторона має явити ся, дальше позиваючий, пізваний з іменем і назвиском, вкінці місце і час, т. є. рік, місяць, день і година явлення. Візване, скріплене печаткою трибуналу, підписує судія або его аудитор і нотар (1715).

Карту візвання має по можности доручити возний Курії; коли би возний не найшов завізваного в місци его перебування, може передати тую картку кому небудь з его родини або служби, если той готов єї прийняти і обіцює, що безпроволочно доручить єї пізваному; если же ні, то має принести назад до судії, котрий перешле єї через урядових післанців або поштою за зворотною посвідкою дорученя. Пізваний, котрий би не хотів прийняти картки візвання, уважає ся законно візваним (1718).

Коли мимо точного доходження місце перебування пізваного позістало незвістним, то візване діє ся через обклик (едикт), т. зн. або через прибите картки візвання на дверех Курії, або через інсерат в якій публичній часописи (1720). Если карта візвання не була по формі виставлена або не зістала законно доручена, то так візване, як і акта процесу суть неважні (1723).

Правні дійства судового візвання суть слідуючі: 1. Річ перестає бути ненарушимою (*res desinit esse integra*). 2. Процес належить до того судії або трибуналу, до котрого зістав внесений позив. 3. Судовласть відпорученого судії стає ся так сильною, що не устає навіть тогди, коли би повновласть відпоручаючого скінчила ся. 4. Задавнене перериває ся. 5. Спір починає „висіти“ і сейчас має місце засада: „в часі спору не можна нічого взновляти“ (*lite pendete, nihil innovetur*—1725).

VII. Засвідченє спору (1726—1731).

По прийнятю позиву і завізваню пізваного слідує засвідченє спору (*contestatio litis*), т. зн. усталенє предмету спору. Се діє ся в той спосіб, що пізваний противставить жаданю позиваючого свій спротив з наміром спорити о тім перед судією. До засвідчення спору не потреба ніякої формальности а вистарчить щоби, коли обі сторони являть ся перед судією або его відпоручником, жаданє позиваючого і спротив пізваного зістали протоколярно списані, почім предмет спору покаже ся вже сам собою. В справах однак більше запутаних, в котрих жаданє позиваючого не єсть ні ясне ні поєдинче або спротив пізваного повний трудностей, може судія з уряду або на просьбу позиваючого або пізваного завізвати сторони до точного означеня поодиноких точок спору, т. є. до виясненя сумнівів (*ad causae dubia concordanda*—1728).

Коли предмет спору зістав вже усталений, має судія назначити сторонам речинець до предложеня доказів і противдоказів. Час той може судія на просьбу сторін після своєї

гадки продовжити, однак не так, щоби процес проволікався без потреби.

VIII. Інстанція спору (1732—1741).

Під „інстанцією спору“ розумієся за час, в якому триває процес.

Початок інстанції дієся засвідченням спору, а кінець всіма способами, якими процес кінчитьсяс; но і перед тим може інстанція спору бути не лиш перервана, але також закінчена через застановлене або зреченє (1732).

З смертю спорячої сторони перериваєся інстанція, если справа єще не закінчена, поки спадкоємець помершого або наслідник не відновить спору; если же справа закінчена, інстанція не перериваєся, но судія повинен поступати дальше, завізавши прокуратора, если єсть, в противнім случаю спадкоємця або наслідника.

В случаю застановлення спору кожда сторона споряча сама поносить видадки застановленого процесу (1739).

В кожнім стані і степені процесу може позиваючий зречися інстанції. Щоби тоє зреченє було важним, мусить бути предложенє на письмі, підписане стороною або єї прокуратором на основі осібного порученя, зауділене другій стороні, нею підписане або по крайній мірі нею не оспороване а вкінці судією допущене (1740).

IX. Випитованє сторін (1742—1746).

В цілі вислідження правди факту, котрий дотикає суспільність, як і в цілі усунення всяких сумнівів мусить судія випитовати сторони; в інших случаях може судія випитовати одного з соперників не лиш на просьбу другої сторони, але також з уряду, коли ходить о виясненє наведених доказів.

На питання судії сторони обовязані відповідати і визнати правду, хиба що ходить о проступок, якого они допустили ся. Если сторона законно питана відмовляє відповіді, єсть річію судії осудити, як має ся та відмова оцінити, чи єсть справедлива, чи рівнаєся визнанню, чи ні. Сторона, котра обовязана відповідати, если незаконно відмовляє відповіді або коли оказало ся, що єї відповідь єсть ложна, має бути покарана відсуненєм від законних учинків церковних на час, який назначить судія після обставин; а если сторона перед відповідію зложила присягу, що буде говорити правду, має бути світський чоловік покараний личною забороною (інтердиктом), духовний же суспензією (1743).

В справах карних не може судія жадати від обжалованого присяги, що буде говорити правду; в справах спірних, коли ходить о добро публичне, повинен жадати присяги від сторін; в всіх інших може після свого розсудку поступити (1744).

Так сторони, як також промотор справедливости і оборонець звязи можуть предложити судії артикули або питання, о котрі сторона має бути питана, що звичайно називає ся допитованєм (*positiones*—1745).

Для зложеня присяги або відповідей на питання мають сторони явити ся лично перед судією (1746).

Х. Докази (1747—1836).

Головною річю в цілім процесі суть докази; они ставлять головне поступованє судове і на них основувати ся, повинно рішенє судії.

Ніякого доказу не потребують: 1. ноторичні події 2. то, що самим законом припускає ся, 3. події, о котрих єсть судове признанє т. зн. добровільне або на питанє судії писемно або устно перед судією зложене поясненє якоїсь події, котрим твердженє противника признає ся правдивим.

Таке судове признанє (*confessio iudicialis*—1750), зложене одною стороною добровільно і свідомо в справі приватній, в котру не входить ніяке добро публичне, звільняє другу сторону від тягару переведеня доказу.*) Оно не може бути відкликане, хиба що се стане ся сейчас і сторона докаже, що єї признаню недостає законних услівій або що ошибочно єго зложила. Писемне або устне признанє, зложене перед противником або третьою особою поза судом, має перед судом таке значінє, яке судія по узглядненю всіх обставин признаєть.

Если якась подія не єсть ноторично звісна, ані нема правного припущеня ні судового признаня, то мусить прийти до властивого поступованя доказового. Тятар переведеня доказу тяжить на тім, хто твердить; не може він доказати, обвинений зістає увільнений (*onus probandi incumbit ei qui asserit; actore non probante, reus absolvitur*—1748).

Яко средства доказові наводить право канонічне: зізнаня свідків, добромніне знатоків, судове огляненє і розпізнанє, доказ документами, правні припущеня і заприсяженє сторін. Кодекс подає точні приписи, як належить поступати при переведеню тих поодиноких доказів.

1. Зізнаня свідків (1754—1791).

Звичайним средством, при помочи котрого судія мусить ствердити право або неправу спорячих сторін, суть зізнаня свідків. Доказ через свідків допускає ся в всіх процесях, однак лиш під проводом судії і після приписів канонів.

*) В справах карних судове признанє обжалованого до вини має вправді велику силу доказу, все таки не може судія лиш на основі того признаня видавати рішаючий вирок а повинен, розслідивши побуджуючі причини признаня, ствердити зділаний проступок також иншими доказами.

Свідки суть обов'язані законно питаючому судії відповідати і сказати правду; від того обов'язку суть виняті: а) парохи і інші священники що до того, що їм зістало виявлене по причині їх святого уряду, також позатаїнственною Сповідю; в) світські урядники, лікарі, повітальниці, адвокати, нотарі і всі ті, котрі в наслідок уділеної ради суть обов'язані до урядової тайни; г) всі ті, що з свого зізнання побоюють ся неслави, небезпечного переслідування і інших тяжких прикростей для себе або для своїх кривних або посвоячених в яким нібудь степені лінії прямої і в першій степені лінії бічної. Свідки, котрі би перед законно питаючим судією свідомо говорили неправду або правду укривали, мають бути покарані після норми 1743'ого кан.*); тій самій карі підпадають всі, котрі би відважили ся дарунками, обітницями або яким небудь іншим способом наклонити свідка або знатока до складання ложного свідощтва або до укряття правди (1775).

Свідками можуть бути всі, котрі не суть виразно правом зовсім або в часті виключені. Кодекс розрізняє три роди таких свідків:

а Нездатні: Незрілі (діти) і слабоумні.

в) Підозрілі; Екскомуніковані, клятвопреступники, обезславлені по вироку обвіщаючим або осуджуючим, морально так упавші, що не заслуговують на віру, публичні і тяжкі вороги сторони.

2. Неспосібні: Сторони, що ведуть процес, як також ті, котрі їх заступають, як опікун в справі сироти, настоятель або завідатель в справі свого стоваришення або побожного діла (causa pia), в імені котрого стають в суді, судія і его помічники, адвокат і інші, котрі помагають або помогли сторонам в тій самій справі; далше священники що до всего того, що їм знане з таїнственної Сповіді, хочби були звільнені від печати; також то, що від кого небудь або яким небудь способом з нагоди Сповіді було підслухане не може бути навіть вказівкою до прийняття правди; вкінці супруг в справі свого супруга, кривняк і свояк в справі свого кривняка або свояка в кождім степені лінії прямої і в першій степені бічної, хиба би то була справа, що відноситься до світського або релігійного стану особи; а про що не можна би звідки инде довідати ся і добро публичне того вимагало би (1756, 1757).

Нездатні і підозрілі можуть бути переслухані на рішенні судії, но їх свідощтво може служити лиш вказівкою і підпорою для доказу; таких свідків не належить заприсягати (1758).

Свідків предкладають сторони або промотор справедливості і оборонця звязи в процесах, в котрих они беруть участь; судія може в справах малолітніх і таких, котрі ма-

*) Гл. висше: IX. Випитоване сторін.

політним рівняють ся, і коли публичне добро того жадає, також з уряду завізвати свідків. Сторона, котра предложила свідка, може зречи ся его переслухання, если противна сторона тому не противить ся (1759).

Если хто добровільно явить ся до зложеня свідоцтва, судія може свідоцтво після своєї гадки прийняти або відкинути, а вже рішучо повинен відкинути, коли єму здає ся, що такий свідок явив ся лиш в тій ціли, щоби справу проводи́чи або якимбудь способом пошкодити справедливости і правді (1760).

Коли жадає ся доказу через свідків, то треба трибуналови подати їх імена і місце мешкання а також артикули або питання, які мають бути свідкам поставлені (1761). Судія має право і обовязок здержати занадто велике множество свідків (1762). Сторони повинні собі взаїмно подати імена свідків до відома нїм розпичне ся їх переслуханє, а если се після розважного оціненя судії не може стати ся без великої трудности, то по крайній мірі перед проголошенем зізнань (1763).

На жаданє противника має ся виключити свідків, если єсть доказана справедлива причина виключеня, котре то виключенє називає ся усуненєм особи свідка (*reprobatio personae testis*); повинно оно стати ся в часї трех днів по поданю до відома стороні імен свідків; пізнійше усуненє особи свідка не допускає ся, хиба би сторона доказала або присягою ствердила, що перед тим не знала про хибу свідка. Судія же має в такім случаю розправу о усуненє особи свідка відложити на конець спору, винявши, если би против свідка було припущенє права або хиба була загально звістна або сейчас і легко далась би доказати або пізнійше не могла би бути доказана (1764).

Свідків звизає судія після висше наведених приписів. Належито візваний свідок має явити ся або подати судії причину своєї неприсутности, в противнім случаю може судія покарати его відповідними карами; так само може судія поступити, если би свідок не хотїв відповідати або зложити присягу або свої зізнання підписати (1765, 1766).

Свідка належить перед переслуханєм заприсягнути — винявши свідків нездатних або підозрілих — в присутности сторін або їх заступників; если же ходить о право сторін чисто приватне, то можна свідків за згодою обох сторін звільнити від зложеня присяги, но і тогди повинен судія пригадати свідкови великий обовязок, котрий завсїгди обовязує, говорити правду (1767).

Хотяй свідки зложили присягу, що будуть говорити правду, можуть мимо того, після розсудної гадки судії, по скінченім переслуханю потягнені до зложеня присяги, що висказали правду чи то що до всіх поставлених питань чи лиш що до деяких, коли важність справи і обставини зло-

женого зізнання здають ся того вимагати (1768). Крім того можна свідків завізвати до зложення присяги, що заховують тайну що до заданих питань і даних на ті питання відповідей, доки акта і прилоги не стануть ся публичного права, а в деяких обставинах і на завсїгди після норми 1623-го кан. (1769).*)

Свідки мають бути переслухані в самім осїдку трибуналу. Від того загального правила виняті: 1) Кардинали, єпископи і визначні особи, котрі законами своєї держави суть звільнені від обовязку явити ся лично яко свідки перед судією; ті всї можуть самі вибрати місце переслухання, о чім повинні повідомити судію; 2) котрі задля недуги або іншої тілесної або душевної перепони або услівій життя, як монахині, не можуть удати ся до осїдку трибуналу; ті мають бути переслухані в дома; 3) котрі перебувають поза границями дієцезії, не можуть повернути і прибути до осїдку трибуналу; тих має переслухати трибунал місця, де перебувають, після норми кан. 1570,**) на питання і вказівки, переслані судією справи; 4) котрі вправді перебувають в дієцезії, но в місцях так віддалених від осїдку трибуналу, що без великих видатків не можуть ані они до судії, ані судія до них дістати ся; в такім случаю повинен судія призначити якого близшого, достойного і спосібного священика, щоби в присутности другого, котрий би сповняв чин нотаря, переслухав свідків після відповідних вказівок і на питання судії (1770).

При переслуханю свідків сторони не можуть бути присутні, хиба би судія уважав; що можна їх допустити (1771).

Свідки мають бути окремо і поодинокю переслухані. Позіставляє ся однак розумному осуду судії по зложеню зізнань свідків межі собою або з стороною поставити до очей або т. зн. сконфронтувати; се же може мати місце лиш: а) если свідки не годять ся межі собою або з стороною в річі важній і відносячій ся до сущности справи; в) если нема іншої лекшої дороги до висвітлення правди, і г) если не треба побоювати ся небезпеки згіршення або суперечок з конфронтації (1772).

Переслуховати свідків може судія, его відпоручник або аудитор, при чім мусить бути присутним нотар. Лиш судія або его заступник має право ставляти питання свідкам; тому если сторони, промотор справедливости або оборонець звязи хотіли би поставити свідкам нові питання, то мають ті питання не свідкови а судії або его заступникови предложити, щоби їх свідкови поставив (1773).

Питати свідка належить не лиш про загальні відносини особи, т. є. о імя, назвиско, уродженє, вік, релігію, становиско, місце замешканя, але також про его відношенє до сторони

*) Гл. 80.

*) Гл. стор. 44.

в справі, як також звідки знає то, що говорить. Питання мають бути короткі, не много нараз обнимаючи, не підхопні, не обманчиві, не піддаючи відповіді, далекі від всякої обиди і належачі до справи, яка переводить ся (1774, 1775). Питання не мають ся наперед зауділяти свідкам; если однак то, о чім мають зізнавати, так віддалене від пам'яті, що, если би перед тим не застановили ся, не могли би напевно твердити, може судія деякі питання сказати наперед, если уважає, що се може стати ся без небезпеки (1776).

Відповіді мають давати свідки устно; читанє єсть дозволене лиш тогди, коли ходить ђ вичисленє або о рахунок; тогди записки, які принесли свідки з собою можуть придати ся (1777).

Зізнання свідків має актуар сейчас вписувати в протокол і то не лиш що до їх сушного змісту, но також слово за словом,*) хиба що судія з огляду на маловажність річи вдоволисть ся сушним представленєм. Актуар має в актах згадати про зложенє, увільненє або відмовленє присяги, про присутність сторін і інших осіб, про питання додані з уряду, як взагалі про все достойне пам'яті, що случайно стало ся в часі переслухованя свідків. Кожному свідкови, нїм відійде від переслухованя, належить перечитати все то, що актуар списав з єго устного зізнання, як також має ся дати свідкови можливість щось додати, опустити, поправити або змінити. Вкінці свідок, судія і нотар мають акт підписати (1778—1780).

Свідки, хотяй уже переслухані, можуть на жаданє сторони або з уряду, нїм акта зізнань стануть ся публичного права, наново бути візвані до переслуханя, коли судія узнасть се потрібним або користним, если однак не заходить небезпека тайного порозуміння або підкупства (1781).

(Далі буде).

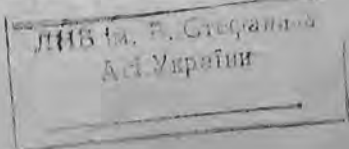
о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.

Псіхольогічний момент духовних вправ св. Ігнатія Льойолі.

(Докінчення).

Так отже воля є наклонена до всього того, чого від неї домагається розум при службі Божій. Вона готова повнити кожен свій розумний обовязок, готова боротися з гріхом і піджогою гріха, вона рішена рівнодушно наклонятися туди, куди потягне її Божя воля, щоби так посісти свій цілевий ідеал. А навіть після тих розважань замічаємо якийсь

*) І то в *oratio recta*, а не *obliqua*.

поважний і гейби шляхотніщий — коли ще не великодушний — настрій на всі случаї, як іде о осягнення ціли. Бож і в тім місці тексту духовних вправ, св. Ігнатій робить увагу, що воля повинна споміж занять й сотворінь вибрати ті, які її більше (*magis*) ведуть до ціли. Це ще не знак великодушности, і помилявся би — хто хотів би вже по першім тижні по великодушности служити Богу. Однак цей шляхотніщий настрій це зовсім природна річ, — він спричинений систематичним приміненням першого психологічного права. Знаючи свою ціль, видячи своє відвернення від неї, а тепер своє фактичне звернення й нахил, воля натрапила в тім місці на свою найчуткішу струну. В кожнім серцю, навіть найгіршім, глибоко-глибоко тліє жар, який родить всегдашнє мимовільне бажання й потребу Бога, того щастя й ціли розумного сотворіння. Колиж проте воля прилягла на ново до своєї а рїогі їй назначеної ціли в хвилі її сотворення, нічо дивного, що зіткнулися обопільно природні чувства й видали шляхотніщий, хоча ще не великодушний, акорд.

Та однак полишити волю на цім степені, це значить ще її не утвердити на шляху до ціли. Стягнення розумових понять обовязку й щастя, це ще не повна концентрація. Тому реколекції, щоби ще більше загартувати волю в дотеперішнім добрім висліді, ведуть реколектанта в свою другу частину, на яку складається т. зв. II-гий III. й IV. тиждень. Від розуму ведуть до великодушности, від конечного до ліпшого, від обовязку до любови.

На самім початку, розважанням о царстві Христовім, св. Ігнатій відхиляє серпанок, що ще закривав більшу частину *fundamentum et principium*. Це розважання є отже підставою дальших. Однак це не другий *fund. et principium*, але той сам, лише докладніше представлений. Тут доперва воля запалюється до великодушного стремління в сторону свого ідеалу. Цей ідеал стає тепер перед нею зреалізований в особі Ісуса Христа. — Знаменитим добром матерії це розважання наклонює застановитися й рішитися як треба визначити ся в службі свого пана й Господа. Отже не ходить тут випробувати волю, чи вона є поважно рішена йти за своїм паном до ідеалу, бо на це рішила ся вона в першій часті. Теперішній її клич — дати більше як обовязана! Ціль першого тижня була реформа себе після ідеї Божої, а тепер та сама, тільки конкретніше виражена: Реформа себе після ідеї Бога-чоловіка, який є дорогою, правдою й життям.¹⁾

Друга трійця розважань має послужити до цього, щоби остаточно й цілковито спрямувати волю на вибраний шлях. Має тепер воля зробити вибір: як визначити ся. Тому в першім розважанні о двох хоругвах розбирається найтайніщі засади свого пана, мотиви, які промовляють за ними,

¹⁾ Йоан XIV. 6.

а воля має рішитися їх вибрати. Це шпиль доховних вправ. — Друге розважання о трьох родах людей. Його цілею є випробувати волю під зглядом орудників, себто склонити її вибрати найліпші (*ut amplectamur aptimum*). — Третє розважання о трьох степеннях покори. Є воно останнім кроком зробити вибір. Вже в попередних розважаннях воля рішила ся не боятися найліпших середників. Бракує їй тільки відповідного настрою, в яким всьо, щонебудь найде, готова вона прийняти радо, великодушно, навіть з радістю. Якраз це розважання дає волі це розположення, при яким вона може вибрати і послугувати ся як найлекше найліпшими орудниками. Отсе завершення всьої дотеперішньої гімнастики волі.¹⁾ Вона звернена цілковито до своєї цілі, овшім не бажає нічо більше, як тільки бути тим, чим повинна, бо покора є правдою.

Щоби скріпити повзяті постанови й сильніше підтримати зосередовлені власти, додають іще духовні вправи приклад Ісуса Христа терплячого, а відтак прославленого. Це також зовсім природно. „Не тільки з Христом жити й вмирати, але також і з ним царствувати звучить повний клич християн (гл. II. тим. II. 11, 12)“.²⁾ Закінчення величної концентрації становить розважання о любові божій, щоби цим зазначити найбутний тон в житті реколектанта.

Це тільки про примінення першого психологічного права зосередовлення всіх сил і властей, щоби осягнути в духовних вправах один ідеал. Єще слівце про примінення другого права, іменно як реколекції невпинно скріпляють позитивними актами волю в повзятім стремлінні.

Кожному ясно, що стреміти й осягнути ідеал духовних вправ це діло не кількох днів, але цілого життя. О стільки отже воля буде вірна своєму виборови, о скільки частіше й інтензивніше повтарятиме свою вправу з часу реколекцій. Саміж реколекції якраз тому, що є в правами, в великій мірі скріпляють волю. Крім цього такі середники як іспити совісти загальній й часні, сповіди, св. Причастія..., наглядно змушують волю постійно тревати в добрім. На особлившу увагу заслугує тут молитва в своїх ріжних формах. Є вона, як виражає ся образиво М. Мешлер „золотою кузницею, в якій наше серце стає м'яке й податне, а легким та солодким насиллям в руках Господа буває перемінене по Його образі. Це головно відноситься до розважання...“³⁾

Всьо це оживляє потужний дух покути й самопобіди, опрделений границями ласки Божої й розуму. Цей дух, це особливший вислід духовних вправ. О скільки він наглядний, о стільки наша воля сильніше випробувана-викована. Що більше! Можна сказати, що дух самопобіди, або вира-

¹⁾ Meschler S. J. Of. cit II. T. 364.

²⁾ M. Meschler S. J. Gesam. kl. Schrif. I.² 1909. 13.

³⁾ Aus dem kat. Kirchenjahr, II. 1909³ 8.

знище ломлення й муштра волі, хочби й в найменчих річах, це той секрет, що пояснює так знеслі наслідки духовних вправ. Добре вимуштрована воля родить отсе хотіння, яке по словам de Maistre'a ¹⁾, хоча є найтруднішою річю на світі, то однак воно докаже чогось.

Із отсих кількох слів видимо, як духовні вправи св. Ігнатія Лойолі величні в своїй цілості, а цінні навіть у своїх найменчих частинках, творять одно тіло ріжньої науки оживленої як найбільшою одністю. Слушно називає їх Мешлер²⁾ духовною метафізикою в квестії духовного життя. Всьо в них розібрane, пояснене, всьо достроєне до людської душі, всьо взаємно собі служить; складається на гармонійну, одноцілну книжку земсько-небесної мудрости, котра в змозі поводити навіть на вершки містики.³⁾ Неможливо, каже Виссечоні⁴⁾, уняти або додати хочби й один розділ „Теологічній Сумі“ св. Томи не змінивши краси й гармонії цього великого пляну, після якого уложена ціла спекулятивна теологія. Так само немислимим є в чімнебудь змодифікувати „Духовні вправи“, не зіпсувши так знаменито уложеного величного пляну цієї практичної теології. Як тамта має видавати вчених, так ця святих. Треба тільки ввійти в неї й піддатися їй природному діланні, а певно душа навчиться, як має ненастанно спрямовувати свою волю до абсолютно певного ідеалу; Всьо на більшу славу Божу!

Свящ. Антін Стельмах.

3 метафізики розвою народів.

IV.

Коли пильнійше слідимо історію України, доходимо до пересвідчення, що над нашою великою землею нависав все якийсь фатум, що чорною вороною крикав над нашою долею і накрюкував все Україні загибель. На цілім протягу нашої історії висіло над нашою землею якесь зловіще марево, що пхало її у пропасть і по нині її не опускає. Се історичне явище якимесь невимовним боєм сповняло душу й нашого Шевченка (Великий Лях). Бо й справді! підстави української державности й матеріальні і ідеальні у нас є, як у мало котрої нації, а проте здійснення самостійницької ідеї в нашій історії все йшло тернистим шляхом і кровавим, навіть еще й нині.

Ірецінь все були у нас і добрі нагоди сотворення су-

¹⁾ Correspond. intime. A. Mlle Coust de M. ²⁴/_{10-5/11} 1908.

²⁾ Sta Ml. LXVIII. 297. ³⁾ Sta Ml. LXVII. 269.

⁴⁾ Op. c. 338.

веренної держави. По Володимирі Вел., котрий добув був одну власть над усіма словянськими племенами східної Європи Ярослав Мудрий сягнув вже був верха розцвіту могутності варяго-руської держави, й зачав навіть снувати пляни в напрямі утворення світової імперії, а не много по ній все те впало.

В XVII. в. на Україні вибухли повстання, котрі лише через ужиття великої воєнної сили могли бути здавлені. Тоді під проводом Богдана Хмельницького (1648 р.) проголошено українську республіку, котра в безпереривних боротьбах на трьох фронтах проти Польщі, Московщини й Криму, зуміла повних сто літ утриматись незалежно льогікою подій і несподівано кольосальною силою нації. Але таки незабаром Андрусовським договором (1667 р.) вороги України Польща й Москва розшматували її, відмежившись Дніпром.

В р. 1807. Наполеон заключає союз із шахом перським проти Росії, котру рішився відкинути до Азії, і тому реставрує Польщу і Литву. Блиснула в тім думка відбудовання України; проф. А. Трачевський в своїй бібліографії Наполеона вказує, як на знаний факт, що цар підчас свого московського походу мріяв про повстання на Україні. Тимчасом його раптовний упадок знов перечеркнув можливі наші вигляди.

Прийшла всесвітня війна, найкрасша з оказій національного двигнення, війна, в котрій навіть найдрібніші народи в свої держави зорганізувались, а великій Україні знов тяжко. І чому ж — питає себе трівожно історик-фільозоф? Невжеж нам недоставало може великих людей до таких діл? Ні і ще раз ні. Чиж невеликі були й світлі Володимир В., Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, Роман, Данило, Богдан Хмельницький, Атонський чернець Іван Вишенський, просвітитель всеї майже славянщини, київський митрополит Петро Могила, небуденний політик Пилип Орлик, що в справі визволення України переписувався з королями майже цілої Європи, представник української шляхти маршал В. Капніст, котрий в квітні 1791 р. потайки просив Прусію о поміч до визволення, і много інших? Чи може в могутім революційнім русі декабристів з початком XIX. в., котрий на Україні прийняв виразний національний характер, опісляж скінчився процесами о головну зраду й смертними судами, не було кваліфікованих людей і відважних героїв? Були! Чи за брацтво св. Кирила й Методія на Україні (1846 р.) не свідчать найкрасше Костомарів і Шевченко? Певно, що так, але що ж, коли Бог не благословив! Не благословив, а карав; а радше ми самі карались, бо перше Україна дуже пиняво до християнства наверталась, якже врешті католицьку віру прийняла, скоро її втратила. І се найбільша провина нашої нації, котра мститись на нас по нинішній день.

Хоч сам св. Андрей, перший апостол Христовий наро-

ком мав направитись з учениками у Скитію (укр. землю) для проповідання Христа, якось історія України не свідчить, щоби Христова віра на Русі вже в зарані була поширена. Такий стан травав довгий час аж майже до Володимира. Мабуть лише дуже незначна горстка тубильців стала християнами. По смерті св. Ольги за часів князя Святослава зазнали християни навіть великого гонення. Навіть сам Володимир перед охрещенням своїм з такою заїлостю переслідував християн, як колись за давних часів робили римські цісарі в своїй імперії. Здавало ся, що й слід по християнах на Русі загине. Як же врешті держава руська за Володимира прийняла християнство, не було вже тоді в Києві ніякою новиною, до тогож сам Володимир мав так глибоко перенятись основами християнства, що за справами церкви спускав з очий державні справи. Широкі верстви народу визнавали нову віру лише поверховно, дуже часто з поганським змістом. В декотрих сторонах населення навіть завзято опиралося введенню християнства; так прим. в Новгороді Христову ідею ширено аж оружною силою. Поганський світогляд в народі оставався далі, що ярко відбилося в творах староруського письменства, а прецінь просвіта на Русі мала лише релігійну основу. Тому годі поняти, як навіть автор такого „Слова о полку Ігореві“ після двох століть християнської атмосфери, так розкішно живописує картини з поганським світоглядом.

Та недовго тішилась наша нація правдивою і одинокою цінністю, св. католицькою вірою. Хоч в XII. в. маємо еще правно державні звязки України з западом, навіть з самим Римом за папи Григорія VII., то вже в XII. в. маємо на митрополичім і єпископських престолах людей затроєних керулярівською ненавистю супроти голови церкви, а народ байдужний вірив байкам і видумкам мстивих Греків. Уже тоді появилась на Україні якась сліпа ненависть до латинян; свідчить про се брошура Теодозія¹⁾ „Слово вѣрѣ крестѣянскої і латинскої“. Автор твердить, що латинство гірше від жидівства. Перестерігає перед приставанням з латинянами, а колиби хто з православних хотів з тої самої посудини їсти, з якої передше їв латинник, мусить її вперед вимити і обмолитувати. Таке лучало ся тоді, як ще до набігів Татар і знищення Києва на Русі з німецькими купцями були й католицькі місіонарі, ірландські монахи Бенедиктини, котрі з Домініканами і в Галичині були. Може тому на галицькій Русі ні у боярства ні у низшого духовенства не стрічаємо в XIII. в. ворожого відношення до католицької церкви. І лише треба було се використати. Легко отже можна було повернутись до Риму, тимбільше що народ в справах тих зовсім не орієнтував ся, а прецінь Роман сего не зробив.

¹⁾ Автором її був захожий Грек, що жив на Русі в XII. в. а приписувано її Теодозієви Печерському.

хоч Бог прямо сам нас тягнув. Папа Іннокент III. 1207 р. вислав був визначного свого старого дорадника, кардинала Григорія на Україну, щоби її до унії склонити. Але посольство Григорія лишилось без успіху, хоч Унія на гал. Русі була тоді симпатична. Літом, мабуть 1215 р. папа знов вислав був свого легата на Русь в справі злуки церков і щоби українських єпископів спровадив на лятеранський IV. собор, але Русь на соборі не явила ся, а справа унії цілковито упала. Вправді деякі історики боронять нас, що на гал. Русі були тоді неприязні політичні відносини, і що діло попустили люди, котрі до сього не доросли, але остає факт, що двократні пильні старання Риму в ніщό повернулись.

Не много пізніше, бо в літах 1222—1227 чин Домініканів доходячи аж до Києва підготовив був ґрунт під другу релігійну унію, на більшу скалю, під унію Данила, однак з сеї праці нічого не вийшло, хоч період Данила, се один з блискучих моментів в історії українського народу.

(Конець буде).

Загальні Збори Тов. св. Ап. Павла.

Дня 29. марта с. р. відбулись в музею дух. семивара у Львові загальні збори духовенства, згуртованого в товаристві св. Ап. Павла, на які прибуло більше як півтора сотки членів, отже на час великого посту і фатальних комунікаційних услівій, дуже значне число. Зборам, які відбулись вельми поважно і оживлено, проводив о. дек. Богдан Еліяшевський з Зашкова. Заступником предсідника був о. сов. Михайло Баричко з Щирця, а секретарювали оо. Антін Каштанюк зі Львова і о. Василь Курилас з Миколаєва к. Гаїв.

Секретар уступаючого виділу о. ректор Іван Бучко зложив обширніший звіт з діяльності виділу, який, хоч боровся з браком хати на поміщення, старався по змозі сповнити свою задачу як найкраще. По деяких вясненнях уділили загальні збори уступаючому виділові абсолюторію. Рівнож таку абсолюторію що до ведення каси і рахунків уділили збори виділови на внесення о. сов. Івана Туркевича, який враз з о. Евг. Бачинським і д-ром Мир. Горникевичем переглядав касові книги.

Тепер наступив реферат о. сов. В. Лициняка, звісного опікуна сиріт, про сироти в нашій народі. Прелегент горячими словами заохочував зібраних до інтензивної опіки над сиротами; а обговорюючи положення священних сиріт зробив духовенству тяжкий, але зовсім оправданий заміт, що воно дбало про всіх: про бурси, захисти, інститути, каси, кооперативи, але для себе самого і для своїх родин доси буквально нічого не зробило, і нині, коли вмер священник, то його вдовця і його сироти є найбільшійші, бо не мають ніякого заосмотрення та борються зі страшною нуждою. Вимовними словами, а ще вимовнішими фактами і цифрами ілюстрував о. Лициняк свій сумний, але інтересний виклад. Щоби запобігти лиху, не допоможе ні „дар з ласки“ (яке се понижаюче!) в квоті 200 марок місячно ні даток вдовичо-сиротинського фонду в квоті 150 (!) марок річно, бо за них разом взявши, і домовину годі справити!.. Одиною радою на се є: купити у Львові т. зв. „священничий дім“, в яким найшли би приміщення бодай найбільшійші з священничих сиріт. Потрібні на купно дому гроші зложить духовенство протягом двох місяців, а що духовенства у всіх трех дієцезіях маємо 2500 людей, то колиб лише кождий дав по 1000 марок, будемо

мати півтретя мільона готівки. Над сим рефератом вивязалася горяча дискусія, яка оберталася вже не около питання, чи треба такого дому, лише над тим: як сі гроші — як найскорше — роздобути? Нововибраний виділ займеться ширю сею пекучою справою, а по складі його можна вносити, що поведе замірене діло до успішного кінця. Адже не може себе духовенство дати застидати народньому учительству, яке через свою станову організацію закупило у Львові при ул. Унії Люблинської дім за півтретя мільона марок.

Опісля наступив реферат о. Юліана Дзеровича в справі клевет і нападів на наше духовенство і Унію. Референт на основі достовірних фактів, цитатів з брошур і преси виказав, що тепер не розходиться вже о обклевачування нашого духовенства, а о знищення св. Унії.

Українсько-католицьке духовенство все було сілля в оці цілої польської преси і балетрестики. На нас все сипали доноси і наклепи, посуджуючи нас то о нахил до схизми, то прямо о безвірство. На нас писались такі белетристичні твори, як прим. Marjana Gorzkowsk-oro: „Księdzówna“ або „Prażnik“, такі політичні памфлети, як Z pamiętników ks. Józefa Borodzicza: „Na Rusi galicyjskiej schyzma się gotuje?“ але то, що тепер діється, переходить всякі граници не лиш етики, але прямо приличности. На нас постійно ідуть наклепи до св. Апост. Престола о нашій хиткості в унії, чого доказом мала послужити пашквіль-брошура кс. М. Ст. передрукована з офіціального органу, галицького польського духовенства: „Gazet-i Koscieln-oj“. Ціллю сеї брошури є: цілковите знищення Унії, бо — мовляв „Унія є тільки помостом до Православля“.

За теорією іде і практика. І справді перетягання на лат. обряд в останніх роках переходить всяку міру (чи не найвимовніше було те, що в 1919—20 р. діялось в бригадках, звідки тільки до одного нашого парох. уряду у Львові наспіло около 350 заяв, про зміну обряду з гр. кат. на лат. кат.). А опісля ще й глузують собі польські газети: „Wi-dać poznali się owce na swoich pasterzachi, kiedy tłumnie opuszczają swoich hajdamackich prowodyrów, szukając schroniska dla zbawienia swojej duszy w obrządku łacińskim“.

І злоба починала святкувати свій тріумф, зерна наклепів ї їди починали сходити. В сам час виїхав наш Архієрей до Риму, де Йому удалось перед св. Апост. Престолом здемаскувати клеветників і представити всі події останніх літ війни в правдивому світлі.

Почалась горяча дискусія, яка закінчилась отсими резолюціями, прийнятими одголосо:

1. З обуренням п'ятує зібране духовенство безнастанні клевети зі сторони польської преси (vide: Gazeta Kościelna, Rzeczpospolita, Słowo polskie і інші) вже не лиш на особу нашого Архієрея і українсько-католицький клир, але на саму святу Унію, яку наші вороги радїб як найскорше знищити;

2. Висказує в супереч всяким клеветам своє непокхатне привязання до св. Римського Престола, яке не захитали ані російське воююче православ'є, ані пізніші тюрми, переслідування і наклепи;

3. Висказує слова найглибшої подяки для теперішнього Намісника Христового Папи Венедикта XV. за Його ласкаві слова спочування, ободрення, признання і заохоти, висказані до Нашого Найдорожшого Архієрея в письмі, датованім в Римі дня 24. лютого 1921. року.

При тій нагоді рішув зібраний клир вислати слідуєче привітне письмо до Нашого Архієрея: „Найдорожшому Архієреєви, шле весь клир ширю подяку за Його жертвенну невсипущу працю слова синівської вдячности і любови враз з молитвою до Всевишнього о повний успіх в апостольській праці і о щасливий поворот між свою рідну паству“.

Опісля наступив другий основний, річевий, на історичнім розвою нашого обряду опертий реферат голови товариства о сов. Юліана Дзеровича в справі українзації нашої богослужебної мови через поступенне ввводження української мови в богослуження.

Ось провідні гадки сего реферату:

Із самої ідеї спільного всенароднього богослуження випливає, що воно повинно бути в народній мові. На те Дух св. дав першій Церкві дар мов, щоб кожний народ своєю мовою голосив великі діла Божі. Перша мова Христової Церкви літургічна і дидактична (єврейська і арамейська) вже за апостолів переходить під впливом культурних вимог на грецьку і яко грецька поширюється в цілій римській імперії. По грецьки пишуть вже 3 дальші Євангелисти, по грецьки пише навіть св. Апостол Павло до Римлян, по грецьки пишуть з Риму перші св. Папи: св. Петро, св. Климент і по грецьки там правлять богослуження. По грецьки пише під кінець II. віку св. Іриней своєї Апології. Рівночасно на схід іде Християнство в сирійській і вірменській, а пізніше в арабській мові, а на полудне в Африку в коптійській і етіопійській мові.

Так стоїть діло в перших трох віках християнства. Коли з IV. віком християнство починає між романськими народами переходити з рук грецьких культурників в глук народів романських і з їхнього лона зачинають виходити апостоли християнства (св. Амброзій, св. Августин, св. Кипріян, св. Єронім) — грецька, досі офіційна мова в римській імперії, уступає місце рідній мові, латинській. 325 р. доперва появляється перший християнський твір у латинській мові. *De aleatoribus*, а рівнож і *Italia*, латинський переклад св. письма; так і латинська мова стала богослужбовою мовою.

Чому на заході на сім спинилося, не місце тут говорити. В грецькій Церкві Славяни дістають в IX. віці з християнством свою рідну в той час мову, а в новіших часах Румуни теж мову народню. І саме Румуни-уніати за послідні десятиліття очистили свою літургічну мову від славянських примішок, перевели всюди чисто народню мову і стали взором для православних Румунів.

У нас Українців православні випереджують нас. Вже не згадую про старі переклади Євангелій на українську мову (прим. Пересопницьке Євангеліє писане 1581. Михайлом з Сянока, Волинське 1571.) — бо тоді наші предки були ще православними, але в нових часах випередили нас Морачевський і Куліш, а скільки боротьби мусів перевести мірянин Пулюй з крилошанином Малиновським і цілим тодішнім нашим клиром за народний молитовник!...

А саме підчас війни православні катехити з Буковини видають для жовнірів дуже гарні переклади акафістів на народню мову, а Кирило-методіївське брацтво в Київі видає „Чин божественної літургії св. Івана Золотоустого“ в українським перекладі.

Українська мова в богослуженню се для нас питання церковної і народньої культури, послідовний результат нашого народнього підему, індивідуальна черта нашого народнього буття, постулат і вицвіт нашої державности. Се культурний крок вперед в дусі Христової церкви, сповнення обовязку духовенства супроти народу, — а спеціально у нас в Галичині регабілітація духовенства перед народом за недавно минуле...

Основи сього питання ясні і розвязка безсумнівна.

А хоч спосіб переведення тієї ідеї стрічає великі труднощі з причини неодноразности нашої живої мови і неусталення писовні, то справа поступає скорою ходою вперед. Розвалені кордони. — Ми під зглядом мови помітно зблизились до себе, а правопис рівнож усталюється. Безперечно, що коли прийде автокефальна церква на Україні, то заведе у себе в богослуженнях українську мову. А де ми тоді будемо? Нині православне духовенство зібране у Володимирі Волинським ще з нас бере собі примір і хоче до нас зблизитись, замовляючи типик львівський, проповіді о. Савойки, катехізм Шпірага; але небавом коли воно зукрайнить богослужбову мову, то зробить такий великанський крок вперед, що ми будемо мусіти за ними йти. А до сего ми не можемо допустити. Хай вони від нас вчаться, если ми маємо їх потягнути за собою.

Се лиш історичний огляд еволюції богослужебних мов, який консеквентно потягає за собою зукраїнення нашої церковної мови. Ще більше як ся послідовність історії, кличе за україненням життя! Життєві потреби нашої церкви. „Волію пять слів розумних, зрозумілих в церкві сказати, як цілу масу незрозумілих“ каже св. Ап. Павло, і ті його слова особливо в нинішній час дають відчувати свою силу і потребу. Нарід наш приходить на утрні, вечірні і не розуміючи церковно-славянської мови не бере належної участі в богослуженню, бо не розуміє належито церковної мови.

По довшій, на душпастирській практиці опертій дискусії прийняли збори однодушно отсі резолюції:

Зібране духовенство вважає теперішню хвилю за вельми пригідну до поступового ввведення в наш обряд української мови як мови богослужебної, і в тій цілі: а) Виділ товариства Ап. Павла скличе негайно анкету з богословів, обрядовців і українських мовознавців в цілі передискутування сеї справи і б) звернеться до наших архієреїв з проханням, щоби пекучу справу українізації нашої церковної мови взяли під свою особливу увагу.

З черги наступили внесення учасників зборів, з яких замітніші отсі: О. Мих. Баричко поставив внесення на отворення при товаристві бюро правної поради для священників в справах відбудови, відшкодовань і т. и. О. д-р Гавр. Костельник говорив о видавництві „Ниви“ та о співпраці духовенства з своїм органом через матеріальне і моральне підпомагання його і т. и. О. Кравчук з Фірлеївки предложив піднести членську вкладку з 20 марок на 120 марок річно, що однодушно ухвалено. О. Юліян Дзерович поручив горячо підпомагання студентського часопису „Поступ“, який подає справді добру моральну поживу нашій молодіжці. О. Євген Монцібович заохочував до приступування в спілку торгівлі сукном, основаної при „Доставі“, як дуже рентовній локації капіталу.

Опісля наступили вибори до нового виділу, в склад котрого увійшли: о. Юліян Дзерович, як голова, — а оо. ректор Іван Бучко, віцектор П. Кисіль Ч. С. В. В., д-р Гавриіл Костельник, прал. Леонтій Куницький, сов. Дамян Лопатинський, сов. Леонід Луницький, як виділові; — оо. Євген Дудкевич парох церкви св. Петра і Павла, проф. Омелян Горчинський і сов. Александер Ковальський, як заступники виділових. До контрольної комісії увійшли оо. проф. Ів. Туркевич, сов. Евг. Бачинський і д-р Мирон Горникевич.

Вечером тогож самого дня зачались триденні реколекції, для духовенства під проводом о. проф. д-ра Йосафата Маркевича Ч. С. В. В. — *Учасник Зборів.*

о. Др. Гавриіл Костельник.

Помершій донечці.

(Дальше)

XV.

Шукаю за тобою, й не знаходжу,
Хоч думкою по всіх усюдах ходжу!
І в гробі твому думкою я був —
Та щож? — Тебе ніде, ніде немає!
Бо чиж се ти, що гріб твій укриває:
Ті кости й порох? — Ні, не ти! не ти!
Твій гріб мовчить, твій гріб не заспіває —

А скільки пісний я від тебе чув?
Куди нещасний маю ще зайти?

Проклят весь світ, проклята вся вселенна,
Коли тебе ніде, ніде немає!
Коли твоя душа, так вимучена
Останніми терпіннями, скінчилась —
І вже в бутті ніде не пробуває!
Проклята жизнь, котраб нам так глумилась!

По всіх дорогах кличу за тобою,
Зову тебе по імені твоєму:
Славусю! Славцю! де пішла ти з дому?
Занепокоєний журую і тугою
Увесь наш дім!... Так кличу, та дарма!
Тебе нема — і відклику нема!

А я все жду, що ти ось-ось озвешся,
Й до мене, як бувало, прибіжиш —
Мов вітер легко й сміло розженешся,
Й розпалена до мене прилетиш,
І обіймеш мене, і засмієшся,
І скажеш „тату! тату!“ — як бувало —

А невмолимий світ кричить: Пропало!

XVI.

Забути! — Де нема вже вороття,
Там лиш одно лікарство — забуття!

Забути! — Доню, як тебе забуду?
Дитино любя, як без тебе буду?
Ах, легко діти забувають пташині,
Що лиш вчорашню днину памятає —
Та тяжко діти забувають людині,
— Вонаж душею вічність обіймає!

Забути! — око й вухо позабуде,
Забуде й серце — те, що з тіла й крові
А серце, що із світла та любови:
Душа, що тямить вічність, — не забуде!
З минулим вічні вести-ме розмови
І з тим таємним, що колись ще буде...

Забути! — Доню, як тебе забути!
Як позабути шість останніх літ?
Шість літ твоїх — разом і моїх,
Шість літ тяжких, яких не знав ще світ?
Як цвіт на згарищі в літах отсих
Ти розвивалась вільно, — хоч закуті
В кайданах жили родичі твої

І весь народ твій... як тебе забути?
Зрозлись з тобою всі думки мої!

Минають тижні — місяць вже доходить,
Як ти у гробі, а не в нашій хаті —
А мама нишком плаче та зітхає,
По хаті наче по пустині ходить,
Де ні дороги, ні людей немає...

Як тяжко людям діти забувати!
Як страшно діти смерти дарувати!

XVII.

Благословенний, хто сильніший смерти,
Хто з пащі смерти добич видає —
Хто в час грози на поміч поспішає:
В час розбиття у темряві на морі —
Хто з мук смертельних робить Богу жертви,
Що розбивають мури і окови,
І відчиняють брами до нового
Життя — до царства правди та любови —
Благословен, хто всі рішає спори
Могучістю святого слова свого!

Благословен, хто більший від природи,
Хто завертає всі її течії,
Що в пропасть сунуть: смерти щоб служити,
І каже їм нове життя творити
З останків смерти — й слід її затерти!
Благословен, хто зпід землі виводить
На ясне сонце чистії лелії —
Хто так ще й нам обітує процвісти,
Засвідчуючи: що із пащі смерти
Душі виходять мов лелії чисті —
Благословенний, хто з небес зійшов,
І добру вість від Бога нам приніс
Про божу правду, ласку і любов —
Хто дав потіху сій долині сліз!

Благословенне світло, що засяло
У тьмі глибокій — і метою стало
Для всіх думок, що блудять по вселенній —
Ісусе-Спасе, будь благословенний!

— — — — —
Живеш, дитино! тільки мур нас ділить!
Живеш ціла, як була, і щаслива —
І як лиш Господь двері нам відхилить,
Знова ти з нами будеш — з родичами,
Зустрінеш нас жива і говірлива,
І вже не будеш розлучатись з нами!

Святая віро! Кораблю спасенний!
Спасає всіх твоя надземська сила —
Тобі і я віддався у покорі!
— Нещасні ті, що блудять по вселенній,
По тьмі безмежній, по страшному морі
Без тебе — без кормила і вітрила!

XVIII.

Як день і ніч ідуть на переміну,
Життя свої дві пісні так співає,
Свої слова і голос свій змінє —
Як день і ніч ідуть на переміну.

*

Співає день:

„Я радість і утіха!
Пахучі цвіти в мене процвітають,
Щебечуть пташки — світ мій вихваляють,
Безпечні й щасні люди пробувають
В моїй хатині і в моїй родині —
Так дорога моя ще й бідна стріха!
О, сонце чудне, боже, одинок!
Ти всю красу й краски всі відкриваєш,
Всі річи, всі дороги розясняєш,
І кажеш: що високе, що широке...
Ти божа ява — одинока ява,
Дяка тобі — дяка і вічна слава!“

Співає ніч:

„Я для землі могила!
Гроза й туга у тьмі моїй зітхає,
А тьма моя із небуттям рівнає
Красу землі — і яву в сон змінє —
В могилу зводжу землю, а виводжу
На яву небо і його світила!
О, зорі чудні, божі, таємничі!
Вас тьмою й нічю лиш земля вважає,
Вселенна ясным днем вас називає,
Що розясняє божі пути й річи...
Ви божа ява — ви найвисша ява,
Дяка вам, зорі! й вічна, вічна слава!“

(Дальше буде).

Нові книжки.

Поступ (студентський вістник) ч. 4. Зміст сього числа: В. Я. Тернистий шлях (поез.) Др. Й. Маркевич: Студентські організації в середніх школах; Др. Я. Гординський: Роля мови у творчості поета; Др. Т. Гамаренко: З філософічних проблем (Що це правда?); **Лелію я у серці (поез.); **Не лаймо їх (поез.); О. С. Мордін: Сила

волі і щастя; *О. Горбатий*: Вразіння побуту на великій Україні; *В. Лімниченко*: З весною; — З наших організацій; Додаток „Наш Прапор“; *Василь Л. Воєнна ніч* (поез.); *И. С. Значіння й вартість молодости*; *В. М. Історія мого цвікера*; *В. Лімниченко*: Вже чую легіт (поез.).

Українські сироти — Видання „Українського Епархіального Комітету опіки над воєнними сиротами“ у Львові ч. 1. Стор. 32 Ціна?

Всячина.

Katolische Kirchenzeitung (Nr. 12 з 24/III. 1921) доносить:

Митрополит Граф Шептицький — папський генеральний візитатор.

На внесок Конгрегації pro Orientalibus іменував св. Отець Митрополита Католиків-уніятів графа Андрея Шептицького Генеральним Візитатором Ап. Пестола з дипломатичними повноваженнями. Митрополит Шептицький їде в тім характері через Лондон до Канади, Сполучених Держав, Бразилії і Аргентини, де буде візитувати всі греко-католицькі Епархії. Крім того Він має оснувати нове греко-католицьке Єпископство в Бразилії. Ся урядова подорож Митрополита буде тривати цілий рік.

Преосв. Др. Йос. Боцян затверджений через Римський Престол на єпископа луцького.

З церковної статистики. Апостольський Престол має нині своїх нунцій та інтернунцій у 24-ох державах. Крім сього має 14 апостольських делегатів. Так само 24 держави мають своїх амбасадорів при Ватикані.

Кардиналів є 57. З тих Леон XIII. заіменував 9, Пій X. 26, а Бенедикт VII. 21. За теперішнього папи померло 31 кардиналів.

Найстарші кардинали: Вікентій Vannutelli 84 літ, Cabrieres 91 літ, Gibbons 87 літ (кардиналом є вже 35 літ). Наймолодший кардинал є Бонавентура Ascalesi який має 49 літ.

Церковна ієрархія числить 14 патріархів, з котрих є 8 латинських, а 6 грецьких; 214 архієпархій і 842 епархій, а крім того 97 титулярних архієпархій і 500 титулярних епархій. („Narodna Politika“, Zagreb).

Католицький конгрес в Індіях. В Мядрасі в Індіях з початком січня с. р. відбувся великий індійський католицький конгрес, на котрім були присутніми всі індійські єпископи. Розправи велися у французькій, англійській, португальській мові, як також в індійських діалектах. (Nar. Pol.)

Великий католицький студентський конгрес відбудеться в Празі в половині липня с. р.

Домагання німецьких католиків у шкільництві. Німецькі католики вислали через своїх єпископів владі та парламентам отсі домагання: 1) конфесійні народні школи; 2) приватні конфесійні школи повинні від держави одержувати стільки запомогі, скільки в державних школах видається на таке саме число учеників; 3) держава мусить оплачувати науку релігії катол. дітей, котрі силою обставин учають до неконфесійних шкіл; 4) в катол. конфесійних школах можуть одержати посаду лиш ті учителі, що до котрих згодиться духовна власть; 5) хто з учителів в конфес. школах прогрішить проти моралі катол. віри, мусить бути зараз перенесений; 6) церков мусить мати вплив на виховання будучих учителів, що виховуються в учит. семінаріях; 7) держава не сміє позволяти, щоб у шкільних книжках знайшлося щонебудь проти кат. віри та обичаїв. (Nar. Pol.)

Ладна „католицька“ наука. В польськім катехизмі, який написав ks. Walenty Gadowski під повним титулом: „Ilustrowany katechizm średni — dla katolików, Tarnów 1906“, одобрений з Konsystorza Biskupiego

N. 3451. 27|VI. 1906. знаходиться на стр. 354., в 215. уступі, де обговорюється VII. та X. заповідь, в ноті (такі ноті призначені „dla wyższego (sic!) stopnia nauki i dla nauki dopełniającej (sic!) otce: „Kto majątek swój niepotrzebnie sprzedaje kolo nis to m ruskim (!) lub nawet protestanckim i żydowskim, ten największą szkodę wyrządza kościołowi kato-lickiemu (!) i ojczyźnie, bo 1) wielu rodaków traci chleb czyli utrzyma- nie; 2) na miejsce katolików przychodzą protestanci i żydzi (адеж „Rusini“?); 3) miejsca Polaków zajmują Rusini (або Rusini тутки!) i Niemcy; 4) para- fje nasze się kurczą i ubożеją, a kościoły nasze podupadają. Takі „sprze- dawczyk“, który frymarczy ziemią dla własnego zysku marnego, podobny jest do Judasza i otrzyma kiedyś podobną zapłatę“.

Віритися не хоче, що се знаходиться в катихізмі одобреним Ор-динаріатом! Алеж так ест! Коли се дійсно католицька наука, то на світі тільки Поляки є католиками, бо прецінь ми католики Українці тут на рівні трактовані не тільки з протестантами, але навіть з жидами. А колиб на нашій місци був якийсь инший нарід катол. віри, то він знай-шовся би в тій катихізмі на тій самій місци, де ми, бо тут ходить тільки о „колоністів“ с. є. не-Поляків...*) Варта би отже сю „като-лицьку“ „висшого степеня“ науку післати до властивого католицького Престола в Римі — для розсудження. Від себеж зазначаємо тільки се: Сей катихизм виданий 1906 р. в Тарнові, отже призначений він для Га-личчини. А тут всі Rusini є католиками і не є колоніста-ми, бо сидять на цій землі від непамятних віків. Натомість польська „колонізація“ для цілого світа є звісна як „колонізація“. А що поль-ський катихизм (Боже, аж катихизм мішається в ті брудні політичні рі-чи!) нас охрещує „колоністами“ на нашій від віків етнографічній землі, се хай вяснить авторови сього катихизму отсей удатний вірш польсько-го поета Луціана Rydla (написаний сей вірш під вражінням берестейського мира 1918 р., друкований в „Gazet-i Porann-ij“, 9|IV. 918:)

O, biada narodowi, co wolność utracił!
W Ojczyźnie jego butnie obcy się rozsiędą,
I w domu jego własnym nazwą go przybłądą,
I zmuszą służyć w raba nikczemnej postaci.
Jego znojem i ziemią wróg się ubogaci,
Sławę, potęgą, wielkość tylko snem dlań będą
Snem o przeszłości, wieków umarłych legendą,
Próżną tęsknicą, której urągają — kaci.
Pięść ich sromoty piętnem twarz jemu naznaczy,
Każą mu, by się podlił i czolgał, jak zwierze
I w hańbie swej po nogach całował siepaczy.
Lecz nie zginie on, jeśli duszy swej uszperze,
I sam się nie zagrzebie w mogile rozpaczy.
Rzekną: „Tyś trup!“ Nlech woła: „W zmartychwstanie wlerze“.

Підвижка конгруальних платень в теперішні. Австрії. Розпо-рядженням з дня 16. XII. 1920 р. в Австрії підвишені конгруальні платні після слідуячої скалі:

*) В 7. ч. „Gazet-i Kościeln-oj“ з сего року оден польський „Wowk“ (так автор тої статті підписався, стаття: „Ritus graecus skwierczy a my jego abusus nie obserwujemy“) так пише про нас: „Ale coś zresztą ojców unickich może obchodzić tak zbytnio Kościół i jego prawa? Wszak one mają o tyle wartość, o ile służą celom narodowym, dzisiaj budowaniu i rozszerzaniu „Ukrainy“. Jeśli temu celowi stoją na za-wadzie, należy je zupełnie lekceważyć“. „Без сумніву ми з більшим пра-вом могли би віднести ті слова до „ojców polskich“, тільки треба би замість „prawa“ вставити „наука“, а замість „Ukrainy“ вставити „Polski“. А щож ви на се, о. „Wowk“?

п а р о х и,
котрі після розпорядження з 1918 р.
побирали:

2.000	тепер побирають:	9.000
2.220		9.500
2.400		10.000
2.600		10.500
2.800		11.500
3.000		12.500
4.200		16.000

с о т р у д н и к и:

1.200 }	7.000
1.300 }	
1.400 }	7.500
1.600 }	8.000

к р и л о ш а н и к а п і т у л ь н і:

3.600	16.500
4.000 }	18.000
4.000 }	
4.800	20.000
5.200	22.000

В Румунії священики дістають від держави по 260 леїв місячно (се дає 3.120 Мкп.), а від 1. IV. має бути се ще підвищене о 50% (Gazeta Kościelna).

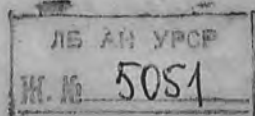
Зі зїзду Православного Українського Волинського Духовенства Редакція нашого часопису на висланий світ привіт дістала таку відповідь: Зїзд Православного Духовенства на Володимирщині радо приймає привіт хвальної Редакції „Ниви“ і бажає, щоби „Нива“ стала нивою і для нас, всіми забутих, закинутих дітей України.

Володимир, 1—19 лютого 1921. р. зі щирим поважанням

Голова зїзду:
св.ящ. Ніканор Абрамович.

Секретар:
Л. Пашкевич.

В ч. 2. сегорічної „Ниви“ подали ми вістку, що можна виміняти (дрібні) австр. корони на Мкп. Подаємо ще точніші інформації, як належить ту справу повести. Прошення вноситься до міністерства скарбу а саме до департаменту кредитового в Варшаві, ул. Римарська ч. 5. Подання мусить бути добре умотивоване, — н. пр. населення за пізно довідалось про речинець виміни, податкові уряди ще були неотворені, воєнні операції утруднювали комунікацію, зібрані гроші призначені на удержання евентуальну будову церкви і т. и. Лише на добре умотивованих прошеннях ставить внесок III. департамент львівської Дирекції скарбової на уділенне дозволу. Неумотивовані подання полагоджує міністерство відмовно.

Для священників особливо в часі св. Великого посту придатні

Місійні науки

о св. Тайнах

Покаяння і Евхаристії

зладив

О. ЕМІЛІЯН КРИНИЦЬКИЙ

XIII. проповідий на 161 стор.; видання передвоєнне; ціна
50 Мкп. можна замовити тільки

в гр. кат. уряді парохіяльнім в Шмиткові п. Мошків
ad Сокаль.

ХТО З Впр. ОТЦІВ ХОЧЕ МАТИ

добрий підручник проповідей на всі неділі і пражники цілого року, нехай купить собі

... **„БОЖЕ СЛОВО“** ...

БІБЛІОТЕКУ ПРОПОВІДИЙ

два томи 200 Мп., а 10 Мп. на реком. посилку.

I. том обіймає проповіді на час від 1. вересня до великого посту.

II. том від I. неділі великого посту по кінець церковного року.

— Замовляти і гроші надсилати до —

АДМІНІСТРАЦІЇ „БОЖОГО СЛОВА“
ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10., II. ПОВЕРХ.

У Видавництві ОО. Василян в Жовкві та в книгарнях:
Ставропілійській і Шевченка у Львові

можна набути

**ЕВАНГЕЛІЯ ГОСПОДНІ НА СТРАСТИ, НА ПОЛОЖЕННЯ
ПЛАЩАНИЦІ І ВОСКРЕСНЄ.** — в українськiм перекладі.

Видання гарне, формат церковних книг 27×19 см.

Ціна 50 Мм., на пошту 4 Мп.

ДОСТАВА

СТОВАРИШЕННЯ ЗАРЕЕСТРОВАНЕ З
ОБМЕЖЕНОЮ (двєразовою) ПОРУКОЮ,
ОСНОВАНЕ В ЦІЛІ ЗГУРТОВАННЯ
ТОРГОВЛІ ЦЕРКОВНИХ РІЧИЙ В УКРА-
ЇНСЬКИХ РУКАХ.

ДИРЕКЦІЯ: ЛЬВІВ, вул. ДОМІНІКАНСЬКА 11.

СКЛАДИ: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20.
ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок ч. 23.

Поручає свої багато заосмотрені **склади** усяких церковних річий. — Приймає всякі замовлення, **направи, золочення і переплети книг.** — Виконує всякі **роботи малярські і різьбарські.** — Поручає підприємців будови і **направи.** — Виготовлює церковні **хоругви та прапори для „Соколів“ „Счий“ і чичалень „Просвіти“** від найдешевших до найвибагливіших, церковне **білля, обруси.** Доставляє усякого рода **нилими та дивани** до церков та кімнат.

Кождий Українець, кожда Церков, повинні бути членами „Достави“. Уділ 50 М., вписове 1 М. (також ратами), дивід. за 1919 р. 6%.

Церквам-Членам при закупині додатковий опуст 2%.

Часть зиску розділює „Достава“ на церковні і народні цілі. Хто купує в „Доставі“, купує у себе; збільшує народне майно, попирає рідний ремісл і торгавлю.

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВ-
НИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції і Адміністрації:
Львів, Корняктів ч. 1.

З М І С Т :

Наш перший явний конвертит	133
Дешо про сироти і про наші зглядом них обовязки	136
о. Др. Д. Дорожжінський: О процесях після нового Кодексу права канонічного	141
„Реформний“ рух в хорватській церкві	146
о. Др. Т. Галушчинський ЧСВВ: Значінне св. письма в проповідництві	147
Свящ. Ангін Стельмах: З метафізики ро- звою народів	151
Відозва предсмертна о. І. Дольницького	157
о. Др. Г. Костельник: Помершій донечці	158
Нові книжки	161
Всячина	161

ЛЬВІВ, 1921.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

Від Адміністрації.

Слідуюче число „Ниви“ вийде подвійне (за червень та липень) при кінці червня.

Просимо о вирівнання грошових залежностей. За 1—6 чч. з 1920 р. належитьсѣ нам 50 Мп.; за 1—5 чч. з 1921 р. належитьсѣ нам 125 Мп.

Вже вичерпався наклад 3. та 4. ч. „Ниви“ з 1921 р. Адміністрація сього не могла передвидіти, бо від нового року дотепер зголосилося около 150 нових предплатників.

Хто з предплатників міг би 3. або 4. ч. з 1921 р. звернути, дуже просимо прислати нам ті числа.

З попередних річників „Ниви“ є на складі в нашій Адміністрації тільки той з 1916. р. в ціні 100 Мп.

На пресовий фонд „Ниви“ зложили: Члени кружка т-ва ап. Павла в Стрию 550 Мп.

Уряд парохіяльний в Комарниках 1000 Мп.

Всч. ОО. з городецького деканату (зібрав о. д-р І. Цегельський) 660 Мп.

На декан. Соборчику буського деканату в Боложинові дня 10. V. с. р. на внесення о. Романа Височанського зложили на пресовий фонд „Ниви“ Всч. Отці: о. дек. Жигаль 200 Мп., о. Березинський 200, о. Калининевич 200, о. Мриглодович 200, о. Терлецький 200, о. Лиско 200, о. Волинець 200, о. Височанський 200 Мп. — разом 1600 Мп.

Заразом кличуть жертводавці: решту кондеканальних Отців; та глинянський, милятинський і струміло-каменецький деканат, щоби зложили свої датки на ту саму ціль.

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 5.

Львів, за май 1921.

Рік XVI.

Виходить раз на місяць в обемі двох аркушів друку.

Ціна сього числа 25 М.

Адрес редакції і адміністрації: Львів, вул. Корняків ч. 1.

Наш перший явний конвертит.

Св. ап. Петро тричі відрікся Христа в тій памятній ночі Великого Четверга, коли признаватись до Христа стало лячно й небезпечно, коли апостоли побачили, що Христос, якого вони доси знали тільки як того, що своїм словом володіє над всіми людьми і навіть над природою, станув перед людьми (запеклими своїми ворогами) наче вповні немічний... Відрікся св. Петро Христа виключно задля страху. Але зараз він переміг у собі почуття страху, й вийшовши з подвіря архієрейового, „плакав гірко“...

Є найрізномірніші причини, задля котрих люди відрікаються Христа. Не слід тут вичисляти їх. Натомість належить тут піднести: що не всі ті причини однаково віддаляють людську душу від Христа. Се залежить від характеру тих причин та від характеру людських одиниць, на які діляють ці причини. Так н. пр. причина страху в характерного чоловіка не може бути довготривалою, бо такий чоловік небагом зрефлектується, й переможе в собі почуття страху. Так зробив і св. ап. Петро. Думаю, що пропорціонально в Церкві Христовій було найбільше якраз таких конвертитів, що відпадали від Христа виключно задля страху. Богато було таких конвертитів у перших віках християнства в часах жорстоких переслідувань християн. А воно психологічно зовсім зрозуміле. Щоби Христа зрозуміти й полюбити, треба Йому цілу свою душу віддати. А почуття страху ще не псує цілої душі — воно тільки поволокою обгортає душу, щоб вона не була спроможна вільно жити. Та коли ся поволока щезає, тоді „давня“ душа знова відживається — звичайно ще сильніше, чим перед своєю

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЛБ АН УРСР
К. № 6051

„часовою смертю“ в наслідок страху. Практичних атеїстів переважно відриває від Христа „житейська сладость“. Ся причина наче той черв щораз більше й глибше псує душу. Тому вони — звичайно — нерозкаяні, аж доки їм смерть не загляне в очи, доки не знайдуться в положенні, де „житейська сладость“ раз на все спроневірюється...

Зовсім відмінний від сих двох наведених форм невірства є „науковий атеїзм“. Вповні оправданό можна його назвати „*atheismus cornutus*“ (рогатий, тобто: опанцирений). Найвисшу душевну гідність — розум і волю — він обертає на свою службу. Себе він представляє як правду, світло, як науку, мораль, честь, висший поступ — а віру в Бога, як лож, темрю, як сонне марево, низшу мораль, нечесть, назадництво... Отже науковий атеїзм бере в полон цілу душу. Тому душа, котра ним перенята, знає лиш одну льогіку і психольогію — льогіку й психольогію атеїзму. А такій душі буде дуже тяжко позбутися атеїзму. Звичайно потрібне для сього довгих літ внутрішньої боротьби, щоби душа змогла одно по другім поломати всі коріння атеїзму, які в ній розрослися.

В нових віках розпаношився якраз сей „опанцирений атеїзм“. Він незвичайно офензивний (як кожний революціонер), і о много лекше людий полонить, чим із своїх желізних рук випускає. Як сказано, лож тут піднесена до найвисшої гідности, всіми титулами та гербами заосмотрена. Для „духа правди“, для Церкви Христової лиш такий атеїзм страшний. А се не в тому значінні, будь то би він міг поборо́ти „духа правди“, лиш в тому, що з ним тяжка борба, бо він не тільки, що богатьох за собою пориває, але також організує й безнастанно підюджує до боротьби проти Бога і Його Церкви.

Та всеж таки „діло Боже“, віра Христова, не може навіть в рядах модерних атеїстів раз на все остатись „під горнцем“, бож вона „світло велике“, а світлови з природи річи місце на горі, щоб усім світило... Завсіди в Церкві Христовій були й будуть конвертити. Та ані оден рід конвертитів для Церкви Христової не є таким цінним і могучим свідоцтвом, таким знаменем побіди, як конвертити з рядів „наукових атеїстів“. Атже наукові атеїсти голосять світови, і воюють тим, що „віра й наука собі суперечать“, що „віру оконечно має заступити наука“ і т. п. Колиж з рядів тих атеїстів навертаються до Христа визначні мужі, так не може бути красшого свідоцтва, що воєнні кличі атеїстів є з ґрунту річи ложні, що вони є висловом тільки воєнного засліплення.

Католицькі народи (як н. пр. Французи, Німці, Італійці), в котрих новочасна атеїстична пропаганда числить вже на сотки літ, мають своїх конвертитів з найріжніших висших суспільних категорій: стрічаємо тут заводових учених, літе-

ратів, поетів, артистів, політиків ітд. Ясне, що приміри тих конвертитів ссобиливо цінні для христ. педагогії: бо коли якийсь студент скаже, що сей чи той учений, поет і т. д. є атеїстом, і з того схоче виснувати заключення, будь то би „наука з вірою була в незгоді“, то вистарчить йому навести не тільки віруючих учених чи поетів, але навіть конвертитів. Ось так „діло боже“ в найтяжших обставинах видвигає для себе найкрасші свідоцтва...

Під тим зглядом ми, Українці, аж до нинішнього часу не були так щасливі, як інші катол. народи. Була в нас велика атеїстична пропаганда, але не було явних конвертитів. Чому? Бо атеїстатичний рух в нашій суспільности ще не так дуже старий, і ще не знайшов так багато прихлонників, як у інших народів, і ще не вспів розвинути цілої своєї психології аж до своєї повної життєвої яловости. Між-тим „боже діло“ робило своє в укритті. І певно не тільки в одній душі. Та цілий секрет тої внутрішньої ферментації виявила нам прилюдно одна душа, що „по 30-тьох літах душевної боротьби“ знова навернулася до Христа й до Його Церкви. Читачі „Ниви“ певно знають, кого я тут маю на думці; атже сю „прилюдну сповідь: „чому я навернувся до християнської віри?“ якраз „Нива“ мала честь і щастя вперше опублікувати. Тим нашим першим конвертитом є др. Володимир Охримович. Отся його „прилюдна сповідь“ вийшла також як окрема брошура. Невелика се книжка (має 48 стр.), та вона для нас має більше значіння, як численні обемисті апології христ. віри. Атже се книжка конвертита, визначного чоловіка в нашій суспільности, де він признає й виказує, що якраз в нехристиянських філософічних системах нема згоди між „вірою а наукою“. Під вірою треба тут розуміти оконечну згоду душі на якийсь погляд на світ, що входить в релігійну область. Шановний автор переходив від одного філософічного світогляду до другого, бо „дух упімнувся за права духа“ (ст. 17.), і будова кожного з тих нехристиянських світоглядів западалася в руїну.

На брошуру дра В. Охримовича написав я вже критику в 5. ч. „Поступу“ з с. р. Не хочу отже тут повторюватися, хиба лиш стільки, скільки необхідно потрібне для заокруглення сеї моєї статті.

В своїм часі (зараз по тому, як д-р Охримович в осени 1920. р. мав прилюдний відчит першої части своєї „прилюдної сповіді“) у в „Впереді“ п. І. І. збивав силу й значіння сього відчиту сим, що — мовляв — др. Охримович не „фаховий учений“, отже... Розуміється, той самий добродій з „Впереду“ збивав би так кожного, хто инакше думає, як він. Алеж правда така, що др. Охримович завдяки своїй невиспущій праці й природного талану бланував великий науко-

вий матеріал, і вміло та зручно ним оперує, хоч він не є „фаховий учений“. Та чи ж то тільки „фахові учені“ можуть пізнати і виказати правду? Ажте якраз між „фаховими ученими“ є найбільші різниці що до погляду на життя-буття. Отже сам титул „фаховства“ може бути свідоцтвом хіба лиш на те, що предмет буде опрацьований стисло й вичерпуючо, але се ще не значить, що сей предмет буде представлений правдиво. Др. Охримович не тільки що опанував великий науковий матеріал, але притім виступає яко самостійно думуючий. Вкоротці сказав дуже багато, трафляє властиву суть річі (не тратить слів на марно), а всюди висловлюється зовсім влучно (що навіть для „фаховця“ не легка річ.)

Ми, віруючі Українці, можемо бути цілим серцем вдячні йому за се, що він не завагався явно висповідатися, і „дати сим свідоцтво правді“.

о. Др. Г. Костельник.

Децо про сироти і про наші зглядом них обовязки.

(Реферат, виголошений на заг. зборах Тов. св. Ап. Павла у Львові 1921).

В двох прилюдних відчитих у Львові і в кількох статтях, поміщених в „Ділі“ та в „Українським Слові“, старався я ще на весні 1916 р. звернути увагу української суспільности на дуже велику небезпеку, яка нам грозить через неминучу, просто катастрофальну депопуляцію і деґенерацію, як що не доложимо всіх сил, щоби ратувати молоде покоління, нашу дітвору.

Справа була аж надто ясна, що молоденький щойно розвиваючийся організм не годен буде видержати довготривалого лихого відживлювання, браку одежі і зимовання по землянках (а по містах в неопалених сутеринах, в яких на стінах через цілу зиму був лід), отже всі слабші одиниці мусять вигинути, а сильніші, які перебудуть навіть таку пробу, вийдуть з неї фізичними каліками.

В тій ціли радив я заснування у Львові „Українського Краєвого Товариства охорони дітей і опіки над молодіжю“ в пересвідчення, що воно сітю своїх філій обійме протягом року весь край і бодай в половині запобігне грізній небезпеці.

Перший мій поклик остав без успіху, тому я поновив його на весні 1917 р. і тоді доперва повстало згадане Товариство, однак, на жаль, брак сил до праці на сім полі, чи може недоцінювання ваги справи було причиною, що воно не розширилося по цілім краю і не розвинуло потрібної роботи, а відтак події 1918 р., спинили майже всюди його ді-

яльність. Одна тільки львівська філія перетревала всі політичні бурі і сповнює до нині бодай через удержування Погради для матерей дуже важне завдання в місті Львові.

Тимчасом доля нашої дівчорі пішла природною дорогою: смертність дітей з передвоєнного стану, який виносив 4%—7% підскочила на 30%, в тих околицях, де були пошести, на 70%, а на Гуцульщині дійшла навіть до 100%; а що пошести лютували майже по цілій Східній Галичині, то можна прийняти, що більша половина наших дітей вимерла.

Коли до сего додамо ті нечислимі жертви мушкетерів, що упали на війні, жінок, що погинули дома від пошестних недуг і поневірки, жертви Талергофу, Гмінду, Вольфсбергу, Ст. Міхаель, а в останніх двох літах Бригідок, Вадовиць, Домбня, Віснич, Стшалкового і других таборів, то марево депопуляції стане перед нами в повній грозі, яка прошибає душу! Сеж прецінь для нації смертний удар, а найнебезпечніший він тим, що вимірений також проти молодого покоління. І дивна річ, суспільність наша або не бачить того всего, або не розуміє, або може так отупіла під злиднями 7-літної війни, що се не робить на ній вражіння. Що правда, то і на рідних матерях вже не робить смерть їх дітей давнішого вражіння; одна з них сказала мені торік: „вже мені тепер, прошу Отця, троха легше від часу, як третє поховала (протягом двох літ), бо з останніми двома якось скорше собі дам раду“.

Друга часть дітей, більше відпорного організму, яка мимо всіх злиднів лишилася при життю, виказує з правила рахітіс, скрофульозу, туберкульозу легких, а навіть сифіліс, так, що в найліпшій разі 20% дітей є сьогодні зовсім здорових. Якеж буде нове покоління з такого матеріалу? Чи треба є ще доказів страшної дегенерації?

Так представляється фізичний стан наших дітей по 7 літах війни. Не менше сумний є їх стан моральний. Довголітня неприсутність батька в родині, перебування матері з конечности цілий день поза домом, щоби роздобути середники до життя, і брак школи, зложилися на те, що діти оставали по кілька літ з ряду виключно під впливом улици, тому і не дивота, що воєнний дух часу, який не числиться з ніякою етикою, здеморалізовав до тла молоді серця, довів їх до стану здичіння, так що случаї молодечих проступків, які давніше належали в криміналістиці до виїмків, є тепер на порядку деннім. Крадежі із вломами допускаються сьогодні вже діти 9—12 літні! Незавидна буде праця школи над таким матеріалом і бідна ся суспільність, яка має будувати свою будучину на того рода фундаменті.

Для заокруглення образу додати би хіба ще дуже численні перетягання наших дітей на латинський обряд і сей факт, що многі українські матері віддавали добровільно ізза

нужди свої діти до польських закладів на виховання, або таки дарували чужим людям, а тоді зрозуміємо, що рівночасно, коли провідники думають тільки про дах народної хати, її основи до крайности загрожені. Найбільший народний скарб, наші діти гинуть масово і пропадають безповоротно для свого народу, а суспільність мовчить, не кричить голосом розпуки, не береться сама до ратовання і не кличе поміч до чужих народів. Сеж страшна дійсність! Стан фактичний є отже такий, що число населення зменшується у нас близько на половину, а те, що остане, буде в переважній частині фізично і морально здегенероване. А прецінь ніхто не заперечить, що стільки буде України, скільки Українців і що на фізичних і моральних каліках не збудуємо вітчизни, — для того ратовання людського матеріалу перед дальшим занепадом повинно би стати для всіх народним імперативом, цілу суспільність повинна перейти дроз переляку, збудити її і відкрити очі на страшну дійсність, а ще страшнішу будучину та спонукати до форсованої праці над молодим поколінням. Уратовані для життя і добре виховані діти стануть доперва пригідним матеріалом для всіх народних потреб, для того в сій праці є заінтересовані всі галузі державного організму.

Ся праця була у нас дотепер лишена приватній ініціативі поодиноких осіб згл. Комітетів. Де найшла ся особа запобіглива і оборотна, там зроблено дещо в сім напрямі, але ті успіхи є тільки льокальні і надто малі в порівнянні з потребами цілого краю.

Маємо в краю три Українські Епархіальні Комітети опіки над воєнними сиротами; кождий з них удержує по кілька або навіть кільканайцять захистів в Епархії для воєнних сиріт, та всі они разом уратують несповна 2000 сиріт, між тим, коли після приблизних обчислень такої опіки потребує около 100.000 дітей. Треба би отже працю так поширити на цілий край, щоб обняти нею кожду громаду і кождий присілок, щоби кожда українська дитина від хвилі приходу на світ принайменше до 14 року життя була в нашої евіденції, щоби ми знали, хто і в якій дусі її виховує, чи і до якої ходить школи, та до чого вона приспособлюється.

Як довго не буде у нас свого державного апарату, який би з гори давав почин до акції в сім напрямі, треба сю роботу оперти на існуючих вже Товариствах і Комітетах, тільки спонукати деяких до відновлення діяльності, а всіх вівзвати до дуже інтензивної праці.

В першій лінії маю на гадці „Українське Краєве Товариство охорони дітей і опіки над молодістю“, яке повинно дуже енергійно взятися до зорганізування по всіх судових повітах своїх філій.

Діти до 3-го року життя мусять найтис під опікою Порадні для матерей, а для дітей від 3—6 літ треба отво-

рити скрізь захоронки. Для круглих сиріт, півсиріт і неправесних дітей, яких матері не в силі виховувати, як також для дітей, занедбаних родичами, треба основувати окремі захисти. Сі захисти не мусять бути дуже вибагливі.

В остаточнім разі, коли в даних обставинах годі щось більшого зробити, особливо по маленьких містах і селах, то треба отворити захист в дуже примітивній формі, а се: церков або громада повинна постаратись о хату, наняти оборотну жінчину до домашнього заряду і помістити там сироти. Жертви, збирані на сю ціль в церкві і по хатах, а також поміч Епархіяльного Комітету, забезпечать цілком певно удержання для тих дітей. Можна би також вишукувати бездітні подружжя і під їх опікою приміщувати бездомні діти.

Впрочім подробиці дотично способу і форми таких захистів не входять в об'єм нинішнього мого короткого реферату. Збираючи коротко все вище сказане, бачимо, що маємо в краю під сю пору около 100.000 українських дрібних дітей, які є здані на ласку прилюдної добродійности; є між ними круглі сироти, пів-сироти, і такі діти, яких рідня не може ізза нужди виховати. Хто займеться тими дітьми, до того будуть вони належали: або зробить се церков через своїх представників духовних і світських і тоді виховає собі 100.000 фалангу добрих християн, — або займуться ними вороги церкви і Бога, а тоді наша суспільність дістане 100.000 нових подвижників невірства.

Чи наше духовенство здає собі з того справу, яка страшна тяжить на нім і в сім згляді відвічальність? Чи ми священики розуміємо се, що Христос загадає колись від нас рахунку, як ми сповнили сей обов'язок? Він-жеж дає в наші руки 100.000 душ малої дитвори і каже до нас: „Виховайте їх для Мене і для Моєї справи на землі“. Сей поклик Христа повинні ми, Його слуги, відчуті і подбати, щоби на області нашого душпастирства не пропала для Бога ані одна українська дитина. З сеї причини повинен кождий священик зайнятися дуже ревно організуванням опіки над сиротами і взагалі занедбаними українськими дітьми в тім глибокім передсвідченню, що сим способом сповнює свій обов'язок і зглядом Бога і зглядом рідного народу.

Гарний примір дають нам і в сім згляді всі три наші галицькі архієреї; їх ініціативі, заходам і матеріальним пожертвуванням треба завдячити у великій мірі ті успіхи, які осягнула дотепер акція ратования сиріт.

Се — про наш обов'язок зглядом українських дітей взагалі.

Та при сій нагоді нехай мені буде вільно пригадати нашому духовенству ще один спеціальний обов'язок, який тяжить на ньому, а се обов'язок зглядом сиріт по священиках. На сю тему треба би властиво виготовити окремий реферат та порушити при тім багато болючих

справ, які — думаю — кождий з нас відчуває, а тільки ізза браку станової організації немає в нас однакового у всіх питаннях поступовання. Скажу лише коротко, що наше духовенство посуває свою жертволюбивість для загальних цілей аж до альтруїзму, а у своїх власних станових питаннях проявляє дивну якусь апатію, а радше повну обоятність. Нехай появиться з якої небудь сторони поклик до збирання жертв, підправлений патріотичними фразами і кількома дешевими компліментами для „нашого жертволюбивого духовенства“ — а вже кождий священник вважає своїм обов'язком дати не тільки від себе жертву, але викликає знайомих і заохочує до складання жертв своїх парохіян. В чії руки ідуть ці гроші, хто буде ними орудувати, на які цілі їх оберне — може навіть проти нас самих і тої справи, якій ми служимо — про се ніхто не питає. Переважно завдяки такій альтруїстичній жертволюбивості нашого духовенства повстали майже всі наші інституції, всілякі фонди і преса; а коли вже дотична ціль досягнена, тоді її керманічі іншої співають, ми тоді є вже „попи“, яких не треба допускати до голосу і впливу, щоби не вносили „клирикального духа“. Мурин зробив своє, може забиратися!

А тимчасом про свої власні справи зовсім не дбаємо. Вправді всі стани мають свої організації, в посліпному часі навіть каменичні сторожі згуртувалися в одно тіло, щоби боронити своїх прав, але ми — українське духовенство — найкраща і найідейніша частина нашого народу, — ще по нинішній день не створили своєї організації і своєї преси, яка була би висловом наших поглядів і домагань у всіх питаннях народнього життя. Що більше — ми не дбаємо навіть про своїх найблисших, бо наші вдовиці і сироти посвящениках здані на поталу судьби, на голод і поневірку. Такі факти, як н. пр. сі, що донька колишнього визначного діяча, б. пароха в Городку, бл. п. о. Трещаківського, одного з оснувателів львівського „Народного Дому“, сидить нині жебрачкою під каменицею ч. 65 при вул. Шептицьких, — що донька бл. п. Данила Танякевича, звісного діяча-ідеаліста, (якому наші вдовиці і сироти завдячували вироблення дару з ласки) витягає також руку за милостинею, — що 12-літній синок покійного о. Василика, пароха в Гозієві, спосібна і добра дитина, був до минулої осени пастухом на селі — і многі інші болючі факти — все те повинно кожного з нас палити соромом та спонукати до опам'ятання і застанови, щоби ми вже раз зробили щось також для наших вдовиць і сиріт. Такий стан не сміє вже довше тривати, бо се не тільки легководушність, але й несовісність з нашої сторони женитися, брати на себе тяжкі родинні обов'язки, а не подбати бодай про мале яке забезпечення своєї рідні!

Як жеж взятися до сего? Очевидно я не маю претен-

сії до того, щоби піддати щось особливого, а тим менше в подробицях викінченого, але — думаю — що основою і початком такої інституції, яка з часом повинна значно розвинутися — мусить бути негайне закупно відповідної реальності у Львові, де могли би найти приміщення покищо бодай найбільше потребуючі вдовиці і сироти по священниках. На мою гадку треба на се 6—10 мільонів. Сума велика — але можна її зібрати і то в недовгій часі. Чи наше духовенство, яке давало до тепер такі великі жертви на всілякі цілі, не мало би дати в троє, четверо більше для себе самого? Якби кождий священник зложив після своєї спроби, хто 1000, а хто 2000, 5000, 10.000 і 100.000 М, то вже буде більша половина потрібного фонду, а решту треба збирати при кожній нагоді. В двох-трьох місяцях все може бути готове. Тільки всі, щиро, щедро і скоро, а Бог допоможе. Під формальним оглядом вношу, щоби сю справу покласти на серце Виділови Тов. св. Апостола Павла; нехай обдумає її і викінчить в подробицях, та видасть відповідний поклик до всего українського духовенства. — *о. В. Лициняк.*

Від Редакції: Виділ тва Ап. Павла вже видав такий поклик, і розіслав його. Деякі лепти вже наспіли до касієра Виділу. В сих днях, як зачуваємо, духовенство зібране в Перемишлі зложило 120.000 мп. на сю ціль. Ходить о се, щоби потрібні гроші зібрано скоро. Гроші треба висилати на руки о. Івана Бучка, секретаря Виділу тва Ап. Павла, Львів, ул. Петра Скарги ч. 2 А.

О. д-р Д. Дорожсинський.

О процесях

після нового Кодексу права канонічного.

(4. Дальше).

Коли сторони або їх заступники не були присутні при переслуханню свідків, то може судія сейчас по переслуханню своїм рішенням проголосити зізнання свідків; може також, если уважає за вказане, відложити се аж до закінчення цілого доказового поступованя (1782).

Кожний свідок має право жадати звороту видатків, які поніс по причині подорожи і удержання в місци суду, як також відповідного відшкодованя за перерву свого занятя або діла. Висоту тих видатків і відшкодованя має означити судія по вислуханню сторін, свідків і, если потреба, знатоків (1787).

При оціненню зізнань свідків повинен судія уважати 1) на становище особи, її чесність і чи свідок займає яке достоїнство; 2) чи зізнає з власного знаня, особливо чи видів своїми очима або чув власним слухом (свідок *de visu et*

auditu), чи з легковірности, поголоски або з оповідання других; 3) чи свідок в своїх зізнаннях єсть рішучий і певний, чи: змінний, непевний або нерішучий; 4) чи свідок має еще других свідків, чи може єсть він самотнім (1789).

Если свідки не годять ся з собою, то має судія звернути увагу на се, чи они прямо собі суперечать або чи лиш ріжнять ся і себе взаємно доповняють (1790).

Зізнанє одного свідка не дає повної достовірности (*unius testis depositio plenam fidem non facit*), хіба що єсть се свідок, котрий здає справу з урядових своїх дійств (*testis qualificatus*). Если дві або три особи, непідозрілі, з безпосередного спостереження, рішучо і згідно свідчать під присягою перед судом о якійсь річі або предметі, то має ся уважати за достаточний доказ, хіба би судія в якійсь справі задля дуже великої єї важности або задля вказівок, котрі допускають якійсь сумнів о правді, уважав повніший доказ за конечний (1791).

2. Добромніє знатоків (1792—1805).

Помочи знатоків належить завсїгди ужити, коли лиш право або судія сего жадають, щоби якійсь факт ствердити або природу річі розпізнати. Вибір або означенє знатоків належить до судії; в справах чисто приватних може судія зділати се на предложенє обох сторін або одної сторони за згодою другої; в справах же, що відносять ся до добра публичного, по вислуханю промотора справедливости або оборонця звязи. Полишає ся розумному осуду судії назначити одного або більше знатоків після природи справи і трудности річі, если вже сам закон не означає числа знатоків. При рівних обставинах належить на знатоків покликати тих, котрих власть приналежної зверхности узнала за спосібних (1795).

Крім фахового знання мають знатоки посідати свойства свідків; все, що сказано о неспосібности, підозрїлости, заприсяженю і т. д. свідків, відносить ся також до знатоків. На поодинокі точки, котрі поставить судія, мають знатоки річ розслідувати і предложити своє добромніє в означенім часі, в противнім случаю обовязані до відшкодованя.

Добромніє можуть предложити писемно або устно; если устно, то нотар має сейчас списати а знатоки підписати. Знатока, особливо коли тойже предложив свою гадку на письмі, може судія візвати до поясненя, а если би okazała ся потреба, до доповненя. Знатоки повинні ясно вказати, якою дорогою і яким способом поступали в виясненню уділеного їм порученя і на яких доказах основує ся їх гадка (1801).

Знатоки мають своє справозданє виготовити кожний окремо, хіба би, без супротивленя закону, судія велів предложити лиш одно справозданє, підписане знатоками а в тім

случаю мають бути старанно зазначені ріжниць гадок, jeśli би які були. Если знатоки межи собою незгідні, вільно судії або запитати о гадку лучшего якого знатока о добромнію перших знатоків або ужити зовсім нових знатоків (1802, 1803).

Судія повинен добре розважити не лиш виводи знатоків, хотьби згідні, но також прочі обставини справи. А коли приступить до рішення, повинен виразно зазначити, на основі яких доказів прийняв або відкинув добромніе знатоків (1804). Видатки і винагородження знатоків повинен судія оцінити по справедливости, маючи перед очима прийнятий звичай кожного місця (1805).

3. Судове оглянене (1806—1811).

Если судія вважає за конечне оглянути місце спору або саму спірну річ, то має се порішити декретом, в котрім, по вислуханю сторін, зазначить все, що при тім має ся зділати. Оглянене може перевести судія або сам або через аудитора або відпорученого судію. При тім можна ужити помочи знатоків, котрі по можности мають ся держати відповідних канонічних приписів. Если судія побоює ся сварні або заворушення, може заборонити, щоби сторони або їх адвокати були присутні при судовім огляненю. Свідків, візваних з уряду або на предложене сторін, може переслухати на місци судового оглянення, если вважає се за вказане до переведення повного доказу або усунення сумнівів, задля котрих оглянене зістало порішене. Присутний нотар має в протоколі точно зазначити день і годину, коли оглянене відбуло ся, котрі особи були при тім присутні, що обговорювано, зділано або судією зістало рішено. Протоколи переведеного оглянення має підписати судія і нотар.

4. Доказ документами (1812—1824).

В кождім процесі допускає ся доказ документами чи то публичними, чи приватними.

Найважнішими церковно-публичними документами суть :

1. акта Панів, римської Курії і Ординаріїв, виготовлені в сповнюваню урядів тихже в автентичній формі;

2. грамоти, видані церковними нотарями;

3. церковні судові акта;

4. вписи в урядові книги крещеня, миропомазаня, вінчання, смерти, рукоположення або зложеня монаших обітів, котрі находять ся в регістратурі Курії, парохії або монашого Чину, як також через Ординаріїв, парохів або церковних нотарів видані витяги або автентичні відписи.

Публично-горожаньськими документами суть ті, котрі після законів місця яко такі вважають ся.

Листи, контракти, завіщання і інші письма, вигото-

влені приватними особами, зачисляють ся до приватних документів.

Публичні документа, так церковні як горожанські, уважають ся автентичними, поки їх неправдивість наглядно не доказана. В тім, що в них прямо і головно (*directe et principaliter*) утверджує ся, мають они повну силу доказу. Приватні же документа, котрих правдивість противна сторона признала або судія узнав, доказують против автора або підписаного, если відносять ся до справи їх процесу, як позасудейске признане; против чужих однак не мають самі собою ніякої сили доказу.

5. Припущенє права (1825—1828).

Припущенє єсть правдоподібна здогадка непевної річі (*rei incertae probabilis coniectura*) і єсть або права (*praesumptio iuris*) або чоловіка (*pr. hominis*) після того, чи установляє її закон, чи судія. Припущенє права може бути або права поєдинчо (*iuris simpliciter*) або права і о праві (*iuris et de iure*). Против першого допускає ся доказ прямий і непрямий; против другого лиш непрямий, т. є. против факту, котрий єсть основою припущеня.

Сторона, котра має за собою припущенє права, єсть вільна від тягару доказу, що спадає на сторону противну; а если та доказу не переведе, то вирок мусить бути виданий в користь тої сторони, за котрою промовляє припущенє.

Судія не повинен допускати припущеня, котре не постановляє ся правом, хіба з певного і означеного факту, що стоїть в прямій звязи з предметом спору.

6. Заприсяженє сторін (1829—1836).

Если доказ єсть лиш половичний а нема вже ніяких інших средств доказових, то може судія зарядити або допустити для доповнення приведених доказів присягу і така присяга називає ся доповняючою (*iuramentum suppletorium*). Присяга ся має місце особливо тогди, коли світський або релігійний стан якоїсь особи не дасть ся иншим способом розслідити. Судія однак не може допустити такої присяги в справах карних, як також в таких процесах спірних, в котрих ходить о право або річі великої вартости, о факт великого значіння або о право, згл. річ або факт не тої особи, котрій присяга мала би ся наложити.

Доповняюча присяга накладає ся звичайно на ту сторону, котра має за собою лучші докази; може она бути наложена на жадане другої сторони, згл. промотора справедливости, оборонця звязи або також з уряду.

Сторона, котрій накладає ся доповняюча присяга в справах, що не відносять ся до єї світського або релігій-

ного стану, може з справедливої причини її відмовити або перенести на суперника. Єсть річю судії оцінити, чи відмова єсть оправдана або чи має ся уважати за признане. Присягу доповняючу одної сторони може друга сторона оспорювати (1829—1831).

Если правом єсть узнане відшкодоване, но скількість шкоди не дасть на певно оцінити, то може судія стороні, котра потерпіла шкоду, наложити присягу т. зв. оцінюючу (*iuramentum aestimatorium*), то значить, може жадати, щоби сторона, котра понесла шкоду, під святостію присяги подала забрані їй або нарочно знищені річі, їх ціну і вартість (1832, 1833).

Не лиш перед початком процесу можуть сторони згодити ся, щоби їх справа спору рішила ся через зложене присяги котрої небудь сторони, но також пізнійше в кожній хвилі і в кождім стані процесу може одна сторона за одобрением судії наложити другій присягу під услівем, що справа головна або побічна буде через зложене присяги порішена. Така присяга називає ся рішача (*iuramentum decisorium*). Через зложене присяги кінчить ся ціла справа спору по мисли формули присяги. Если присяга зістала перенесена на суперника, то має тойже її зложити, инакше справа єго програна; если же сторона відмовила присягу, но на противника не перенесла, то до судії належить оцінити, чи відмова єсть оправдана або чи має ся уважати за признане (1834, 1836).

XI. Справи межиметні (1837—1841).

Справа межиметна (*causa incidens*) єсть тогди, коли поначатім, по крайній мірі через візване, процесі одна з сторін або промотор справедливости або оборонець звязи піднесуть якесь питане, котре в правді в позиві або жалобі виразно не находить ся, но з справою процесу стоїть в так тісній звязи, що мусить бути полагоджене перед головним питанем.

Справа межиметна предкладає ся або устно або на письмі по вказаню звязи межи нею а головною справою і при захованю по можности приписів внесеня позиву або жалоби. Судія має потім по вислуханю сторін, згл. промотора справедливости або оборонця звязи розслідити, чи предложене питане не єсть пусте і чи не зміряє лиш до проволоки головного питання, або чи справді стоїть оно в такій звязи з головним питанем, що мусить бути перед ним рішене. Если так річ має ся, то має подане або жадане допустити; если же ні, відкинути. Так само полишено оціненю судії, чи хоче межиметне питане з огляду на важність і якість річі порішити через судове поступоване, чи лиш своїм декретом.

(Дальше буде).

„Реформний рух“ в хорватській Церкві.

Всі Хорвати католики — майже всі римо-католики, бо греко-католиків є лиш кільканайцять тисяч.

По розвалі Австро-угорської монархії в 1918. р. виступили на волю „підземні“ національні та політичні течії у всіх краях на території б. держави Габсбургів, а разом з тими течіями тут і там виступили на яву також „реформні“ церковно-релігійні стремління деяких кругів чи тільки одиниць. Найсильніший такий рух виявився в Чехах, а про нього наші читачі достаточо поінформовані то з газет, то з статті, яку на сю тему опублікувала „Нива“ минушого року (ч. 5—6). Хочу сею статтею бодай вкортці поінформувати читачів „Ниви“ про „реформний рух“ в хорватській Церкві.

Роблю се на підставі статті „Hrvatski „reformni pokret“, що появилася в „Bogoslovni-m Vestnik-u“ в ч. 1. з 1920—1921. р. (виходить в Любляні).

*

Між хорватським духовенством реформний рух зачався в 1919. р. Але щойно 10. II. 1920. р. на зборах в Загребі зорганізувався виділ (odbor) „для реформного руху між хорватським духовенством“. Попередила ці збори брошура о. д-ра J. Cenkić-a під заголовком „Сучасні домагання католицького низшого клира держави SHS“ (себто: Сербів, Хорватів, Словінців). По жовтій окладинці сеї брошури хорватські газети прозвали прихильників сеї брошури „жовтий клир“. Ще перед сею брошурою, а іменно в червні 1919. р. вийшов часопис „Reforma“ яко „рєвія для церковно політичних та станових питань католицького низшого клира і католицької Церкви в королівстві SHS“. Збірна енцикліка югословянського єпископату з 18. липня 1919. заборонила видавати та читати „Reform-u“. Її редактором був д-р Cenkić, котрий з кінцем літа заявив в „Katoličk-im List-i“, що виступив з редакції „Reform-i“. Між тим видав він два нові випуски „Nov-oї Reform-i“ в попереднім дусі. Загребський архієпископ, д-р Bauer, 1. X. 1919. осудив новий часопис. Алеж того самого дня „реформні“ священники рішили в Загребі, щоби реформний рух продовжати. Проводирем руху тепер став бувший хорв. посол, St. Zagorac, парох в містечку Коріупіса.

Його уповажнено, щоби зладив меморандум для архієпископа, що він зробив, і зібрав 85 підписів. На місце осудженої „Nov-oї Reform-i“ став він видавати „Preporod“ (Відродження), підписуючись отверто яко редактор. Ціле стремління після Ітенції його подвижників мало провестися на „легальній основі“.

Згаданий меморандум (видрукований в 1. ч. „Preporod-a“) обіймав нову формуляцію резолюцій, повзятих вже 10. II. 1919. р. А іменно жадав він: 1) Злуки всіх христ'янських церков; 2) самостійної церковної провінції з примасом на чолі; 3) церковної автономії після демократичних засад, однак характер монархістично-гієрархічний має бути захований; 4) живої народної мови у всіх Богослуженнях; 5) факультативного відчитування церковного правила; 6) реформи богословських студій; 7) знесення обовязкового celibату; 8) упорядкування душпастирських платень при помочи фонда, який був би зібраний через продаж єпископських, капітулярних та більших парохіальних і церковних посіlostей. В 4. точці замітний поступ; ся резолюція первісно (з 10. II. 1919.) домагалася старословянської мови в транскрипції кирилицею.

Проводирі „жовтого клиру“ навязали живі зносини з сербським (православним) духовенством в надії, що через „реформний рух“ удасться злучити сербську та чеську церков. Д-р Cenkić в часописі „Српска Црква“ (Сараєво 1920.) подрібно й без церемонії описав реформний рух між хорват. духовенством. Не завагався навіть висказати, що велика більшість католицького духовенства не читає шодня церк. правила та не придержує celibату. Твердить тут, що вигляди на успіх

по „легальній дорозі“ дуже слабій, тому радить „*via facti*“ перевести реформу.

Архієпископ д-р Вауер 4. II. 1920. поїхав до Риму, щоб одержати директиви від св. Отця що до „реформного руху“. Дістав відповідь, що навіть мови не може бути о 3, 4, 5 та 7. резолюції хорват. „жовтого клиру“.

Реформісти 14. III. передали згадуваний *memorandum* французькому кард. Dubois-ови (який тоді був в Югославії), щоб він її представив Римови.

Між тим одні від реформістів відступили, а другі зачали переводити реформу *via facti*. Декотрі поженилися так, що до 1921. р. було суспендованих 7 священників: Zagorac, dr. Vidušić, Cerjak, Andres, Haberstock, Lajtman, Carić. З тих є двох катехитів середніх шкіл, двох парохів, двох співтрудників, один професор музики. (Мова тут тільки о реформістах в загребській архієпархії).

Ще даліше посунулися деякі дальматинські екз-францішкани, котрі просто *via facti* заснували „народну хорватську церкву“ (подібну до чеської) На перше місце ту вибрали: B. Milošević, Dragičević, Ivellić. „Реформісти“ спершу не хотіли пристати до тих з „народної церкви“.

Також декотрі капучини пристали до „реформного руху“. Так в монастирі при Фіумі (Rijeka) апостазувало 5 (або й більше) капучинів. Та цілий сей рух ані здалека не так поширений в Югославії, як на Чехах, хоч і там, як вже з сього короткого представлення видно, для Христової Церкви не дуже погідні дні. З новітніх хорватських церковних публікацій видно, що „реформний рух“ там вже притихає. Церков Христова перебула не такі потрясіння, перебуде й сі.

о. Д-р Г. К.

о. Др. Теодозій Галушинський ЧСВВ.

Значіння св. письма в проповідництві.

(2. Дальше.)

Попри трьох великих пророків рівно цінними взорами духовної красномовности є бесіди т. з. малих пророків. Малі вони, та не духом а обємом полишених письм. Кождий з них має в собі щось оригінального, кождий визначний в своїому роді.

Осія „*commaticus est et quasi per sententias loquens*“ — так оцінює його св. Еронім.¹⁾ Через се бесіди його є сильно вражаючі, але zarazом тяжкі до зрозуміння. Треба признати, що ледви котрий з пророків є так неясний як Осія.²⁾ З винятком гл. I. і III. прочі всі бесіди є писані в формі поезії. Ewald уважає його за визначного поета і ставить на рівні з Йовом.³⁾ Загалом бесіди Осії є дуже оригінальні, головню в уживанню поетичних фігур та образів.

Ось кілька примірів:

„Затрубіть рогом у Гаваа, трубою у Рамі; закликніть в Бет-Авені: позад тебе (ворот) Веняміне!

¹⁾ Praefatio in 12 Prophetas M. 38.105.

²⁾ R. Cornely, Introductio II. 2. p. 533.

³⁾ Die Propheten des alten Bundes 1967. I. ст. 178.

Ефраїм стане пустинею в день кари, поколінням Ізраїлевим — се я сповістив. Юдина старшина похожа на тих, що пересувають межі, виллю на них гнів мій, як воду. Соромом покриють Ефраїма, побитого судом, він бо забажав ходити за марнотами. Як міль поточу Ефраїма, буду червом юдиному домови". (V, 8—12).

Ще гарнійші метафори і образи маємо в слідуючій бесіді:

"В злиднях своїх будуть вони з досвітку шукати мене й говорити: Ой вернімося до Господа, він бо вдарив, та він і загоїть, він поранив і сам рани перевяже. У два дні нас оживить, третього дня на ноги поставить і жити будемо перед лицем у нього. Ми спізнаємо його; будемо старатися (щораз краще) пізнавати Господа. Він явиться ранною росою і прийде до нас, мов той пізній дощ, що скроплює землю.

Та що я учиню тобі Ефраїме? що учиню тобі Юдо? Таж ваша любов мов та мрака порання, мов роса, що скоро зникає! Тимто я побивав їх через пророків, картин їх словами з уст моїх і мій суд блестів наче світло". (VI, 1—5).

Караючи ідолопоклонство, так промовляє до провідників, що звели нарід:

"Зате вони позникають, наче мрака в ранці, наче роса скоро улітаюча, як полова, що її вітер з току розвіває, так, як дим із комина.

Ні! Я Господь Бог твій з часів землі єгипетської і ніяк тобі знати иншого Бога крім мене, і нема Спасителя, окрім мене... Зате стануся я їм львом, що чатує при дорозі. Нападати буду їх як медведиця, що забрано її діти; як лвиця роздирати і виїдати місце, де серце їх бється; дикі звірі роздирати їх будуть.

Ти самий Ізраїлю погубив себе, бо тільки в мені опора твоя..." (XIII, 3—9).

Мало котрий з пророків представив так наглядно моральний та релігійний упадок ізраїльського народу, zarazом однак ревниво напоминав до поправи вказуючи на вірність Божу в обітницях даних домови Давидовому. І сей контраст між негодуванням задля злочинів, а представленням батьківської любови Бога до синів Якова до найбільше оригінальних а zarazом і найгарнійших прикмет бесід пророка Осії.

За пановання царя Узїї з початком 8. ст. жив і ділав пророк Йоїль, другий з ряду менших пророків. Кождий стих його пророцтв вказує, що був мистцем слова. Його бесіда чиста, сильна, жива, і ясна, можна сказати під кождим зглядом клясична. На ньому взорувалися пізнійші пророки і часть наслідували його.

З поміж його бесід як взір красномовности заслугує на увагу опис нападу саранчі. До сього образу долучує пориваючий прямо зазив до покаяння.

"Затрубить в Сїйоні; вдаряйте на тривогу на святій горі моїй. Не-хай стрепенеться все, що живе на землі, бо надходить день Господень, він вже близько. Той день темний та мрачний, день хмарний і смутний. Мов у ранці зоря розсипається нарід скрізь по горах: безліч його, нарід сильний, якого не бувало з давних віків, тай не буде через довгі роди. Поперед його — пожераючий огонь, а позад його — палаюче подумя. Поперед його земля, неначе сад едемський, а позад його пустиня нага і нікому ратунку від нього.

З виду вони як ті коні дужі, а летять як їздці. Скачуть по верхах гір з гуком, наче від возів, з тріскотом огня, що солому пожерає. Се нарід потужний, все готовий до бою.

Побачуть його люди й затремтять — у всіх обличчя побліднуть. Бігом біжать вони, бо сильні, вилізають на мури, бо се воїни хоробрі; кожний прямує своєю дорогою, з дороги не зверне. Один другого не тисне, всякий пильнує свого місця, а впаде хто на спину, так і се не шкодить. Втискаються до міста, вилізають на мури, вломляються до вікна, мов ті розбишаки. Перед ними здається дрожить земля, хитається небо, сонце й місяць меркнуть, а світло зір гасне.

А Господь загремить перед своїм військом голосом великим. Бо се його — ота безліч війська. Се його волю сповняє отой могутий, бо то великий і страшний день Господень. — Хто видержить його?

Та тепер ще говорить Господь:

Оберніться до мене всім серцем в пості і в плачу і у жалі. Роздирайте серця ваші а не одежі й наверніться до Господа Бога вашого, бо він благий і милосердний, довготерпеливий і повний любови тай боліє над нещастям. Хто знає, чи не пожалує вас та не дасть своє благословення на хлібні та ливні приноси Господеви Богу нашому.

Тож затрубить трубою на Сійоні, проголосить піст, оповістять збори. Зберіть нарід, скличте збори, позбирайте старців, діти й немовлята при грудех. Нехай жених вийде зі своєї світлиці а молода зі своєї кімнати. Між притвором а жертівником най заплачуть священики слуги Божі і промовлять: „Пожалься Господи люду твого, не подай насліддя твого на поругу, щоб невірні з його не насміялися. Пощо невірні говорити муть між собою: Де їх Бог?“

А тоді пожалує Господь землю свою і пощадить свій нарід“ (II. 1—18).

В тій бесіді опис нападу саранчі є в повнім значінню прегарний... Слухач майже бачить, як безчисленна тьма їх наче упорядковане військо знаходить на нещасну землю та зі жахом і розпукою глядить на знищення, яке наносять. Се тим більше вражає, що напад саранчі є рівночасно звіщенням наїзду ворогів. З того можемо заключати, як пориваючий був зазив до покаяння. Вказавши на страшне нещастя, цілковите знищення і погрозу справедливої Божої кари, завзиває всіх без винятку до широкого окаяння. Кличе, намовляє старців і женихів, а на кінець і священиків, котрим каже між двором а жертівником ридати і так благодати милосердя Божого,¹⁾

Амос, пастир овець з Текуї близь Єрусалима, належить до малого числа тих пророків, що посилав їх Бог до десяти поколінь ізраїльських відірваних від юдського царства.²⁾ Покоління ті не мали теократичної династії, скорше відчужилися від Мойсейового закону і більше підлягали поганським впливам як юдське царство. Зате скорше постигло їх цілковите знищення й вони вже не двинулися більше.

Амос виступає в часах найбільшого розвиту ізраїльського царства, бо за пановання Єровоама II. (825—784). І якраз тому бесіди Амоса тим сильніше вражають, що се-

¹⁾ J. Knabenbauer, Com. in Proph. minores I. p. 291.

²⁾ R. Cornely, Introductio² II. 2. p. 544.

ред найкорисніших на зверх обставин, звіщає цілковитий занепад і знищення.

Не без психологічного моменту пророк, нім ще самим Ізраїльтянам проголосить неминучу кару за їхні тяжкі провини, не поминає ні одного народу, ні одної держави довкруги Ізраїля, язасуває найтяжші їх злочини та сповіщує кару Божої справедливості. Если Ізраїльтяни признають слухність такого присуду Божого, а може і в серці тішаться з погибелі ворогів, нехай і самі задрожать, коли почуваються до подібних провин. Бо если Бог не щадить поган, котрі не мають ні знання Бога ні закона, оскільки менше пощадить вибраний нарід за його невірство та його ще тяжші проступки. І се треба уважати за визначну реторичну прикмету його першої бесіди.¹⁾

„За три і чотири проступки Дамаску невідкличу сего, бо ото вони молотили Галаад залізними возами молотильними. Пішлю огонь на дім Азаїла і пожере він палати Бенадада. Сокрушу засуви Дамаску, вигублю осадників Бікеат-Авену тай держачого скиптр в Бет-Едені, а весь люд араміський піде в полон у Кір, говорить Господь.

А знова так говорить Господь: За три й чотири провини Гази не відкличу сего. Зате, що вони (вірних моїх) позаймали в неволю, запродали їх Едомови. Я пішлю огонь між мури в Газі, нехай пожере її палати. Повигублю і осадників Азота й держачого скиптр в Аскалоні тай простягну мою руку проти Екрону й вигине останок Филистимців, говорить Господь Бог...“ (І, 3—8)

Подібно звіщає загибель Тирови, Едомітам, Амонітам, Моавітам, не минає і юдське царство, а нарешті звертається прямо до Ізраїля...

„Так говорить Господь: За три провини Ізраїля і за чотири не відкличу сего. Вони бо продають праведного за гроші, а вбогого і за пару сандалів... У одежі в застав взятій лежать на вколішки при моїх жертівниках, а вино від осуджених своїх пють у домах богів своїх... Вас же вивів я зі землі єгипетської та водив сорок років по пустині, щоб ви посіли аморійську землю. Зі синів ваших вибирав я пророків, а з молодців ваших назореїв. Чи не так Ізраїлю? — говорить Господь. А ви назореїв вином поїли, а пророкам наказували кажучи: Не пророкуйте!

Тим то я придавлю вас, як давить віз накладений снопами. — — — Ні лучник не встоїть з луком, ні швидкий в ногах не втече тай їздець на коні не спасе життя свого. Ба й наймужніший зміж відважних утікати буде того часу без оружжя, як нагий, говорить Господь...“ (II. 6—16).

Амос надто любить у образах та на висказання одної гадки уживає три, чотири і більше різних порівнянь або метафор... Для вияснення, що післанництво пророка до Ізраїля, вже те саме, є великою пересторогою наближаючогося суду Божого, таких уживає порівнянь:

„Хіба підуть два в купі, як не згодилися на се? Чи ричати мев у лісі, не звітривши добичи? Чи озветься левчук з леговиска свого, поки не піймає? Чи попадеться пташка в сіло на землі, як не наста-

¹⁾ „Hiscе iquitur de causis magno quodam artificio Amos oracula sua ab extraneorum punitione exorditur“ — J. Knabenbauer, Com. in Proph. min. I. p. 256.

«вється сіла на неї? — — — Чи затрубить труба в місті, а люде не злякаються? Чи складається лихо в городі без Божої волі? Тим же, що ні чинить Господь, відкриває він свою тайну слугам своїм пророкам. Лев став ричати й хто не злякається? Господь Бог заговорив, як же пророкам не пророкувати?»

Покликніть голосно з домів у Азоті й домів у землі єгипетській і скажіть: Зійдіться на гори самарійські тай погляньте на безглуздя і придавлених серед неї. Там не знають справедливости, ...насилуванням і рабунком громадають скарби в свої палати.

Тим то так говорить Господь: От ворог навкруги всієї землі! Він повалить всю силу твою, ограбить палати твої... Як пастух з паші льва вирве часом ноги, або кусень уха — от стільки хиба втратується зі синів Ізраїлевих...» (III, 3—12).

Одна та бесіда пророка, як багато дає вона проповідникови оригінальних нових зовсім ідей, образних представлень та прекрасних реторичних форм.

В іншій місци знова пророк звіщає недолю народа убуираючи се в форму загального голосіння.

«Почуйте се слово, нім я заплачу над вами, доме Ізраїля! Упадає, — вже більше не стане діва Ізраїлева; Кинута об землю тай нікому буде підвести її! — — —

Бо ось говорить Господь. Саваот Вседержитель: По всіх улицах буде плач і по всіх дорогах будуть голосити: Горе, горе! Прихожого хлібороба кликати муть, щоб з ними смутився, а вправних у плакальних піснях, щоб голосили. Тай по всіх виноградниках буде плач, бо се я — перейду через тебе, говорить Господь.» (V, 1—2 і 16—17.)

Відтак знова наводить прекрасні порівняння...

«Горе тому, хто день Господень бачити хоче! На що він вам — той день Господень? Темрява він а не світло. — Се все одно, що від льва утік би хто, но на медведя наскочив, або прийшовши до дому об стіну оперся рукою, а гадюка його вкусила.» (V, 18—19).

Як видно образи та порівняння Амоса брані є часто з життя пастирського та рільничого,¹⁾ що зовсім відповідає його походженню.

Загалом бесіди Амоса належать без сумніву до визначних взорів красномовности, на що вже звернув увагу св. Августин.²⁾ Lowth звістний критик та знаток єврейської поезії також ставить його побіч інших визначних пророків.³⁾

(Дальше буде).

Свящ. Антін Стельмах.

З метафізики розвою народів.

V. (Кінець).

В XV. в. за старанням київського митрополита Ізидора, котрий з многими єпископами східної церкви у Фльоренції 1439 р. підписав унію, Україна лише на короткий час злу-

¹⁾ Порів. I, 3; II, 13; III, 5, 12; IV, 2, 9; V, 19; VII, 1; IX, 9, 13, 15. Порівняння з природи взяті III, 4.—8; IV, 7, 9; V, 8; VI, 12; IX, 3.

²⁾ Doctr. christ. IV, 7. 15. M. 34. 96.

³⁾ De sacra poesi Hebr. p. 245.

чила ся з Римом, бо вскорі ся звязь цілком зриваєть ся і вже в XVI. в. треба було знов зїзджатись в Берестю (1595 р.) і висилати у Рим Потія і Терлецького. Але й ту великого щастя не було, бо на Україні правдиву віру зачала підтинати реформація, що прийшла з заходу. Ширились протестантські ідеї, кальвінізм, відтак крайне аріанство. В князю Константині Островськїм знайшли вже навіть наші антитринітарі свого покровителя. І тому атонський чернець Іван Вишенський, котрий слав на Русь із „святої гори“ славні „посланія“ і остерігав укр. нарід перед усякими ересями та накликував до морального життя, жалував ся тоді: „нынї жеми Ляхи князи рускіє всѣ поеретичили і христїянства истинныя вѣри отступили и еще на слѣд божїй хулять и ропшуть, иноческїй чинъ ругають, посмѣвають, злословлять, лжуть, клеветшуть, судять, мерзять, безчестяють и до конца ненавидять — овъ бо зовесь папешникъ, другый же зъ евангелїя вивовзъ-евангеликъ, овъ новохрещенець, другый же суботникъ — поеретичѣли вси обительницы Малой Росїи и отъ Бога далече устранишася“.

Козацтво також було католицькій церкві вороже. Воно з Польщею боролось і за православну віру. Великий стратег Хмельницький в умовах мира клав між іншими точку, що унія на Україні зносить ся. Знаний також факт, що великий лорд-протектор британської республіки Олівер Кромвель звернув ся був з листом до Богдана Хмельницького, засилаючи йому свої симпатії, як борцєви проти римського католицизму.

І чи міг би Бог таку націю благословити? Стільки разів в непонятній любові наче сам тягнув до себе, а ми відпекувались і опором ставали. А в останніх часах? Віри у нас не цїнено навіть за її національне становиско, а атеїзм, який у нас має менше підстав, як в котрійнебудь иншій нації, розпаношив ся завдяки безглуздому малпуванню західних екстремів. Ми тому не двигались з неволі, бо самі лізли в неволю безвихідну. Навіть і тоді, як найбільше треба було Божої помочи, се є при будуванню своєї держави (в 1918 р.) в Галичині загальна та ярка демагогія звернулась проти церкви й нашого духовенства. Навіть деякі військові формації, що стояли на фронті, більше занялись атеїстичною пропагандою, як самим фронтом. От кажуть: кого Бог хоче покарати, тому розум відбере. Отже чиж дивне, що сих безумних синів нашого з релігією й церквою так звязаного народу, небавом з руки провидіння ждали так тяжкі упокорення і такі тернисті шляхи? Тому опісля за Збручем українська армія від тифу й фронтів стратила около 40.000 (сорок тисяч мерців) люда, бо долі мечем ні навіть гігантною силою не вибореш, як Бог не допоможе. Якже згадаємо еще звісні ухвали наших учителів в Станиславові 1919 р., котрими рішено викинути науку релігії навіть з на-

родних шкіл, як додамо до цього цілу лінію праці розкладової наших соціальних демократів, то зрозуміємо, що як будування власної держави на таких фундаментах зачалось, воно мусіло завалитись так скоро, як ненадійно й скоро будувати сталось. Ту виразно засвідчив Бог, що даючи народови волю, жадає й святого життя, як його нема, нема й волі й приходить найтяжше поневолення.

Єсть й друга причина, що ми в нашій історії не стрічаємо Господнього благословення а лише кари, а се, що Україна не жила християнським життям і на остороги правдивих її світочів не звертала уваги. Вже з самого почину до Володимира державними чинностями на Руси були війна, грабїж, слава, бенкети, видирання дани, та не було належного зрозуміння власної справи. Кілько то сил, енергії й людий пішло на далекі походи на Чорне і Каспійське море, у Малу Азію, за Дунай, на Волгу, під Кавказ, у Персію ітд. задля грабування, жажди пригод і слави, задля руйнування одинокого охоронного валу зі сходу, Хозарії.

Вже по смерті Володимира не було спокою між його синами. Не зважаючи на виразний заповіт Ярослава, хоч в Любечі хрест св. цілували на мир, сини його, відтак внуки й правнуки майже заєдно вели домашні війни, міжусобиці й варварським способом осліпили Василька. Руські князі оден проти другого на підмогу накликали дикі орди степові. Мало котрий з князів дбав про руську землю, а народ наш тяжко страдав. Про сіж сумні часи на Руси свідчить староруський співець: „незгодами та сварами поросла тоді руська земля, а у ворохобнях князів життя людей коротало ся, тоді рідко де по руській землі ратаї (хлібороби) погукували, але часто ворони крикали розділяючи собі трупи, а галки (гайворони) свій говір говорили, збираючись летіти на поживу. Застогнав Київ з туги, а Чернігів з напастий, туга розлягла ся по руській землі — горем вкрила ся руська земля“. Так було через нас самих. А прецінь голі сказати, що ідея любови вітчизни не була тоді знана. Ні; в християнських духовних колах і в літописях, вона дуже гарно присвічує. Та не думаємо, що ніхто нас не спам'ятував. Провідник Яков Мних і сучасний йому преп. Теодозій Печерський строго в посланнях виступали проти сучасних князів і дорікали їм несправедливими і грішними ділами.

Чи міг Бог благословити Україну, як навіть за великого володаря галицького Романа в характері боярства бачимо виразний рис анархізму, що проявлявся нахилом до самоволі, жадобою влади, непокірливістю і віроломством. Галицькі бояри були готові на услуги кожному претендентови або ривалови, який з умів їх відповідно купити. Домашні війни й ворожнечі не притихали. Дві події з того часу кидають дуже ярке світло на тодішні соціально політичні й культурні обставини. Ігоревичі хочаки радикально зломити

боярську опозицію урядили між ними „ніч св. Вартоломея“. 500 знатніших бояр вирізано в різних місцях краю. Ся різня викликала бурю серед боярства й вони зготовили князем незабаром страшну пімсту. Удаючи, що хочать мати правного князя Данила, доставши значну підмогу від угорського короля і волинських князів, піймали Ігоревичів у свої руки й повісили їх 1211 р. Так виглядало наше християнське життя в середніх віках.

Опісля, як Україна була під польським гнітом, міру прогрівів нації сповнював крайній моральний занепад навіть і висшого духовенства. І не лише священники але й владики в XVI і XVII. в. вели гуляще життя. Згаданий вже Іван Вишенський, атонський чернець і письменник, котрий в своїх посланнях усім дорікає недостачею віри, панам за розкішне життя кривди й насилу й вступається за тими, що „съ одной мисочки борщъ хлебчуть и сами себѣ панове и слуги суть“, тай соли не мають за що купити, владикам і монахам докоряє задля невідповідного соблазняючого життя. Руські владики (за гроші з ласки польських королів) жили як пани, гнобили підвласних в церковних добрах, держали збройні ватаги людей, нападали своїх сусідів, замінювали монастирі в хуторі, заводили в них псярні до польовання, а черцям казали удержувати псів. З священниками поводили ся гордо, їх вязнили й били. Двигнення релігійного життя не могло тоді вийти з кол духовних. Тому з вдяккою згадуємо сучасні брацтва, котрі взялись до відхристіанізування життя.

Відтак за часів Богдана Хмельницького, в добі розбудженої національної свідомости, козацька старшина при всіх її самоуправних змаганнях кинулась була „привлащати“ хутори бідніших і заводити кріпацтво між поспільством. Свої своїх гнобили. Різко пятаував се Теофан Трофимович.

А яка темна карта в історії України, гайдамацтво з початку XVIII. в. Се був лише збройний бандитизм, що руйнував міста, села, панські двори й замки, мордуючи шляхту й жидів а посунув ся аж до ославленої різні в Умані, в котрім майже всіх жителів вимордувано. Се часи кривавої коліївщини. Широкі маси були тоді темні, а висша верства суспільности крайню зіпсута, тому сучасні письменники в своїх творах картають хиби релігійно-моральні й суспільні, також виступають проти ложних наук і розпусти. Низше духовенство, православне і уніятське не мало відповідної освіти й виховання, досить запивалось, а ледви сотий ерей розумів церковно-словянський язык, не знаючи, що читає на божественній Службі, а о відріженню прим. канонічних книг від апокрифічних і мови не було.

Як же згадаємо найновіші часи всесвітної війни, часи будування української державности, то ту вже була справдішня робота без Бога. Сама навіть власть Укр. Нар. Республики много заповідий з декальогу вичеркнула, а урядовим

актом, третім універсалом Укр. Центр. Ради з 7/11 1917 р. проголосила бісовську проповідь „чуже забирай“, рішаючи, що землі нетрудових хазяйств, удільні, церковні, переходять на власність трудового народу без викупу. Відтак дозволенням цивільних подруж узаконила чужолоство, з релігією, зглядно з церквою зовсім зірвала так на соборній Україні як і в Галичині, а в слід за сим мусіли прийти наїзди, руїна, знищення і розбиття, що й стало ся. Инакше бути не могло, як ми самі ніж до горла собі приложили й Боже прокляття стягнули.

Так отже слідячи важніші моменти нашої історії, мислять утверджуємо себе в погляді, що кари на нас приходили все за прогріхи нації, і що на сі кари довго не треба було ждати. Політика має на се свій вислів, що „помилки мстять ся“, а ми скажемо, „Бог гріх карає“. В р. 1224. татарські полчища розбили над Калкою війська зєдинених укр. князів і почало ся татарське лихоліття, що трівало повних пів тисячки літ до половини XVIII. в. Воно здержало наш національний розвиток на довгі століття, перемінюючи наші землі в значній мірі на безлюдні пустарі. Бувало, головнo в XVI. в., що й лількадесять татарських нападів на Україну нараховувано на пів сотки літ. Що терпіла Україна від татарських наїздів, можна знати з того, що Татари підчас набігу на Україну 1575 р. пігнали в неволю-ясир до Криму більше як 55 тисяч людей, 40 тисяч коний, 500 тисяч всякої худоби, та безліч овець. А землею нашою в самім розгарі татарського лихоліття торгували Литва й Польща. А все те за прогріхи наші. Учений Серапіон, ігумен київсько-печерського монастира († 1275 р.) зараз з першу нехристиянське життя, передусім беззаконні діла духовенства, забобони й поганський світогляд поширений в народі, маркував виразно, як причину татарських нападів, голоду, мору, війни, „за гріхи наші — писав він в поученнях до народу — Бог навів на нас нарід немилостивий, лютий, що не щадив людової краси, ані немочи старців, ані молодости дітей“. Тільки щира покута й зміна життя могла спасти нарід від більшого гніву й кари Божої. Як же народ не поправляв ся, з татарським лихоліттям сплелось і польське, котре виснажувало кілька сот літ усі сили України, наші шляхотські роди ополячено, а народ закріпощено та гноблено на кождім полі, релігійнім, просвітнім навіть економічним.

Та навіть серед найтяжшої кари Господ потішає, бо Бог є любов. Бог хотів нас приготувати на слухний час, коли розкуються заковані люди, і хотів, щоб ми святим життям змили провини наших батьків і дідів та виблагали для себе благословення на страшну годину Божого суду над народами й державами. Бог хотів нас приготувати на час всесвітньої війни. Шевченко, народній пророк і вожд, котрий, зрозумівши, де корінь сього явища, що в цілій на-

шій історії над нашою землею чорною вороною кряква
якийсь зловіщий фатум, поставив на сторожі народної волі
якраз заковане рідне слово, а до народу, піднісши стяг Хри-
стової ідеї, закликав грімким голосом пророка :

Любіте ся, брати мої,
Україну любіте
І за неї безталанну
Господа моліте.
Любіть її, бо время люте
В останню, тяжкую міну
За неї Госода моліть.

.....

Як то мало святих людей
на світі стало...

.....

Умийте ся, образ Божий
Багном не скверніте.

.....

Скаменіть ся, будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люди :

Як не поправитесь,

Настане суд, заговорять
і Дніпро і гори,
І потече сто ріками
кров у синє море
Дітий ваших: і
не буде кому помагати.
Одцураєть ся брат брата
І дитини мати:
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами
І на віки проклянетесь
Своїми синами.

(Послання)

тоді

погинеш, згинеш Україно!
Бо Господь покара
Убє незримо! І правдиво!
Бо довго довго терпеливий
Дивився мовчки на Твою
Гріховную утробу,
І рек во гніві: потреблю
Твою красу, твою оздобу,

Сама розіпнешся ! Во злобі
Сини Твої Тебе убють.

Не втечете і не вховаєтесь; усюди
Вас найде правда-мста.

(Осії, глава XIV.)

Довго довго-терпеливий дивився мовчки на нашу гріховну утробу, врешті прийшла кара, бо ми з розгоном йшли путем беззаконня. Все дотепер сповнилось, наша дальша судьба знов лише в наших власних руках і благословенню, зглядно прокляття Господнім. Вже раз зрозуміймо, що Христос сказав: Я є дорога, істина й життя (Йоан. 14,6) — Шукайте перш царства Божого й правди його; усе проче додасться вам (Йоан. 6, 33). Вернім до Божого закону, створім атмосферу святого релігійного життя в цілїм народі, приложім всіх сил, щоб Україна вернула до католицької Церкви, а чим скорше рішимося на сю віднову, тим скорше діждемося красшої долі й Господнього благословення*)

Відозва предсмертна

о Ізидора Дольницького

Вислуженого Духовника Семинаря Львівського
до своїх дітий духовн. колись Питомців тогож Семинаря.

Діти мої любі!

Я вже умираю, і пращаюся з Вами, уділяю Вам моє благословення з самого серця Пр. Діви Марії. Але так: як я живу з Вами в Семинарі, разом з Вами почитав Пр. Діву через Брацтво Воведення: так і кінець життя мого хочу запечатати прислугою для Пр. Діви. Іменно: хочу вибудувати новий Храм Воведення на місці старого вже розпадаючогося в Словіті при монастирі СС. Василіянок, на місці моїх щорічних празників; а на зібранне гроша продав я Всч. Отцям Василіянам мої твори літургічні і аскетичні, рукописні і печатані, але що віројатно сума не буде вистарчати на будову, то звертаюся до Вас; щоби і Ви мали уділ в тім добрім ділі разом зі мною, і прислали по кільканайцять марок на мої руки до Монастиря СС. Василіянок: Львів, ул. Потоцького ч. 95.

*) Автор звертає увагу лиш на одну сторону терпіння: терпіння (чи одиниці чи цілих народів) се кара за зділані гріхи. Однак терпіння має свою й иншу сторону: так н. пр. чому першим христіянам приходилося так довго, а так страшно терпіти? Вониж відзначали ся святістю! — Терпіли вони для побіди правди. („щоби виявилися думки многих“). — Редакція.

о. Др. Гавриїл Костельник.

Помершій донечці.

(Дальше).

XIX.

Два тижні мук і болів невимовних,
Щораз нових — огня страшного повних,
Що прожегли тебе і освятили,
Як золото огненні чистять сили —

Терниста путь — всі горя подорожі
По тій незвідній, кінцевій дорозі,
Що завела тебе у світ спокою
Із цього світа дикого пробою —

Ся мить, коли з очий спадає злуда,
Й вже перед ними Бог — не земська груда —
Усе, усе — кінець вже за тобою!
Малий герою, мій малий герою!
У божій школі ти вже іспит здала,
Своє посольство ти вже виконала,
Й у „вічну пам'ять“ ти вже увійшла...

Земля тобі віддала, що могла:
Для мук предсмертних — ліжочко твоє,
А для опіки — рідну маму й тата,
Батьківську хату — для твого скону,
Знайомих всіх — для твого похорону
І чесний гріб з хрестом, з вінцем, з імям —
Днесь мало тих, котрим так Бог дає!
Найвисша се остання земська плата —
Отак з землі пішла ти к ангелам!

*

Щож нас чекає? тільки Господь знає!
На людський світ тяжке прокляття спало —
Так сумно, страшно й нечесливо стало
На світі — а надія не свитає!

Пропала святість і святеє право,
Душа у світі признання не має:
В тяжкій неволі вік свій коротає —
А дикий звір панує так кроваво!
Душам він ворог — вигубить їх хоче,
І в людській крові шерсть свою полоче...

Ах, гинуть люди, як звіря в пустині:
Без права, без могили, без хреста,

Без пам'яті... Пропала власть свята,
І лютий терор судить людям нині,
Як судить він і звірам на пустині!
Князь всіх гріхів ликує і лютує:
Все обіцяє — а весь світ руйнує...
Змагаєсь гра сліпа, кровава дика:
Гра обезбожування чоловіка.

О, доню люба у обняттях Бога,
Не забувай, що на землі тревога!
Коли що можеш, так проси з завзяттям:
Щоб нас небесні хоронили сили —
Як перед лютим земським сим прокляттям
І ми тебе тут в світі хоронили!

XX.

Над пропастями вишу, і хитаюсь —
Пірвалась — ах, пірвалась сіль моя!
Сіль сил моїх, сіль людського життя —
І в безвістях повис я, й колихаюсь.

Пірвалась — ах, пірвалась сіль моя!
Сіль сил моїх, сіль людського буття,
В котру людина, як і той павук,
Усяку добич для поживи ловить,
І на котрій так сміло бій заводить,
Собі життя — а другим смерть готувить,
І по котрій так певно він проходить
Над пропастю непевности і мук...

Пірвалась — ах, пірвалась сіль моя!
І вишир і вглуб я пропасти лиш бачу
Без всіх границь... І бачу, що моя
Ся сіль марна — неначе павутина,
І що вірвалась... і що сили трачу
Удержатися... і що вже земля
Не є моя підпора і родина...
І я стаю неначе вже не я,
І розуміння людських слів вже трачу...
О, у яких ми тайнах живемо,
А ми й про їх буття не знаємо!

Як хищна смерть в мою закралась сіль,
Мое майно — диття моє забрала,
Й сю павутину — сіль мою пірвала,
Пірвала з нею весь мій людський світ!
Уже не розумію, що тут бачу...

О, доню, доню! роздягаюсь з тіла,
Душа злетіти прётся за тобою —

Ах, але ще не поросли їй крила,
Й ні в людський, ні у божий світ зо мною!

З моїх очий вже земська злуда спала,
Та щож? — лиш темря, темря їх обняла!

О, доню, доню! роздягаюсь з тіла,
Душа так преться світ твій оглядати,
І про його життя й звичаї знати —
Та ще вона для неба не дозріла!

Куди нас, Творче, хочеш забирати?
Не знаємо — а так хотілиб знати!

Так плачу, доню, що тебе не бачу!
За всіми, всіми, що померли, плачу!

XXI.

Так люблю слухать, що голосять дзвони
— Сі ангели, сі божії пророки,
Що знають тайну неба і душі,
Її тугу і радість і пороки —
Й душам сумним розраду шлють з вежі,
А Богу в небо шлють від душ поклони...

— — — — —
„Чи Бог питав вас, як на світ вас слав,
Куди вас шле? — І добре він зділав!
Не ви за себе — Бог за вас подбав!
І тут і там за вас Він сам подбав!

Родина люба тут вас привитала,
Диття на руки добра мати взяла,
І доглядала і ходити вчила —
Не ви то їй, вона то вам служила!

Долини, гори і небесне сонце
І день і ніч і хатнее віконце
— Усе, що з вами, так вам любе стало,
Що жаж бере вас: землю покидати —
А тут так мало щастя — ах, так мало!
Чиж Бог не силен більше щастя дати?

А там вас добрий Батько привитає,
Що й тут за вас подбав — і там подбає —
Усе при Ньому стане для вас любе —
Так є, так є, так було і так буде!“

— — — — —
Так люблю слухать, що голосять дзвони,
Що знають тайну неба і душі,
Коли душам розраду шлють з вежі,
А Богу в небо шлють від душ поклони.

(Конець буде).

Нові книжки.

Правди католицької віри (Відень 1920, стр. 130). Се друге, поширене й справлене видання катехизму для югославянських Українців. Оба видання зладив Преосв. др. Д. Няради, єпископ крижевацький. Отсе друге видання заосмотрене численними дуже красними ілюстраціями з подій Нового Завіта, мова в ньому о много чистійша, чим в I. виданні, а також правописі більше послідовна (так місто *ѣ* тут уживається *ѣ*). Ціла книжка під кожним зглядом так добре представляється, що навіть ми, галицькі Українці, можемо бути заздрі, що югославянським Українцям в нинішніх часах удалося видати такий катехизм, якого ми собі щойно тільки бажаємо.

При появі I. видання звернув я (в „Ниві“) увагу, що слід було би в катехизмі опустити традиційне питання про рік, в котрому Христос родився, після числення „від сотворення світа“. А се тому, бо не можемо дати якоїсь точнішої відповіді на се питання. (Атже христіянство закинуло т. зв. „жидівську еру“). Натомість належить в катехизмі зазначити, що від Христа зачинаємо числити літа (Християнська ера). Знаю з катехитської практики, що самі ученики не здають собі з того справи, отже се мусить бути піднесене, і може се бути використане для великого „збудовання учеників“. В сім другім виданні згадуване питання опущене, але його „*aequivalens*“ ніде не піднесений (хоч було місце на се особливо пригідне в „додаткові“, де говориться о „церковному році“). Думаю, що так сталось тільки через недогляд, бо традиційні катехизми не підносять цього важного факту (хита лиш тому, що він має бути „самозрозумілим“, та для дітей він таким не є). — о. К.

Евангелія на Господні Страсти, на Положене Плащаниці і на Великдень (Жовква 1921. Ціна 20 мк). Український переклад одобрений всіма трема нашими галицькими Ординаріатами.

Як нас інформують з тих церков, де цього року читано Страсті Евангелія після цього видання, вірні були просто одушевлені, що „так всьо зрозуміли — кожде слово“.

В. Залозецький: Під осіннім небом. Збірка новель. Видання тва „Вернигора“ Київ-Відень 1821. Стр. 160. Ціна 200 мкп. Видання, як на нинішній час, люгусове. Та не шкода грошей, бо молодий автор виявлюється незвичайним новелістичним таланом. Так і віє з його книжки духом великих письменників, хоч по композиціях новель знавці розберуть, що се щойно первістки молодого автора.

Всячина.

Високопреосв. наш Митрополит прислав лист (писаний 1. V. с. р. в Брукселі) до голови тва Ап. Павла, о. сов Юл. Дзеровича, з подякою за вислане йому привітне писмо (котре ухвалили вислати послідні загальні Збори тва Ап. Павла) та з щирим поздоровленням для всіх священиків, їх родин та для всіх вірних.

Св. Отець дарував для убогих дітей в Німеччині на руки кард. Schultz-а (з Кольонії) 1,000.000 лір, а на руки кард. Faulhaber-а (з Монахії) 500.000 лір.

На церков в Льореті, котра дуже потерпіла від огню, дарував св. Отець 50.000 лір. („*Katol. List*“).

Крижевацький (гр. кат.) єпископ, др. Д. Няради, видав перше своє єпископське послання, яке передруковує „*Katolički List*“, орган хорватського духовенства (виходить в Загребі). Др. Д. Няради до 1919 р. був тільки апост. адміністратором крижевацької єпархії, а її єпископом став щойно по розпаді Австро-Угорщини.

В Югославії влада вже відбрала більші церковні посілости, лишаючи висшим церковним достойникам тільки незначну часть. Однак православні єпископи ліпше притім вийшли чим католицькі. Тепер грозить югословянському духовенству т. зв. „Kanzelparagraf“, а він також вимірений передовсім проти католического духовенства. Сей параграф в редакції „законодатного виділу“ поміщений в § 13. (що зачинається: „запевнюється свобода віри та совісті“), а звучить так: „Релігійні представники не сміють уживати своєї духовної власти через релігійні божниці (bogomolja) або через написи релігійного характеру в партійних цілях“. Конституанта ще не приймила сього параграфу. Зрозуміле, що хорв. духовенство з того приводу кричить гвалту.

Про люрдські чуда. Французький світової слави лікар, др. Boissarie, видав недавно свою монографію під редакцією Голяндця Van den Brul-a, а з вступом звісного літерата Павла Bourget-a. В 32. своїм році др. Boissarie став членом „Лікарської Комісії для розсліджування люрдських появ“. До сього часу був він релігійно індиферентним. Але в Люрді, де був свідком наглядних чудес, став ревним католиком. Через 25 літ (1892—1917) був він передсідником згаданої перманентської Комісії, і в своїх медичних наукових працях доказав, що люрдські видоздоровлення не дадуться витолкувати ніяким природним фізіологічним способом. („Zora-Luč“).

Навернення визначного італійського літерата Івана Паріні. Giovanni P. великий революціоніст на літературному полі (найвизначніший його твір („L'uomo finito“) тепер видає свій найновіший твір „Ісус Христос“, написаний в католицькій дусі. Причини свого навернення так формулює: „Вкінці переконаний, що всі стремління людей відреставрувати офемеричне щастя на землі сумно скінчилися, і ні в чому не мали успіху, крім в сіянні сліз та крові, прийшов я на думку, що одинокий захист в тій нашій біді могло би нам дати слово Христове. Тоді я зближився до Євангелій з серцем повним любови й надії. І моя надія сповнилася. В Євангелії знайшов я постійність та мир. Хто відчуває радість задля близини Христової, зараз відчуває необхідну потребу, щоби сю радість передати й іншим, і рішився я написати сю книжку, яка знаходиться при кінці, і котра, наколи буде корисна хочби тільки для одної душі, то певне, що не промахнулася з своєю ціллю“.

В Англії та Шкоції минушого року навернулось до католицької віри 53.686 душ; в Шкоції 43.094, а в Англії 10.592.

Духовний семінар для Негрів католиків. В New-Orleans-і zorganizувалися католики Негри, щоби заложити семінар для своїх священиків. На сю ціль зібрали мільон доларів. (Kat. List.).

Теологічний факультет на пражських німецьких університеті. Як доносять пражські часописи, німецький університет з припоручення міністерства освіти розважаючи питання відділення теологічного факультету, заявився проти того. Академічний сенат, правничий, філософічний і природописний факультет однодушно заняли становишко противне відділенню теології від університету. Так само поришив медичний факультет переважною більшістю (40 проти 2). Ся однодушність пражського німецького ученого світа проти змагання, яке противиться науці й культурі є незвичайно потішаюча. (Katol. Kirchenzeitung).

Хорватський часопис про нашу „Ниву“. В часописі „Zora-Luč“ (вістник югосл. католическої студентської Ліги, виходить в Загребі) в ч. 6. з с. р. знаходимо в симпатичному дусі написану згадку про наш часопис „Ниву“. Між иншим сказано тут: „Часопис редагує поет перших річників „Luč“, др. Гаврил Костельник, і значна часть часопису заповнена його науково-філософськими, полемічними та короткими белетристичними працями. Загрітий святим огнем перших борців хорватського католического руху пішов він між свій нарід, щоби утвердити у ньому Христові засади і приготувати його до культурної боротьби, яка також укр. нарід в недалекій будучности жде“. — З „Нивою“ вжуть нас спільні засади та цілі, і желаємо їй обильного успіху в праці та боротьбі“.

В ч. 7. того самого часопису знаходимо так само симпатичну згадку про „Поступ“ (студентський вістник). Довкола редакції часопису „Zora-Luś“ групуються також наші югословянські Українці (як н. пр. Ілько Крайцар, М. Фірак і ін.), з котрих деякі навіть ходили до укр. гімназії в Галичині. Не диво отже, коли „Zora-Luś“ має як найліпші інформації про все те, що у нас діялося та що тепер діється. Переповідає се стаття „Religijozno kulturno stanje grkokatol. Ukrajinaca Istočne Galicije“ (в ч. 3—4). В гострім тоні критикується тут Поляків, як також у згадці про „Ниву“.

На днах помер Ks. Dr. Błażej Jaszowski, довголітний професор канон. права на львівським університеті (родився 1856 р.). Се був оден з тих рідких унів. професорів Поляків, які зовсім щиро відносилися до студентів Українців. Покійник брав участь в нашому укр. паломництві до Єрусалиму. Дивне, що „Gazeta Kość.“ так коротко звіддає про його смерть, що не подає навіть дня смерті покійника. — В. И. П.

Gazeta Kościelna в останніх числах розписалася — на стару тему і собі вже питомим способом — о всіляких „фальшах“, „перфідіях“ нашого українського духовенства, о „безправнім доманно конкордії“ і т. д., а заразом геть на чисто пере всі слова та діла польських людей, навіть жовірів. Так вона „на гвалт“ хоче виказати, що се тільки „руська перфідія“, що ніби то Поляки забрали всі три семінарії... Nervus probandi в тім: атже в теперішній хвилі всі три семінарії функціонують! — Ну так хвальна „Gazeta“, але що ми перейшли дотепер? Чи то ніщо, що львівський семінар (котрий властиво є семінарем також перемиської єпархії, бо тут мають місце її богослови I.—III. року) від 12.III. 1919 до 12.XI. 1920 (отже через 20 місяців) був у виключнім посіданню польського війська? Тепер відступлена нам тільки половина будинку, але скільки клопотливих заходів було, заки ми й свого добулись? А тут знова грозять, що будинок львівського нашого семінаря заберуть на почту... Самі приємності для нас під вашого опікою! А чому в часі 12.III. 1919—12.XI. 1920 не винаймали ми собі якогось приватного помешкання на дух. семінар, як се було в 1916—1917 рр. за Австрії (особливо тим питанням воюєте)? Смішне питання, смішне порівняння. Атже: 1) в 1916—1917 рр. було у Львові досить вільних помешкань, а в 1919 р. у Львові нема вільних помешкань ані для малої родини, а не то для цілого семінаря; 2) в 1916—1917 рр. за винаймлення приватного будинку на наш семінар заплатило держ. правительство, хто заплатив би в 1919—1920 рр.? Ми самі? І харч і опал, службу і помешкання оплачувати — чи не за богато на наші сили? Може би се ви спробували, бо прецінь ви без порівняння „висші“ від нас? Майже те саме треба сказати про станицлавський семінар. Та що їм зробиш? Ми мусимо всюди бути винуваті — після їх думки ми умисно не хотіли в 1919—1920 рр. мати духовних семінарів, щоби ми мали на що перед світом кричати. Дійсно тут перфідія, але чия? Що до перетягання латинників на наш обряд, то ми могли би навести стільки яраз противних фактів, що заповнили би цілий наш часопис через пів року. Алеж згори знаємо, що се до нічого не довело би. Треба вперед змінити нездоровий політично-суспільний стан в нашім краю, а відтак могли би ми говорити про поодинокі факти.

В ч. 9. Редакція „Gazet-y-Kościel.“ старасться виказати, що то не польська сторона нас атакує, але якраз ми польську сторону, і наводить такі аргументи, що наш митрополит „nie wahał się na początku wojny oskarżyć Polaków „gacyjskich“ przed rządem austriackim o „rusofilizm“... Отже польська сторона тільки відпирає наші напади. — От нещасливіці! Скільки мусять витерпіти під нашим опікунством! Міжтим в тому самому числі „G. K.“ є нотатка про наш львівський дух. семінар, в котрій подається до відома, коли зачався шк. рік, число питомців та склад професорів, а знаходимо там такі вискази: „wykłady powierzono świąszczenykom, których nazwiska — z wyjątkiem dwóch lub trzech — nie są dotąd znane w sferach naukowych. — Czy te wykłady przyniosą wszystkie dużo pożytku — okaże przyszłość.“ — От і знова се ми, Українці, пере-

сяклі висшим опікунчим духом трівожимо нашу суспільність питанням: що там діється на богословським виділі в польським львів. університеті — скільки там людей, яких імена, звісні в наукових сферах? Чи всі ті їх виклади принесуть багато користи? ітд. А може то на відворот? Хай скажуть факти.

Оповіднення о. дра Гавр. Костельника: Маю слідуючі книжки готові до печатання: 1) „Простір і вселення. — Нова метафізична теорія“ (се властиво ціла метафізика, обчислена на яких 20 аркушів с. є. 320 стр. друку); 2) „Льогіка“ (обчислена на яких 20 арк. друку); 3) „Причини атеїзму I. Том“ (обчислена на 13—14 арк. друку); 4) „Пісня Богови“ (обчислена на 5—6 арк. друку) — се книжка, в котрій поетичною прозою обговорюється проблеми Бога та чоловіка. Всі книжки зовсім оригінальні.

З печатанням тих книжок доси я здержувався, бо все ждав „ліпших часів“. Але що ті часи не надходять, а літа ідуть, надумав я взятись до видавання сих моїх готових праць. На се будуть потрібні великі суми (в польських марках). Може би в нашій суспільности хтось знайшовся, хто грошево поміг би мені в тій справі (для братів в Америці се не була би трудна річ). Та як вже буде, одно на всякий випадок буде потрібне: Прошу всіх тих, котрі хотіли би собі набути згадані мої праці (або одну з них), хай зволіли би мені донести (з поданням своєї адреси), що годяться, щоби їм за посліплатою вислати ті книжки. Се значно улекшить мені цілу справу. Моя адреса: Львів, вул. Корняктів ч. 1.

Письменні теми при іспиті конкурсів, який відбувся дня 10. і 11. мая 1921 були такі:

З догматики: Догматична аналіза слів: Тройце єдиносущная и нераздельная, єдинице тріпостасная и соприсносущная (кондак в понеділок св. Духа).

З права канонічного: Коли і в яким обемі приходять приписи права канонічного в душпастирській практиці?

З моральної: Про симонію.

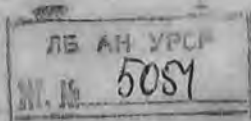
З пасторальної: Якими гріхами і проступками дає священник соблазн вірним?

З св. Письма: а) Котрі були святині в Ст. Завіті і коротка їх історія; в) Послідні дні Спасителя перед Його страстями.

З катехитики: Чого мається головню учить дітей з релігії в першій році науки відповідно до їх умового розвитку? Як се переводити і в яким порядку?

З проповідництва: Вступ і начерк проповіді на нед. Томину.

Коверти нині дорогі: щоби їх отже щадити, можна адресу писати тільки на половині коверти (або навіть на чвертті, коли коверта велика), уважно відліплювати, і на позісталім чистім місці нову адресу написати (перечеркнувши стару), і так одну й ту саму коверту кілька разів уживати.

На „Священичий Дім“ зложили дотепер :

1. о. Алексевич Іван, Львів	500	Мп.
2. о. Андрухів Вол. Ляшки дол.	1000	„
3. Д-р Бачинський Евст., фізик Жовква	1000	„
4. о. Бучко Іван, Львів	1000	„
5. о. д-р Горникевич Мирон, Львів	1000	„
6. о. Гуглевич Аркадій	1000	„
7. о. Дзерович Юліян, Львів	1000	„
8. о. Дольницький Ізидор, Львів	1000	„
9. о. Дерлиця Николай, Вістова	1000	„
10. о. Дяків Йосиф, Городиславичі	1000	„
11. о. Долгий Яків, Ходорів	1000	„
12. о. Задворняк Петро, Деревляни	1000	„
13. о. д-р Костельник Гавр., Львів від себе	1000	„
збірка	1000	„
14. о. „Кисіль Петро ЧСВВ., Львів	1000	„
15. о. Курилас Василь, Підсоснів від себе	1000	„
збірка	3945	„
16. о. „Каленюк Зенон, Довголука	500	„
17. о. Кароль Євген, Микулинці	1000	„
18. о. Лопатинський Дамян, Львів	1000	„
19. о. Лициняк Василь, Львів	2000	„
20. о. Новосад Іван, Львів	1000	„
21. о. Онуферко Антін, Криве (збірка)	1850	„
22. о. Приплес Стефан, (тимчасово)	100	„
23. о. Пелех Филип, Товщів від себе	1000	„
збірка	500	„
24. о. Ратич Іван, Березовиця вел.	1000	„
25. о. Селезінка Никола, Янчин	1000	„
26. о. Токар Іван, Підгайці	1000	„
27. о. Танчаковський Алекс., Озірна	1000	„
28. о. Фільварків Никола, Демня (тимчас.)	100	„

ХТО З Впр. ОТЦІВ ХОЧЕ МАТИ
добрий підручник проповідий на всі неділі і пра-
зники цілого року, нехай купить собі

... „БОЖЕ СЛОВО“ ...

БІБЛІОТЕКУ ПРОПОВІДИЙ

два томи 200 Мп., а 10 Мп. на реком. посилку.

I. том обіймає проповіді на час від 1. вересня до великого посту.

II. том від 1. неділі великого посту по кінець церковного року.

— Замовляти і гроші надсилати до —
АДМІНІСТРАЦІЇ „БОЖОГО СЛОВА“
ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10., II. ПОВЕРХ.

ДОСТАВА

СТОВАРИШЕННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНЕ З
ОБМЕЖЕНОЮ (дворазовою) ПОРУКОЮ,
ОСНОВАНЕ В ЦІЛІ ЗГУРТОВАННЯ
ТОРГОВЛІ ЦЕРКОВНИХ РІЧЕЙ В УКРА-
ЇНСЬКИХ РУКАХ.

ДИРЕКЦІЯ: ЛЬВІВ, вул. ДОМІНІКАНСЬКА 11.

СКЛАДИ: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20.
ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок ч. 23.

Поручає свої багато заосмотрені **склади усяких церковних річей**. — Приймає всякі **замовлення, напрями, золочення і переплети книг**. — Виконує всякі **роботи малярські і різьбарські**. — Поручає **підприємців будови і напрями**. — Виготовлює церковні **хоругви та прапори для „Соколів“**. Січій „і чичалень „Просвіти“ від найдешевших до найвибагливіших, церковне **білля, обруси**. Доставляє усякого рода **нилицями та дивани** до церков та кімнат.

Кожний Українець, кожда Церков, повинні бути членами „Достави“. Уділ 50 М., вписове 1 М. (також ратами), дивід. за 1919 р. 6%.

Церквам-Членам при закуплі додатковий опуст 2%.

Часть зиску розділює „Достава“ на церковні і народні цілі. Хто купує в „Доставі“, купує у себе; збільшує народне майно, попирає рідний промисл і торгівлю.

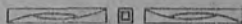
НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВ-
НИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції і Адміністрації:
Львів, Корняків ч. 1.

З М І С Т:

Безсильне оружжя	165
<i>о. Др. Д. Дорожжиский</i> : О процесах після нового Кодексу права канонічного . . .	168
<i>о. Др. Т. Галуциньский ЧСВВ.</i> : Значінне св. письма в проповідництві	184
Конференції югословянського католицького єпископату	189
О достоїнстві священика	191
Оживленне церков. Богослуження і обряда . . .	199
<i>о. Й. Скругені ЧСВВ.</i> : Основи марійського культу	202
Кампанія польських газет проти Унії	206
Допись	209
<i>о. Др. Г. Костельник</i> : Померший донечці . . .	210
Загальні збори відпоручників вдов. сиротинського фонду	214
Нові книжки	217
Всячина	220
Жертви на „Священичий Дім“	226

Львів, 1921.

З друкарні „Діла“ Львів, Ривок ч. 10.

Від Адміністрації:

Отсе число виходить з малим опізненням ізза штрайку друкарів, який тривав через два дні при кінці червня.

Слідуюче число „Ниви“ знова вийде подвійне (за серпень та вересень) з початком вересня.

Тому що наступило 50%-ве подорожіння коштів друку, як також поштової оплати і т. д., зневолені ми піднести предплату за „Ниву“ на другу половину сього року за поодиноке число 40 Мп., піврічна предплата 240 Мп.

Всім Всеч. Отцям, котрі були ласкаві відправити Служби Б. на „Фонд Ниви“, щиро дякуємо. Осталось нам ще тільки 50 інтенцій. Просимо ще Всеч. Отців, яким добро „Ниви“ лежить на серці, ласкаво зголоситися до Адміністрації в цілі розібрання тих інтенцій.

При поширюванні „Ниви“ дотепер особливо заслужились Всеч. Отці: о. Галянт Ник., о. Лада Василь, о. Кулик Василь, о. Д. Цегельський Ігнат, о. Петро Шапковський, о. Сендзік Іван, о. Патрило Петро, о. Машак Іван, о. Бараник ЧСВВ., о. Донарович Константин. Щиро дякуємо. *Vivant sequentes.*

Чч. 2, 3. та 4. „Ниви“ зі сього року вповні вичерпані. На нашу просьбу звернено нам тільки по два примірники. Не могли ми отже тих чисел вислати новим предплатникам, які бажали мати всі числа з 1921 р. Однак довші статті (о. Дорожинського, о. Т. Галуцинського) вийдуть також яко відбитки, то буде можна набути їх собі.

Просимо о вирівання залеглостий, бо треба дуже багато тисячів Мп., щоби видрукувати подвійне число „Ниви“.

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 6—7. Львів, за червень і липень 1921. Рік XVI.

Виходить раз на місяць в обемі двох аркушів друку.

Ціна сього числа 50 М.

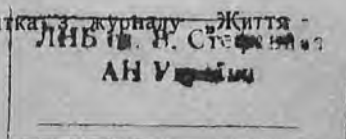
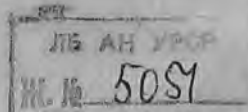
Адрес редакції і адміністрації: Львів, вул. Корняків ч. 1.

Безсильне оружжа.

Яко *antidotum* на свіжо оглошену брошуру п. д-ра В. Охримовича „Ч о м у я н а в е р н у в с я ?“ видав п. Володи-мир Дорошенко розвідку професора петербурського університету, Роберта Віппера, під заголовком „Д ж е р е л а н а-ш о ї к у л ь т у р и (Нові виднокруги в історичній науці)“. ¹⁾ Сама розвідка нічим не замінна. Се одна з тих нечисленних розвідок фахових учених, де вони безліч найрізніших прояв за всяку ціну намагаються звести до о д н о ї т о ч к и. Недугою таких розвідок є софізма *falsae identitatis*. Вправді, логічним ідеалом завсіди було й буде: звести ріжність на єдність, одначе без заперечення дійсности. Звести ріжність на єдність переважно значить лиш стільки, як вишукати звязь між по-зірно незлучними явищами, і представити ці явища яко звязлу цілість. Так н. пр. в історії се рівнозначне з тим, щоби зібрати та висвітлити акції та реакції (на по-передні акції) даних осіб, народів, суспільних чи культурних течій. Як в такій акції може бути щось з о в с і м н о в о г о, так також в реакції на ту акцію може бути щось з о в с і м н о в о г о. А колиб всі реакції вважати тільки повторюван-ням попередньої акції, так се була би софізма *falsae identitatis*. Атже попередню акцію також можна би уважати яко ре-акцію на якусь акцію, і так ціле історичне ясовання хіба треба ри звести на якесь абсолютно перше х.

Звісні нам з давніших літ такі розвідки як „Bibel und Babel“ (Delitscha). Сей титул хоче сказати, що біблія є витво-ром, дитиною Вавилону, а не обявлення божого, ані навіть

¹⁾ Львів 1921, стр. 30. (се властиво відбитка з журналу „Життя і Мистецтво“).

жидівського народу. Віппер іде ще далше; його розвідку треба би затитулювати „Вавилон а європейська культура“. Для цілої європейської культури Віппер знаходить жерело у старинному Вавилоні. Його брошура се тільки короткий начерк, не наводить він ніяких доказів, тільки переводить синтезу, яка ґрунтується на одному-одинокому, але всемогучому аргументі „здається“. Ось зразки його писання:

„Кількома більшими давками Схід віддав Заходови запас матеріяльних і ідеальних скарбів. Показчиками сеї передачі є великі „світові“ релігії грецька або римська, юдейство, християнство, іслам, кожда своєю чергою — факт широкої кольтонізації. Але всі вони повстали з вавилонських сект, всі вони, здається (!), повторені і змінені видання одного стародавнього ориґіналу, тієї релігії й тієї науки про небозвід, котра так чи инакше відбилася на всіх документах і памятках старинного Вавилону“ (стр. 10). Щасливий Вавилон! Тільки йому судилось в історії світа бути ориґінальним (та певно лиш тому, що його замало знаємо!), а всі інші, пізнійші подвиги се тільки плягіяти... Чи ж не переконуюча ся софізма *falsae identitatis*?

Хочаб, що зачіпити, після Віппера воно всьо з Вавилону: „Фенікія була тільки перестанком для численних і ріжно-племенних еміґрантів, що виходили з попередньої Азії: вони лаштувалися тут у далеку дорогу. Їх матеріяльний багаж і їх ідейний запас повстали все там таки — на рівнині Евфрату. — Щось таке либонь (!) доведеться сказати й про Палестину“ (16). „Скільки зусиль потратили європейські вчені на те, щоби вяснити монотеїзм в історії Ханаану. А тимчасом усе се принесене з проклятою пізнійше Вавилону, й при тім остаточна, найчистіша реакція дуже пізно — еміґрантами V-го віка, що ніби то повернули з вавилонського полону, а в дійсности творили нову трупу кольтоністів, яка подалася степами на далекий захід аж до Йорданської долини“ (15).

„Християнські апольгети мали майже рацію, коли говорили, що християнство таке старе, як світ. Ми тепер скажеми трохи докладнійше: так, воно таке старе, як настарша культура світа, вавилонська“ (18). „Зв'язок християнства з Палестиною також дуже слабкий і випадковий.. Не дурно римські, грецькі і юдейські сучасники мовчать про те, що відбувалося в Єрусалимі в останніх роках панування: --- трагічна смерть галилейського пророка, схопленого в перших днях своєї появи в Єрусалимі, перейшла цілком непомітно. Християнські громади в Палестині були мізерні й ефемерні — як що взагалі вони тут були (!) — тимчасом як у сусідних неюдейських країнах пропаганда нової секти йшла широко цілою ходою... Можна думати (!), що перший напір юдейської секти, що обернулася в християнство, йде також з Евфрату, де під пануванням Партів зна-

ходилися великі юдейські кольонії, які стояли в тісних зно-
синах із сирійськими й египетськими богословськими й лі-
тературними школами" (17). Воно дійсно так: „можна ду-
мати“ що лиш хто хоче й про що лиш хоче... Алеж не
в тому питання, тільки в тому: до яких думок дійсність зне-
волює наш розум?

Віппер настільки ширий, що при кінці признає, що от-
ся його розвідка є виразом тільки того „що можна думати“.
Ось його слова: „Подані висше міркування повстають
мимоволі, коли зіставляєш факти європейської й передньо-
азійської археології. Мабуть багато навіть усім
побіжнім нарисі покажеться невірним і не-
пропорціональним, але загальні лінії культурного
розвитку західної половини Старого світа, гадаю, виясни-
лися безповоротно“ (27).

От собі розвідка, як вже виглядають такі професор-
ські розвідки, де ходить лиш о се, щоби видвигнути якусь
нову теорію (хоч ся теорія Віппера зовсім не є нова!),
і автор вдовольється такою основою як „здається“, „га-
даю“, „можна думати“... Алеж тим наївнішим представля-
ється перекладчик п. Вол. Дорошенко, коли сею розвідкою,
сим вповні безси́льним, ілюзоричним ору́жжям думає пова-
лити авторитет Христової Церкви. Тож просто смішні його
слова („Від перекладчика“): „Наукове вияснення (!аякже!)
історії християнської релігії видається мені до речі у нас
саме під сю хвилю, коли деякі новонавернені гршники
(треба тут розуміти: дра В. Охримовича) намагаються на-
вернути громаду до безкритичної (!аякже!), побожної віри
в старі канони. А якраз цілу святість і незмінність сих кан-
онів і розбиває стаття проф. Віппера, виказуючи їх істо-
ричне походження й проторюючи таким чином шлях ново-
вому, науковому (!аякже!) поглядови на твори людської
культури“.

Річ мається так: Колиб ми, що віримо в Христа-Госпо-
да, лиш так плитонько та безкритично обмірковували християн-
ство і його історію, як п. В. Дорошенко, то ми були би
атеїстами й без сеї статті Віппера, і може навіть називали
би ми сей наш погляд „новим, науковим“. Однак ми знаємо
далеко сильніші виступи проти християнства, чим сей проф.
Віппера, і знаємо, що вони скінчилися фіяском. І зрозумів-
ши властиву суть християнства, розуміємо, що воно так
мусіло скінчитися.

Ся суть вже завчасу, бо вже в св. письмі, стала сфор-
мулована: „царство бо бже не в словах, а в силі“. Се
значить, що властива сила християнства не у відорваній його
науці, але в тих процесах і фактах, які супроводять хри-
стіянську науку.

Кажуть новочасні атеїсти, що християнська наука не є
оригінальна (отже не є обявлена), що вона запозичена то
від Вавилонців, то від Єгиптян, то від Індійців., Коли має-

мо на думці цілість христ. науки, то просто смішне таке твердження. Колиж маємо на думці деякі христ. правди, вислови св. письма, то розуміється — тут і там можна найти деякі аналогії в старинних релігіях, у висказах деяких старинних філософів. Атже старинні народи також мали розум, і могли дещо влучного трафити. Навіть сам ап. Павло покликуюється на такі аналогії, як н. пр. декотрі ваші поети сказали: „щобожий рід єсьмо“. Однак ясно, що християнство не взяло своєї науки від тих грецьких поетів — атже христ. поняття Бога о ціле небо висше від поняття Бога грецьких поетів.

Алеж звідки переймив Христос свою власну долю, свої діла, чуда, на котрі Він сам покликуюється як на рішачий аргумент? Вдійности якраз ті діла, та „сила“, рішають долю християнської релігії. Без тих діл христ. наука була би тільки філософічною наукою, як і всі інші філософічні науки, і здобула би собі лиш стільки приклонників, як н. пр. наука Питогора, Платона, Аристотеля. Христос учив ясно й виразно, що Він правдивий Бог, що Він був перед Авраамом, що Він має власть відпускати гріхи, судити всіх людей. Колиб се скінчилось тільки на самих словах, то наслідок міг би бути лиш такий, як колиб н. пр. проф. Віппер, чи хто инший, проголосив себе Богом... Звідки отже Христос „запозичив собі“ свої діла, котрими переміг учених Греків, практичних Римлян, запеклих Жидів? А і нині ми, що віримо в Христа, знаходимо в Ньому силу, о якій ані не сниться тим, котрі з замкненими очима беруться судити Христа.

Ось бачите, п. В. Дорошенко, тому ми згори певні, що всі такі подвиги проти Христа, як подвиг проф. Віппера, мусять скінчитися фіяском в дійсно науковому світі.

Та по всіх таких подвигах нині ще виступати з тим самим ілюзоричним оружжам — се просто смішна річ в дійсно науковому світі.

о. др. Г. К.

О. д-р Д. Дорожинський.

О процесах

після нового Кодексу права канонічного.

(5. Дальше).

1. Упрямість (1842—1851).

Если завізваний обвинений не явить ся без справедливої причини ані сам, ані через свого заступника, то може бути узнаний упрямым. Щоби однак се могло стати ся, мусять бути стверджено, що 1. законне візване дійшло в відповіднім часі до відома візаного або по крайній мірі по-

винно було дійти ; 2. що обвинений не оправдав своєї не-присутности або подав оправданє недостаточне.

На жаданє сторони, згл. промотора справедливости або оборонця звязи, може судія проголосити упрямість (*contumacia*) обвиненого і провадити процес дальше аж до кінцевого вироку і его виконання; може також для зломаня упору загрозити церковними карами. В тім случаю має ся візване під загрозою кар повторити ; окаже ся і то нове завізованє безуспішним, то може судія наложити кари.

Коли обвинений відступить від свого упору і явить ся перед судом еще перед виданєм вироку, то належить допустити его виводи і докази. Если же кінцевий вирок вже за-пав, упрямий може в часі трех місяців по дорученю вироку просити судію, котрий той вирок видав, о приверненє до первісного стану, хиба би ходило о справи, котрі ніколи не переходять в річ суджену.

Висше наведених приписів належить держати ся також тогди, коли обвинений, хоч повинував ся першому візваню, однак пізнійше в часі процесу став ся упрямим.

Явить ся вправді в означений день перед судом обвинений, но не обвиняючий, і той не предложить достаточного оправданя, то має судія на жаданє обвиненого завізвати обвиняючого еще другий раз ; не прийде він і тепер або занедбає дальший процес, то на жаданє обвиненого або промотора справедливости або оборонця звязи має судія узнати его упрямим, в наслідок чого тратить він право до веденя своєї справи. Вільно однак промотору справедливости або оборонцю звязи справу переняти на себе і провадити процес дальше, если публичне добро здає ся того жадати. Обвинений однак має право просити, щоби міг свободно віддалити ся з судової салі або щоби дотеперішні акта судові узнаю за неважні, або щоби его рішучо звільнено від жаданя обвиняючого або вкінци щоби процес ведено також в несприсутности обвиняючого аж до кінця.

Хто узнаний зістав упрямим і в тім дальше остає, має понести всі видатки процесу ; если обі сторони упрямі, то обі обовязані до видатків неподільно.

2. Посередництво третього (1852, 1853).

Кому на тім залежить, може зголосити свою участь в позиві або жалобі в кождім стані процесу аж до закінчення доказового поступованя, лиш мусить перед рішенєм справи показати в писемнім поданю право свого посередництва. Коли би приступленє третього оказало ся потрібним, може судія на жаданє сторони або з уряду приказати посередництво в справі.

3. Замах в часі всякого спору (1854—1857).

Замахом єсть все те, що в часі всякого спору одна сторона против другої або судія против одной або обох

сторін без їх згоди і на їх шкоду змінить чи то в предметі спору, чи в законі або в речинці, означенім судією. Такі самовільні зміни, такі „замахи“, суть самим правом неважні; покривджена сторона може жадати проголошення неважності і відшкодованя, а судію, котрий таким замахом провинив ся, може яко підозрілого усунути.

XII. Проголошення процесу, закінчене поступованя доказового і розправа (1858—1867).

Перед розправою і вироком мусять бути обвіщені всі докази, які находять ся в актах і котрі доси позіставали в тайні (1858); се діє ся тим, що дозволяє ся сторонам і їх адвокатам переглянути акта процесові і жадати відпису тихже (1859).

Если сторони на питанє судії заявлять, що не мають більше ніяких дальших доказів предложити або коли минув час, означений до предложеня доказів, або судія заявить, що уважає справу за достаточню вияснену, наступає закінченє поступованя доказового, котре судія через т. зв. з а к л ю ч е н є с п р а в и (*conclusio in causa*) рішає (1861). Від тої хвилі не вільно предкладати вже більше ніяких нових доказів, хиба що ходить о вироки, котрі ніколи не переходять в річ суджену або о нові документа, котрі тепер найшли ся, або що доперва тепер явили ся свідки, котрі перед тим були законно перешкоджені (1861).

По закінченю поступованя доказового означить судія після своєї розсудної гадки речинець, в якім сторони або самі або через адвоката мають предложити свої оборони або замітки; речинець той може судія продовжити на жаданє одної сторони, а по вислуханю другої або також скоротити за згодою обох сторін (1862).

Оборону належить виготовити на письмі і предложити правильно в стілько примірниках, кілько єсть судіїв, щоби кождий з них одержав один примірник. Если промотор справедливости і оборонця звязи беруть участь в процесі, має ся також їм доручити по одному примірнику; крім того сторони повинні поміняти ся примірниками межи собою. Предсідатель трибуналу, коли уважає за потрібне і се може стати ся без великої трудности для сторін, може зарядити, щоби оборона разом з головними документами, зложеними в один зошит, була випечатана. В тім случаю треба однак вперед предложити рукопись і постарати ся о дозвіл печатаня. Крім того треба совісно звертати увагу на се, щоби судова тайна була захована (1863).

Коли сторони поміняли ся взаємно писемними оборонами, то вільно їм в короткім, судією означенім часі предложити свої відповіді; се право прислугує сторонам лиш раз, хиба би судія з важної причини уважав за потрібне дозволити єще другий раз; но тогди дозволенє, дане одній стороні, уважає ся також дане другій (1865).

Всякі устні представлення (*informationes orales*), котрими адвокати старають ся судії предложити обставини права і факту, що відносять ся до справи, забороняють ся. Допускає ся однак уміркований розговор (розправа, *disputatio*) перед судією, засідаючим в трибуналі, для виясненя річи, если судія на жадане обох або одної з сторін уважає се користним і допускає до того. В цілі одержання дозволу на диспуту мають сторони предложити на письмі в немногих словах виражені точки питань, які хотять з другою стороною обговорити а до судії належить подати тіже до відома сторонам і назначити день і годину до обговореня і самій розправі проводити. При розправі має бути один з нотарів трибуналу, щоби то, що судія прикаже або сторона жадає а судія згодить ся, після вказівок права списати, о чім розправляно, що признано і на чім закінчено (1866).

В процессах спірних, если сторони занедбають в означенім часі приготувити оборону або заявлять, що спускають ся на знанє і совість судії, може судія сейчас видати вирок, если справа представляє ся єму на основі актів і доказів зовсім ясною (1867).

ХІІІ. Вирок (1868—1877).

По прийнятю доказів і згл. переведеній розправі слідує вирок, т. зн. законне виреченє, котрим судія рішає справу, яку предложили спорючі сторони і котра судовим способом зістала переведена. Вирок, котрим рішає ся справа межиметна, називає ся межисправним або побічним (*sententia interlocutoria*), если же головна, кінцевим або головним (*s. definitiva*). Всякі інші законні виреченя судії називають ся декретами або рішеннями (1868).

До виданя якого небудь вироку жадає ся у судії моральної певности о річи, о котрій має видати вирок. Певність тую повинен судія черпати з актів і доказів¹⁾; докази же має цінити після своєї совісти, хиба би закон виразно постановляв о силі якогось доказу. Судія, котрий би не міг набути такої певности, має виречи, що право обвиняючого не зістало стверджене і обвиненого увільнити (1869).

Вирок має судія видати сейчас по закінченій розправі; если же справа більше замотана і по причині великого числа документів і розправ трудна, то можна означити відповідний речинець до виданя вироку (1870).

В трибуналі соборнім має предсідатель назначити день і годину, коли судії мають зійти ся на нараду, котра повинна відбути ся в сали судовій, если нема якоїсь важної причини, де инде її перенести. В означенім дни має кождий судія принести з собою на письмі і предложити на нараді свої виводи разом з узасадненем так що до річи самої, як

¹⁾ А не з жерел приватних.

як і що до права, на основі котрих прийшов до свого заключення; виводи ті залучують ся до актів справи і переходять ся в тайні.

По предложено поодиноким виводів після старшини судіїв, так однак що докладчик (референт) справи має завжди перший слово, відбуває ся уміркована дискусія під проводом председателя трибуналу, головню щоби усталити зміст і текст спільного вироку; при тім вільно кождому судії відступити від свого первісного виводу і прилучити ся до виводу других. Если би судії при першій нараді не хотіли або не могли дійти до усталення вироку, можна рішене відложити до другого зібрання, котре однак не повинно протягати ся довше як один тиждень (1871).

Если єсть лиш один судія, то має він сам видати вирок і текст тогоже усталити (1872).

Вирок повинен:

1. рішити спір, переведений перед трибуналом, т. зн. обвиненого увільнити або засудити що до піднесених против него жадань або обвинень, подаючи при тім на поодинокі сумніви або точки спору (усталені при засвідченню спору) відповідні відповіді;

2. означити, о скільки се можна і предмет допускає, що засуджена сторона має дати, зробити, сповнити, потерпіти або від чого здержатися а також яким способом, в якім місци і часі мають бути наложені зобовязання виповнені;

3. навести причини або т. зв. мотиви що до факту і права, на яких рішене основує ся;

4. установити видатки спору (1873).

Вирок має бути виданий завсїгда з візванєм на початку імени Божого; потім належить зазначити по порядку, хто єсть судією або трибуналом, хто обвиняючим, обвиненим, прокуратором по імени і місци замешканя, а також хто був промотором справедливости або оборонцем звязи, если брали участь в процесі; дальше треба навести коротке представлене факту разом з выводами сторін, потім наступає само рішене і причини, на яких рішене основує ся а вкінці означене дня і місця, коли і де вирок зістав виготовлений, з підписом судії або всіх судіїв, если їх більше було, і нота (1874).

Так виготовлений вирок належить як найскорше проголосити; се стати ся може в троякий спосіб: або так, що сторони зістануть завізвані до вислухання торжественного відчитання вироку через судію, засідаючого в трибуналі; або так, що сторонам подає ся до відома, що вирок находить ся в канцелярії трибуналу і що сторони можуть собі его перечитати або просити о відпис; або вкінці так, що сторонам пересилає ся автентичний відпис вироку через урядових післанців або через пошту яко письмо за зворотною посвідкою дорученя (1876, 1877).

XIV. Правні средства против вироку (1878—1901).

Виданий вирок, поки не став ся правосильним або, як говорять, не перейшов в річ суджену (*res iudicata*), можна в законнім речинці правними средствами оспорювати. Таких правних средств єсть чотири: відклик (апеляція), зажалене неважності, спротив третого і привернене до первісного стану. Если сторона уважає вирок за несправедливий, то може против того внести апеляцію; єсть вирок неважний або за такий уважає ся, можна предложити зажалене неважності; если через вирок зістали нарушені права інших, то ті мають право спротиву т. зв. спротив третого. Коли однак вирок став ся уже правосильним, то єсть против того лиш надзвичайне правне средство а іменно привернене до первісного стану.

О трех перших правних средствах говорить кодекс в сім розділі; о четвертім в слідуючім.

1. Апеляція (1879—1891).

Сторона, котра думає, що вироком судейским зістала покривджена, має так само як промотор справедливости і оборонець звязи в процессах, в котрих брали участь, право апелювати, т. зн. право відкликати ся до висшого судії, щоби той провірив вирок низшого судії і або єго усунув або змінив (1879).

Против всіх судейских вироків можна апелювати з винятком лиш слідуючих вісім случаїв, в котрих відклик не має місця:

1. від вироку самого Папи або апостольської Сигнатури;
2. від вироку судії, відпорученого Апост. Престолом до переведення справи з застереженєм „без відклику“ (*appellatione remota*);
3. від вироку, котрий єсть неважним;
4. від вироку, котрий перейшов в річ суджену (став ся правосильним);
5. від вироку, котрий опирає ся на присязі рішаючій;
6. від декрету судії або вироку межисправного, котрий не має сили вироку кінцевого, хіба би був злучений з відкликом від вироку рішаючого;
7. від вироку в справі, для котрої право застерегає як найскорше порішене;
8. від вироку против того, котрий виразно на письмі заявив, що зрікає ся відклику (1880).

Апеляцію належить зголосити перед судією від котрого (а quo, т. є. котрий видав вирок) в часі десять днів від прийняття до відомости проголошення вироку (1881); можна внести її також устно перед судією засідаючим в трибуналі, если вирок відчитано прилюдно, а сторони були при тім присутні. В тім случаю має актуар вписати її сейчас до протоколу. Если апеляцію не внесено зараз при проголошеню

вироку, то треба предложити її на письмі — винявши слу-
чай, в котрих судія може прийняти також усні зголошення
позиву¹⁾ — (1882).

Перед судією до котрого (*ad quem*, т. є. до ко-
трого зстав відклик внесений) мусить бути апеляція предло-
жена в часі одного місяця від її зголошення, хиба би судія
від котрого признав стороні довший речинець до її
предложения (1883). До того жадає ся і вистарчає, щоби сто-
рона візвала помочи висшого судії до поправки оспорюва-
ного вироку і до своєї просьби долучила відпис вироку
і письма апеляційного, внесеного перед низшим судією. Если
сторона не може одержати в означенім часі відпису оспо-
рюваного вироку, то речинець не пропадає, треба однак
перепону, задля котрої апеляцію не предложено, подати до
відома судії апеляційному, щоби тойже візвав низшого су-
дію до як найскоршого сповнення свого обовязку. (1884).

Коли речинець апеляції чи то перед судією від ко-
трого, чи до котрого минув невикористано, то
уважає ся, що від відклику відступлено (1886).

Апеляція може мати подвійний наслідок: 1. здержу-
ючий (*in suspensivo*), котрий здержує виконанє вироку,
виданого низшим судією, так що хвилеві вирок той не має
ніякого правного наслідку; крім того позистає в своїй силі
запада: „в часі спору не можна нічого зновляти“; ²⁾ 2. пе-
реходовий (*in devolutivo*), котрий виконання вироку не
здержує, а ціла справа спірна переходить до висшого судії
в цілі порішення.

Кожда апеляція, зголошена і предложена в приписанім
речинці, має наслідок переходовий і звичайно також здер-
жуючий, хиба що в праві що иншого виразно застережено,
а в такім случаю апеляція не здержує виконання ви-
року (1889).

По предложеню апеляції трибунал від котрого
має до судії до котрого переслати оригінальні акта
справи або автентичний відпис тихже³⁾ (1890). В степени
апеляції не допускає ся ніяка нова справа до переведеня,
а ходить лиш о то, щоби попередний вирок або potwierди-
ти або, чи то в цілості чи в часті, змінити; може однак
справа бути поперта предложенєм нових документів і до-
казів (1891).

1. За жалене неважності (1892—1897).

Невилічимо неважним єсть вирок, коли:

1. судія, котрий его видав, був беззглядно неуправне-

¹⁾ Кан. 1707. стор. 110.

²⁾ Кан. 1725. стор. 111.

³⁾ Кан. 1644. стор. 82.

ним або соборний трибунал не складав ся з приписаного числа судіїв ; ¹⁾

2. по крайній мірі одна з сторін була неспосібною доведення процесу ;

3. хтось ділав в імени другого без законного уповажнення.

Неважність та може бути предложена яко позив „на всегда“ (in perpetuum — 1893), яко жалоба перед судією, котрий видав вирок, в часі 30 літ від дня проголошення вироку.

Вилічимою єсть неважність вироку, коли :

1. не було законного візвання ;

2. нема наведених мотивів і причин рішення ;

3. нема правом приписаних підписів ;

4. не подає року, місяця, дня і місця, коли і де зістав вирок виданий.

Зажаленє неважності можна предложити або разом з апеляцією в часі десять днів або окремо і лиш яко зажаленє в часі трех місяців від дня проголошення вироку перед судією, котрий видав вирок. Если сторона уважає судію, котрий видав неважний вирок, за підозрілого, то може жадати, щоби на єго місце був для неї поставлений в тім самім суді інший судія²⁾.

Зажаленє неважності можуть внести не лиш сторони, но також промотор справедливости і оборонець звязи в процесях, в котрих брали участь ; навіть сам судія може з уряду в приписанім речинци стягнути або поправити неважний вирок, котрий видав (1897.)

3. С прот и в трет ого (1898—1901).

Если кінцевий вирок нарушає права інших, то ті мають надзвичайне средство, котре називає ся спротивом трет ого (oposito tertii), на основі котрого можуть оспорювати вирок перед єго виконанєм і для охорони своїх прав піднести спротив чи то жаданєм ревізії вироку через судію, котрий єго видав, чи апеляцією до висшого судії. В обох однак случаях мусять они доказати, що їх права дійсно зістали нарушені або правдоподібно будуть нарушені. Если спротив зістав допущений, а особа хоче переводити справу дорогою апеляції, то має держати ся приписів, установлених для апеляції ; если же спротив піднесено перед тим самим судією, що видав вирок, то мають ся заховати правила, видані для справ межиметних.

XV. Річ суджена і приверненє до первісного стану (1902—1907).

Вирок стає ся річю судженою (res iudicata), т. зн. правосильним, если ;

¹⁾ Кан. 1576, § 1. стор. 45.

²⁾ Кан. 1615. стор. 79.

1. в тій самій справі зістали видані два згідні вироки;
 2. против вироку не зістала внесена апеляція в законнім речинці або хоч зголошена перед судією від котрого, залишена однак зістала перед судією до котрого;

3. вирок кінцевий єсть одиноким, від котрого нема апеляції¹⁾ (1902).

Ніколи не переходять в річ суджену (не стають ся не-правосильними) вироки о стані осіб. Если же видані зістали в тих справах два рівнозвучні вироки, то мають они той наслідок, що нова жалоба не може бути допущена, если не будуть предложені нові і важні причини або документа (1903).

Правосильний вирок уважає ся правдивим і справедливим на основі догадки правової (*praesumptio iuris ei de iure*), не може бути прямо оспорюваним, творить право межі сторонами і не допускає в переведеній справі ніякої жалоби, ні позову (1904).

Против вироку, котрий звичайними средствами апеляції і зажаленєм неважності не можна оспорювати, єсть еще средство надзвичайне: приверненє до первісного стану (*restitutio in integrum*), если окаже ся очевидна несправедливість правосильного вироку. А така несправедливість уважає ся за доказану, если:

1. вирок основував ся на документах, котрі пізнійше зістали узнані за ложні;

2. потім найдено документа, котрі рішучо доказують нові факти, що жадають противного рішення;

3. вирок зістав виданий через обманство одної сторони на шкоду другої;

4. законні приписи були наглядно занедбані (1905).

На приверненє до первісного стану дозволяє той судія, котрий видав вирок, хіба би жадано реституції по причині занедбання судією припису закона; в такім случаю дозволяє на се трибунал апеляції (1906).

Просьба о приверненє до первісного стану здержує еще не розпочате виконанє вироку; коли однак на основі правдоподібних вказівок судія набрав підозріння, що просьба має на цілі лиш проволічки виконанє вироку, то може судія рішити, що би вирок зістав виконаний, мусить однак просителю дати відповідну поруку, що на случай привернення до первісного стану він не потерпить шкоди (1907).

XVI. Видатки судові і безплатне заступство (1908—1916).

В процесах спірних можуть сторони бути приневолені зложити якусь суму гроша титулом видатків судових, если не мають права на повне або частне увільненє від того (1908).

¹⁾ Кан. 1880, стор.

Задачу провінціального Собору або конференції Єпископів єсть установити висоту такс судових видатків, які сторони мають уплатити, гонорар адвокатів і прокураторів, такси за переводи і відписи, за провірене достовірности тихже, за відписи архивальних документів і т. д. Після своєї розсудної гадки може судія також жадати, щоби в судовій канцелярії зістали гроші наперед зложені на покритє судових видатків, на відшкодованє свідків, на винагородженє знатоків або щоби по крайній мірі дана була відповідна порука, що гроші будуть потім зложені (1908, 1909).

Хто в процесі програв, має стороні, котра виграла, звернути видатки судові. Если позиваючий або пізваний провадив спір без підстави, має бути засуджений також на покритє спричиненої шкоди. Если же позиваючий або пізваний програв лиш в части, або процес провадив ся межі кривними або свояками, або справа спору була дуже тяжка, то може судія з тої, як і з якої небудь иншої справедливої і важної причини після своєї розсудної гадки розділити видатки судові межі сторони в цілости або в части. Се однак мусить бути осібно зазначено в самім змісті вироку. Если єсть в справі більше осіб, котрі заслугоють на засудженє понесеня видатків судових, то судія має їх засудити на вспільне покритє видатків (*in solidum*), если ходить о солідарне зобовязанє; в противнім случаю лише розмірно (*pro rata*), т. зн. відповідно до їх участи в процесі (1910—1912).

Від засудженя на покритє видатків судових нема окремої апеляції; може однак сторона, котра уважає себе покривдженою, внести в часі десять днів спротив перед тим самим судією, котрий може на ново ту справу розглянути і оплату змінити або зменшити. Відклик від головного вироку потягає за собою також відклик що до видатків судових (1913).

Убогі мають право до безплатного заступства, если зовсім не суть в силі покрити всіх видатків судових; если же можуть уплатити якусь часть, мають право до зменшеня видатків (1914).

Хто хоче одержати увільненє або зменшенє видатків судових, має передати судії писемну просьбу о се разом з документарним доказом своїх маєткових відносин а рівночасно доказати, що не хоче вести пустого або безосновного процесу. Нім судія відповість на сю просьбу, повинен розслідити і провірити, в случаю потреби і тайними дорогами, маєтковий стан просителя і вислухати промотора справедливости; може також відкликати признанє увільненє або зменшенє, если в часі процесу довідає ся, що згаданого убожества нема (1915).

Щоби убогим в поодиноких процесах подати безплатне заступство, вибере судія одного з помежи апробованих при суді адвокатів, котрий не може усунути ся від сповнення того уряду без причини, одобреної через судію; в противнім

случаю може судія наложити на него відповідну кару а навіть суспензію від посади. Коли же при суді нема таких адвокатів, має судія попросити Ординарія місця, щоби назначив яку иншу спосібну особу, котра би переняла правне заступство убогого (1916).

XVII. Виконане (exsecutio) вироку (1917—1924).

Вирок, котрий став ся правосильним, може бути виконаний. З огляду на обставини може судія зарядити провізоричне виконане вироку еще неправосильного, но тогди має запевнити стороні відшкодоване на случай, если би виконане мусіло бути відкликане (1917).

Виконане вироку не може скорше наступити, доки нема судейского декрету на виконане; декрет такий заключає ся після ріжної природи справ або в самім змісті вироку або видає ся окремо (1918). Перевести виконане вироку має сам або через другого Ординарій місця, де видано вирок першої інстанції; если же сей відкаже ся або занедбає, то має се на жадане інтересованої сторони або з уряду зділати судія апеляції (1920).

Виконатель (exsecutor) повинен перевести виконане вироку після звичайного значіння слів (*secundum obviūm verborū sensum*), о скільки в самім змісті вироку не полишено се его добромнію. Спротиви против способу і сили переведення має він сам рішити, но о річі самій або о судейским вироку не прислугує ему право судити. Если звідки инде довідав ся, що вирок єсть наглядно несправедливий, має здержати ся від переведення, а сторону відослати до того, хто зарядив переведене (1921).

В тих процесах, в котрих позиваючому якась річ зістала признана, належить ту річ передати сейчас, як лиш вирок став ся правосильним; при личних же позивах, коли пізваний зістав засуджений на зворот річи рухомої, на уплату якоїсь суми гроша або на зобовязане щось дати або зділати, уділяє ся чотиромісячний речинець, який судія може продовжити або скоротити, но так, що речинець той не може бути скорочений низше двох місяців, ані продовжений по над шість місяців (1922).

При переведеню вироку повинен езекутор стеречи ся, щоби засудженому не наніс ні найменшої шкоди і тому має езекуцію начати від стягнення річей менше потрібних; то, що служить до житя і зарібку і, если ходить о духовного, до відповідного его удержання, має ся полишити. До езекуції позбавлення прихода нехай судія не приступає против духовного, котрий відніс ся до Апост. Престола; но коли з приходом єсть злучене душствирство, Ординарій назначить для душствирства заступника (1923).

Против збороняючих ся має езекутор ужити вперед упімнень і приказів; до кар же духовних і цензур може приступити лиш з конечности і поstepенно (1924).

ВІДДІЛ II.

О окремих правилах при деяких процессах.

Подавши в першій відділі загальні приписи о церковнім судівництві, наведемо тепер в другім особливші правила, яких після нового Кодексу права канонічного належить держати ся при процессах спірних, карних і супружних.

XVIII. Способи уникнення процесу спірного (1925—1932).

Понеже часті процеси не відповідають духу християнства (1. Кор. 6), ані не лежать в інтересі соціального мира, висказує кодекс бажане, щоби всякі спори межі вірними полагоджували ся, о скілько можливо, дорогою позасудовою або приватною. Тому зобов'язує кодекс судію, котрому предложено приватну спірну справу до порішення, щоби він впливав на сторони, щоби они старали ся справу свого спору полагодити в мирний спосіб, т. є. через поєднане або через полюбовний суд.

1. Поєднане (1925—1928).

Коли зайде межі вірними якесь непорозумінє, що відносить ся до їх добра, має судія, котрому справу предложено до рішення, ужити упімнень, щоби через поєднане (transactio) спір полагоджено. Тому обов'язкови може судія задоситьучинити або нім завізве сторони перед свій суд, або коли они стануть перший раз в суді, або в'інци в кождім часі, котрий буде уважати за найвідповіднійший. Відповідає однак достоїнству судії, щоби, по крайній мірі правильно, діло поєднання не переводив сам, но поручив се якому іншому священнику, особливо одному з судіїв синодальних (1925).

При переведеню поєднання належить заховати правила, установлені горожанськими законами місця, в котрім поєднане переводить ся, хиба би ці закони противили ся праву Божому або церковному (1926).

Розуміє ся само собою, що поєднане може наступити лиш в таких річах, котрі становять предмет договору або взаємної згоди. Виключене тому єсть поєднане в справах карних, дальше в спірних, в котрих іде о розв'язане супружества, о посідане прихода (хиба би дана була до того законна повновласть) або о річи духовні (res spirituales), при котрих ходить о видане річи дочасної. Коли однак веде ся спір о чисто дочасні добра церковні або о такі добра дочасні, котрі вправді суть зв'язані з духовними, но віддільно від тих можуть уважати ся, то може поєднане наступити при захованю однак формальностей, установлених правом для позбуття річей церковних (1927).

Ефект ~~наступно~~ ~~переведеного~~ поєднання називає ся com-

ЛНБ ім. В. Стефаника

АН України

positio або *concordia*. Видатки мають понести обі сторони по половині (1928).

2. Суд полюбовний (1929—1932).

В цілі уникнення судових процесів можуть сторони умовити ся, щоби спір поручити судови одного або більше людей, котрі би після приписів закона справу остаточно вирішили або котрі би після найлучшого знання і совісті справу перевели і поєднали. В першій случаю маєм полагоджене спору через властивий суд полюбовний, через властивих: *arbitri*, в другім же через так званих *arbitratores* (1929).

Від уряду судії полюбовного або мирового суть включені міряни в справах церковних, екскомуніковані і обезславлені (по судовім вироку екскомуніки, згл. обезславленя); монахи можуть лиш за дозволом свого настоятеля приймати уряд судії полюбовного (1931). Если сторони не хотять згодити ся ні на поєднане, ні на суд полюбовний, спір має рішити ся через суд формальний (1932).

XIX. Карний процес (1933—1959).

Предметом карного процесу суть лиш публичні проступки; виняток становлять проступки, за котрі мають бути карані духовні після низше наведених канонів 2168—2194. Коли ходить о проступки мішані (*delicta mixti fori*), то Ординарій правильно не повинен переводити суду, если виновником єсть мірянин, а зверхність горожанська звернула на него увагу і достаточо зарядить публичному добру.

Покута, средство карне, екскомуніка, суспензія, інтердикт, можуть бути наложені також поза судом в спосіб приказу (*per modum praescripti*), если лиш проступок єсть певний (1933).

1. Обжалованє і донос (1934—1938).

Обжалованє карне внести може лиш один промотор справедливости, а ніхто инший (1934). Кождий однак вірний може донести завсїгда о проступку другого, щоби одержати задоситьучиненє, зверненє шкоди або в цілі усуненя сьблазни. Се стає ся навіть обовязком, если того жадає закон, окремиий припис або сам закон природний задля небезпеки віри релігії або публичного добра (1935).

Донос можна предложити на письмі — письмо мусить мати підпис доносчика — або устно Ординарію місця, канцлеру Курії, декану або пароху; ті мають устно зділаний донос списати і сейчас відослати до Ординарія. Хто доносить о проступку, мусить промотору справедливости подати докази (1936, 1937).

В справах обиди або знеславленя поступованє карне можна зарядити лиш тогди, коли покривджена сторона

внесла донос або зажалене; если же ходять о обиду або знеславлене духовного або монаха, особенно коли той за-нимає якесь достоїнство, або коли духовний або монах сам такого проступку зглядом другого допустив ся, поступоване карне може бути заряджене також з уряду (1938).

2. Слїдство (1939—1946).

Если проступок не єсть ноторичний лиш по причинї поговїрки і публичного розголосу, доносу, зажаленя в на-слїдок понесеної шкоди, загального слїдства Ординарія або якого иншого способу, то нїм обвинений зістане завїзваний до оправданя з свого проступку, треба вперед перевести окреме слїдство, щоби провїрити, чи і на якій основі опи-рає ся обвинене (1939). Слїдство тоє може вправдї пере-вести сам Ординарій, однак з загального правила належить поручити одному з судїїв синодальних, хіба би Ординарій задля якоїсь особлившої причини уважав за потрібне і вка-зане поручити кому иншому (1940).

Судія слїдчий має бути відпоручений не для всїх справ, лиш коли потреба і для одної справи. Він має такі самі зобовязаня як звичайні судїї, а особливо має зложити при-сягу, що заховає тайну, сповнить вірно свій обовязок і здержить ся від принятя всяких дарунків¹⁾. В тій самій справі судія слїдчий не може пізнійше бути звичайним судією (1941).

Полишає ся розсудному добромнїю Ординарія порі-шити, чи зібрані докази вистарчають до того, щоби заря-дити окреме слїдство²⁾. Не належить при тїм звертати увагу на доноси, що походять від явного ворога обвиненого, від чоловіка простого і негідного, суть анонімами або не ма-ють таких ознак, котрі би становили обжаловане правдопо-дїбним (1942).

Слїдство треба вести завсїгди тайно з захованем як найбільших правил осторожности, щоби розголос проступку не ширив ся і не нарушав нічиєї доброї слави. Для осягнення тої цілі може судія слїдчий завїзвати до себе ті особи, о котрих думає, що они ознакомлені з справою, і зобов'язати їх під присягою до виявлення правди і захованя тайни (1943—1944).

Нїм судія слїдчий закінчить слїдство, може, коли би впав в які труднощі, засягнути ради промотора справедливости, і єму акта заудїлити (1945).

По закінченю слїдства має судія слїдчий предложити всі акта разом з своїм добромнїєм Ординарію. Ординарій або на основі єго окремого порученя офіціал може тепер зарядити трояке поступоване:

¹⁾ Кан. 1621—1624. стор. 80.

²⁾ Т. зв. вступне слїдство або доходжене канонїчне; (зр. Поучене для церк. судів, §. 29. О судїї (Дод. до Соб. Пров. Львів, з р. 1891. XXXVIII. тит. 2).

1. если окажется, что донос есть безосновним, то належить се в актах зазначити, а самі акта заховати в тайнім архіві Курії;

2. если суть ознаки проступку, но еще не достаточні до внесеня жалоби, акта мають ся переховати в тім самім архіві, а рівночасно зарядити надзир над поведенем обвиненого, котрого, коли Ординарій буде уважати за відповідне, належить при нагоді переслухати, а в случаю потреби також уділити канонічне упімнене;

3. если вкінці суть певні або по крайній мірі правдоподібні і достаточні докази до внесеня жалоби, то має ся обвиненого завізвати і поступити дальше після приписів слідуєчих канонів (1946).

3. Нагана проступника (1947—1953).

Если запитаний виновник признасть ся до проступку, Ординарій, місто карного процесу, ужие судейскої нагани (*correctio iudicialis*), если така нагана має місце. А не може она мати місця:

1. в проступках, котрі потягають за собою кару екскомунії особеним або особеннішим способом застереженої Апост. Престолу, позбавлення прихода, знеславлення, зложеня або зверженя;

2. коли ходить о видане вироку, проголошуючого кару караючу (*ferenda sententia poenae vindicativae*) або цензуру, в яку хтось попав;

3. коли Ординарій уважає, що нагана не вистарчає до усуненя соблазни і задоситьучиненя справедливости (1947, 1948).

Нагана може бути ужита лиш два рази против того самого проступника; если тойже допустить ся того самого проступку по раз третій, то має ся зарядити карний процес або начатий дальше продовжати (1949). В границях висше наведених канонів 1947 і 1948 може Ординарій ужити нагани не лишнім приступити до формального процесу, но також, коли тойже вже розпочав ся, перед заключенем справи; тогди вправді процес здержує ся, однак має ся дальше провадити, если нагана не довела до поправи (1950).

Нагану можна також тогди примінити, коли внесено жалобу о шкоду з проступку. В такім случаю може Ординарій за згодою сторін після свого найлучшого знаня і совісті порішити справу о шкоду. Коли однак уважає, що покладжене справи о шкоду в такий спосіб буде трудно перевести, то може рішене тої справи позіставити судови, а сам через судейску нагану зарадити усуненю соблазни і поправі проступника (1951).

Нагана судейска, крім спасительних упімнень, повинна звичайно лучити ся з деякими відповідними средствами, приписанем покут або побожних діл, котрі можуть причинити ся

до публичного задоситьучинення справедливости і усунення соблазни. Спасительні средства, покути, побожні діла, приписані виновнику, повинні бути лагідніші і лекші від тих, які би могли і повинні бути наложені на него в карнім процесі ви роком осуджуючим (1952).

Нагана вважає ся безуспішною, если виновник не приймає приписаних средств, покут і побожних діл або прийнятих не виповняє (1953).

4. Введенє карного процесу (1954—1959).

Если судейска нагана не вистарчає до усунення соблазни і привернення справедливости або не може бути ужита, понеже виновник перечить проступок, або була безуспішна, має Епископ або за его особенним порученєм офіціал видати приказ, щоби акта слідства передано промоторови справедливости. Сей має сейчас виготовити акт обжалованя і доручити судії після висше поданих приписів в відділі першім (1954, 1955).

Коли ходить о тяжкі проступки, а Ординарій вважає, що було би згіршенєм для вірних, коли би обжалований відправляв св. Літургію, сповняв які небудь церковні священнодійства, займав який церковний або побожний уряд, або приступав прилюдно до св. Причастія, то може, по вислуханю промотора справедливости, заборонити ему відправляти св. Літургію, сповняти священнодійства або також прилюдно приступати до св. Причастія (1956).

Так само коли судія вважає, що обжалований може набавити страху свідків, їх підкупити або яким будь способом перешкодити току справедливости, то може по вислуханю промотора справедливости своїм декретом приказати, щоби виновник опустив на час місто або парохію, або удав ся на призначене місце і там позістав під окремим надзором (1957).

Декрета, о котрих згадує ся в кан. 1956 і 1957, можуть бути видані лиш тогди, коли обвинений на візване не явив ся або став ся упрямим, чи то по першім его переслуханю або ставленю, чи потім в бігу процесу і протів того нема средства права (1958).

Що до веденя процесу, то мають ся заховати загально поставлені правила о церковних процесях і устави о наложеню кар, о котрих говорить кодекс в пятій книзі п. з. „О проступках і карах“ (1959).

(Дальше буде.)

о. Др. Теодозій Галушинський ЧСВВ.

Значіння св. письма в проповідництві.

(3. Дальше.)

Подібне післаництво, яке мав Амос в ізраїльському царстві, в юдському царстві сповняв пророк Міхея за панування Йоатама, Ахаза і Єзекії. Був він отже сучасний Ісаїї, тому так багато у них схожих місць, передовсім в представленню морального та релігійного занепаду народу.¹⁾ Також форма його бесід зближена до бесід великого Ісаїї. Вправді не дорівнює йому красою і величністю, все таки визначається чистотою мови, винеслими гадками, живими висловами і богацтвом образів.²⁾

В уживанню однак реторитичних фігур він подекуди відважніший від Ісаїї і майже ні один зі св. писателів не ужив нараз тільки параномазій як Міхея.

Ось примір:

„Не звійчайте про се хоч у Геті, не голосіть там; в селі Офра покрийте себе попелом... Переселюйтеся (у неволі) шафірські осадники, соромно обнажені; не втечуть й мешканці Заанавські; плач у Езлі не дасться вам там зупинитися. Оплакує своє добро осадниця Мароти, бо лихоліття наближаються й до воріт єрусалимських. Запрягайте до колесниць, бистрі коні, мешканці Ляхіса — ти бо початком грів доньки Сіонової, в тобі бо появилися перші проступки Ізраїля. Тому й посилай мені дари в Морешет-Геті, а люди Ахзивські будуть оманюю парям Ізраїльським. Я ще нашлаю на тебе, осаднице Мореша, нового володаря; він досягне до Одоламу — сієї слави Ізраїлевої...“ (1, 10—15).

З огляду на се, що бесіди Міхеї є часто короткі та стислі, тому бувають неясні і під тим зглядом зближаються до бесід Осії. Ту неясність збільшає в деяких місцях часта зміна промовляючої особи (VI, 7), як також наглий та ненадійний зворот від погроз до обітниць.³⁾

Наум з Елькош, малого галилейського місточка, полишив тільки три бесіди. Предсказує збурення й цілковите знищення звісної і на той час могутньої асирійської столиці Нініви. А представляє се так живо, неначе би сам був очевидцем описаної події.

Lowth каже про нього: „Ні один з менших пророків не може рівнатися з Наумом під зглядом величності, одушевлення та відваги вислову. Додай, що ціле його пророцтво є гарною поезією. Вступ прямо пречудний, опис збурення Нініви виражений найживішими красками, надто є всюда

¹⁾ Mix. II, 11 і Іс. XXVIII, 7; Mix. III, 5—7 і Іс. XXIX, 9—12; Mix. II, 12 і Іс. XXXII, 13—14; Mix. IV, 1—5 і Іс. II, 2—5; Mix. V, 2—4 і Іс. VII, 14; VIII, 9—15.

²⁾ Vigouroux-Bacuez, *Manuele biblique* II. p. 1905; R. Cornely, *Introduction* II. 2. p. 571.

³⁾ Порів. II, 11—12; IV, 1; V, 1—2.

ясний і поважний".¹⁾ Подібно оцінює О. Strauss.²⁾ Він каже: „Не тільки ціле пророцтво має гарний поділ, але і поодинокі бесіди й вискази під зглядом красномовності є правдиво по мистецьки написані“. Під оглядом стилістичним бесіди Наума належать до первотворів єврейської поезії.³⁾

Для ілюстрації подаємо кілька уступів з його бесід. Представлення караючої Божої справедливості (I., 2—8).

„Бог ревливий у пімсті; Господь повен пімсти й страшний в гніві. Мститися Господь на ворогах своїх. Хоч і довготерпеливий Господь і великий в могутності, та не зіставляє й без кари. В хуртовині і бурі прихід Господень, а хмари — се порох зпід ніг його.

Погрозить морю, а воно й висохне й усі ріки посякнуться. Васан і Кармель з Ливаном у цвіті повянуть. Перед ним тремтять гори й верхи тають і земля хитається перед лицем його, весь круг земний і все, що живе на ній.

Хто встоїть перед невдоволенням його? Огнем розпалиться гнів його; скелі розпадаються перед ним.

Благ Господь, захист у смутку, той знає тих, що надіються на нього. Але він потопньою водою розібе до підвалин Нініву і за ворогами його поженеться темрява“...

Як легко проповідникови вихіснувати такий уступ і певно викличе у слухачів сильне вражіння.

Ще гарніший другий уступ вже звернений прямо проти Нініви (II., 1—10):

„Ось наступає спустошник на тебе: хорони твої замки, стережи шляху, узброюй поясницю, збирай разом збройну силу...

Ось щити могучих його (т. є. Господа) червоніють; військо в кармазині; колесниці огнем блистять, як ідуть до битви, а списи лісом філюються. Вулицями котяться колесниці, аж земля дуднить; блистять огнем вони, миготять блискавками.

Спогадає (Нініва) на героїв своїх — та вони спотикнуться. Аж тут (вороги) відступають під мури й облягання готове.⁴⁾ Ріка відчинить собі брами міста, палати розпадуться. Сталось! Її обняли, займають у полон. Бранки-невільниці голубками стогнуть і б'ють себе в груди. Нініва велике місто, (людне) мов той став повноводний, а тепер (всі) втікають. Ох стійте бо, стійте! та ніхто й не озирнеться.

Розхапуйте срібло, розхапуйте золото! Ліку нема тут усяким запасам дорогих знарядів.

Зрабована, спустошена, розвалена вона, аж серце мліє, коліна тремтять, в кожного біль у поясницях, лица у всіх потемніли“...

В закінченню вказує на злочини асирійської столиці, за що Господь рішив цілковите її знищення (III. 1—7.).

¹⁾ De sacra poesi Hebraeorum 1763. Prael. 21. p. 281. ed C. Rosenmüller.

²⁾ Nahumi de Nino vaticinium p. LXXI.

³⁾ F. Kaulen, Einleitung ⁵ II. ст. 284. „Ihrer stilistischen Beschaffenheit ist die Weissagung Nahums ein dichterisches Meisterwerk“.

⁴⁾ Пророк дивлячися на наступаючих ворогів звертається до Нініви. Нехай тепер згадає на своїх героїв, воеводів і вождів, котрим завдачує теперішню свою могутність та скликає їх до оборону столиці. Але вони перелякані потикатися будуть, ідучи до борби, через що наступить облягання міста.

J. Knabenbauer Com. in Proph. min. II. 27.

„Горе тобі місто, повне крови й оман и убійства! Надто грабежам твоїм й кінця не видно!

Ось у тобі чути лясання бичів, гуркотання обертаючихся коліс, ржання коней, торохтіння підсакаючих возів. Летить кінниця, блискає меч. світять ратища; ліку вже нема побитим і купи трупів...

Се — за безконечне блудництво принадної блудниці (т. є. Асирії), вправній в чарування, що блудництвом своїм зводить народи, чарами своїми — племена.

От-же я на тебе — говорить Господь Саваот.... Закидаю тебе всякою поганею, подаю тебе в погорду, поставлю на цосміх. І прийде до того, що всякий, хто тебе побачить, утече від тебе й скаже: Збурена Нініва! Хто пожалує тебе? Не найти втішителя тобі?!“.

Слушно зазначає R. Cornely ¹⁾, що ні один з пророків не має того драматичного представлення, як Наум. Говорить неначе очевидець; раз в бесіді звертається до Нініви, то знова до Юдеї; раз кличе за втікаючими Ассирійцями, то знова відзивається до ворогів рабуючих місто; раз впроваджує промовляючого Господа, або наводить слова вождів будь-ворогів, будь Ассирійців.

Подібно, як Наум Ассирійцям предсказав цілковитий упадок, так А в а к у м пророкував про знищення й упадок Вавилону. Його книга виразно ділиться на дві часті. Перша части (гл. I.—II.) є діяльогом між пророком а Богом; друга (гл. III.) є прегарною піснею, де св. писатель оспівує Божий суд над ворогами, а спасення праведним. Перша части є властиво вступом і приготуванням до другої. Пророк з боєм питає Господа, чому він дозволяє на тільки неправостий та злочинів між людьми, особливо між вибраним народом:

„Ой докіль, Господи, буду я взивати, а ти не почуєш; буду голосити до тебе про насилля, а ти не станеш? Про що даєш бачити мені кривду й дивитися на нужду? Рабунік і насильство перед очима в мене; повстає щораз більше ворогування, підіймається незгода.

Ось закон утратив силу, справедливого суду нема, безбожний перемагає праведного, а суд виходить переворотний“ (I., 2—4).

Нераз приходитьс я проповідникови пояснити людям, чому Бог допускає зло, чому побожні і праведні люди нераз терплять гірко, коли грішникам, як видається, поводитьс я загальом добре. Буває, що нераз найтажша кривда заподіяна безсильним остає на разі непокарана, а злочинці заживають почести у світа.

На ті так нераз пекучі питання не треба довго шукати відповіді. Вистарчить навести слова пророка, в котрих міститься відповідь Бога на його щойно висказаний жаль:

„Розгляньтес я проміж народами, придивітьс я уважно (моїм ділам), а все зачудуетес я; я бо ще за ваших часів учиню таке, що ви й не повірите, якби вам хто розповідав. Ось бо я підіму Халдеїв, нарід жорстокий та бутний, що широко по землі бує, щоб загорнути землю, котра ніколи не належала до нього...“ (I., 5—6).

¹⁾ Introductio ² II. 2, p. 576.

Між усіма дочасними ударами, найбільше діймаючими є страшні військові лихоліття часто злучені з національним поневоленням. Завзятий ворог, котрому удалося брутальною фізичною силою зломити чи поневолити чужий нарід, допче його без милосердя, не оглядаєся ні на Боже ні на людське право, можна сказати, стремить прямо до повного й цілковитого знищення. Многим людям насуваються тоді важкі питання, котрі пророк висказує ось-такими словами:

„Та чи ти, Господи, не Бог мій, не Святий мій з давних давен? Ні, ми не згинемо! Ти Господи тільки задля суду долустив його (т. з. ворога на мою землю). Скеле моя! Ти лиш на кару признав його.

Не твоїм чистим очам дивитися на лиходійства, не тобі приглядатися угнітання! Чом же ти позираєш мовчки на лиходіїв, як безбожник пожерає того, що праведніший від нього? (І., 12—13).

На се сам Господь таку дає відповідь:

„Ось серце горде не буде мати спокою, а праведний буде вірою своєю жити. Гордий чоловік похожий на вино, що граючи не швидко втихає; він розширює серце своє, неначе те пекло і як смерть, він усе голоден; він загортає всі народи, загарбує всякі племена.

Та хиба ж воєни не зложать про нього приповідку, хиба не будуть приспівувати на сміх: Горе тому, хто збогачує себе не своїм; ніби воно на довго?...

Так, як ти грабив многі народи, ограблять і тебе всі остальні народи з пролив людської крові, за збурення країни, міста й усіх городжан його. Горе тому, хто несправедливо добро про свій дім наживає, щоб звити гніздо собі на висоті... Неславу придумав ти своєму домови, вигублюючи многі народи й накликав гріх на свою душу. Каміння з мурів взиватиме проти тебе, а сволоки деревляні будуть їм відповідати: Горе тому, хто город на крові буде і стріить кріпости несправедливістю.

Та ось прийде від Господа Саваота: Ті люди працюють на поживу огню, племена мучаться надармо. Бо земля сповниться тими, що спізнали славу Господню, як води наповняють море“... (ІІ., 4—14).

Ми нарочно обширніше взяли ту частину бесіди Авакума, бо форма діяльогу в бесіді є найтяжша до примінення, а так по мистецькій переведену, як тут бачиться, не стрічається і у найперших клясичних бесідників.

Друга часть (гл. ІІІ.) се молитва убрана в поетичну форму. Так гарний і потрясаючий опис Божого суду не легко знайде проповідник.

„Ступив Він (Господь) — земля струсилася; глянув — і затремтіли вічні гори, первовічні узгір'я позападалися; дороги його — вічні. Знаю я, як посумніли були намісти етіопські, як затремтіли шатра мадіамські.

А хиба на ріки не запалив був гнів твій, Господи, на ріки — досада твоя, а на море — ярість твоя?...

Ти напняв лук твій, як се клятвою обіцяв був поколінням; ти розділяв води землі. Побачивши тебе, затрусилася гори водні; води перестали плисти, безодня застоїлася голосно й неначе зяла руки свої в гору. Сонце й місяць зупинилися на своєму місці перед сяйвом літаючих стріл твоїх, перед світлом блискаючих списів твоїх.

У гніві ступав еси по землі, в досаді розтоптував народи. Ти виступив на ратунок того народу, на підмогу помазаникови твому. Ти сокрушив голову безбожного роду; обнажив його від стопи до верху... (ІІІ., 6—13).

Та одна книга Старого Завіта, як багато піддає вона проповідникови нових ідей, образів та реторичних форм. Загалом усі біблійні критики¹⁾ підносять красу бесід Авакума передовсім послідної часті.

„Я полюбив вас говорить Господь. Ви питаєте: У чому показала любов твоя до нас? — Хіба Ісав не брат Якова? говорить Господь. А однак я полюбив Якова, а зненавидів Ісава, так що гори безлюдні, а наслідство його — прибіжище шакалів...

Син шанує батька, а слуга пана свого; колиж я батько, так де та по честь, що мені належить?; і коли я пан, де пошана для мене? Се говорить Господь Саваот до вас, священники що зневажаєте ім'я моє.

Ви питаєте: Чим же ми зневажаємо ім'я твоє?

Ось, ви приносите нечистий хліб на мій жертівник, тай ще і питаєте: як ми зневажаємо тебе? От-тим, що говорите: Трапезу Господню ніщо поважати. І як ви приносите на жертву сліпе, чи те в вас не погане? або як приносите куляве чи хоре, чи ж і се не погане? Ось принеси се твому князеві, чи буде воно йому приємне? чи прийме він тебе ласкаво?

От-се благайте Бога, щоб вас помилював; бо коли таке буде виходити з рук ваших, так чи може він вас ласкаво приймати? Лучше зачиніть двері храму, щоб на мойому жертівнику не палити маре огню. Нема в мене ласкавости до вас, говорить Господь сил небесних, і не вгодні мені приноси з ваших рук“. (І., 2—10).²⁾

Їхню провину побільшає надто негідне оправдання, що ним думають скинути зі себе відвічальність.

„Ви (Господа) зневажаєте кажучи: Трапезі Господній не належить пошана й те ніщо варта, що нам з неї припадає. До того ще мовляєте: Скількож то праці? тай маловажне все, говорить Господь сим“. (І., 11—12).

Коли не змінять вони свого поступовання і дальше зневажати муть Бога, так тоді чекає їх тажка кара, котру пророк висказує дійсно страшними словами:

„А тепер еще одна заповідь до вас, священники: Коли не послухаете й не положите її собі на серце, щоб віддавати славу мойому імени, говорить Господь Саваот, так пішло на вас прокляття і проклену ваше благословення, ба вже й проклинаю, бо ви не хочете прихилити до того серце ваше... Ось відкину вас враз зі жертвами вашими... І зрозумієте тоді, що я дав вам сю заповідь, щоб удержати завіт мій з родом Левітим... А той завіт мій з ним був завітом життя і шастя, а дав я його задля страху тай він боявся мене й лякався перед іменем моїм. Закон правди був в устах у його, а неправди не було на язичі у нього. В мирі й правоті ходив він передо мною, тай відвернув многих від гріха. Бо уста священників мають перестерігати знання, а з його уст ждуть люди закону; він післанець Господа сил небесних.

Ви однак видійшли, відійшли від тієї дороги й стали многим причиною упадку в законі, ви повалили умову з Левітим родом, говорить

¹⁾ Lowth, de poesi sacra p. 246; F. Vigoureux (Manuel bibl. II. p. 648): „Sa priere est une composition sans rivale pour la hardiesse de la composition, la sublimité de la pensée et la majesté de la diction“.

J. Knabenbauer (Com. in Prophet. min. II. p. 54): „Stilus in hoc carmine grandis est et magnificus, audax imaginibus ex rebus gestis et rerum natura deprempis, aequae sublimitate dictionis quam conceptuum insignis“.

Driver — Rothstein (Einl. 1896. p. 363): „Der Hymnus ist, was die Erhabenheit der poetischen Auffassung und den Glanz des Ausdrucks betrifft. zu dem Schönsten, was die hebr. Poesie hervorgebracht hat, zu rechnen

Господь сил. Тим то подам вас у зневагу й погорду перед усім народом, ви бо не держитеся доріг моїх і в справах закону дивитеся на особу". (II, 1—9).

Напівнення і витикання блудів а передовсім визначених в суспільстві людей, вимагає від проповідника великої обережності, второпності а головню правдивої апостольської ревності. Наведена бесіда Малахії під тим зглядом є незрівняним взором. Наперед ясними і незбитими доказами виказує тяжкі провини, показує дальше як безосновними є їхні уневиннення та вимовки, вкінці звіщає їм тяжку кару, як не змінять свого поступовання. Притім тон бесіди так поважний, без сліду якоїсь неупорядкованої пристрасти, повний помашення і душевного болю, що хіба лиш закамений в злім чоловік не давбися порушити.

Друга часть його бесід звернена є проти ложних понять загалу ізраїльського народа, що спричиняло невдоволення і малодушність.

Жиди були дуже невдоволенні. Негодували на Господа, бо завелися у своїх надіях. Бог не приходить судити поган, а їм не дає світлої будучности, про яку мріяли повертаючи з вавилонської неволі.

„Прогнівили ви Бога речами вашими, тай ще питаєте: Чим гнівно ми його? Ось тим, що мовляєте: Хто чинить зло, то угоден Господеві і для таких він ласкавий; або: деж той Бог, що справедливо судить“?

Се звичайне нарікання слабої віри людей. Жиди повороті надіялися великих перемін. Ось небавом сповняться всі месіянські обітницї та настане так часто заповіджений пророками день пімсти. Тимчасом сталося інакше. Видно, що перед Богом все одно чи поганин чи жидовин. Вони жадали отже Божого суду і тільки скорий прихід Господа, може усунути їхні сумніви що до справедливости Божої й вірности його обітниць.

Пророк виказує їм нестійність їх нарікань а вірність до Божих обітниць:

„Ось я посилаю ангела мого, а він приготує дорогу передо мною і негайно за ним прийде в храм свій той, що ви його шукаєте, — Ангел завіту, що його бажаєте. Ось він іде, говорить Господь Саваот“.

(Дальше буде).

Конференції югословянського католического епископату.

В перших днях мая с. р. зіхалися хорватські єпископи в Загребі на спільні конференції, щоби порозумітися, як і що їм ділати в тій переломовій добі. Присутних, єпископів та їх заступників, було 17 членів. На сі конференції скликав єпископів, та проводив в конференціях загребський архіє-

пископ, Др. Антін Вауер. Конференції розпочалися по торжественним заупокійнім богослуженню за хорв. народних мучеників, князів Зрінського та Франкопана (яких Австрія стяла у Wiener-Neustadt-і 1671. р.) З реляцій, які з тих конференцій здає „Katolički List“, довідуємося дещо нового, а в дечому можемо справити інформації, які ми випечатали в попередньому числі „Ниви“ за люблянським „Bogosl. Vestnik-ом“. З початком 1920. їздив до Риму не сам митрополит загребський, але в товаристві люблянського єпископа, дра Jeglič-a, та дяковачкого єп. Akšamović-a. Не є вповні стійна інформація „Bogosl. Vestnik-a“, будьто би в Римі навіть не хотіли говорити о введенню народної хорватської мови в богослуження. Після „Kat. List-a“ на згадуваних конференціях предсідник, архієп. Bauer, про се так висловився: „Що до поширення літургічних привілеїв, св. Отець дозволив для цілої території королівства S H S, що у всіх наших єпархіях латинського обряду у св. Службі Б. можна співати апостола та євангеліє в хорватській згідно в словінській мові; надалі: щоби в одноцільнім римським требнику переведенім на хорватську мову відправлялися всі св. тайни“.

Як з того виходить, св. Отець дозволив усім Хорватам та Словінцям, римокатоликам, на території Югославії, відправляти всі богослуження в народній мові, крім св. Служби Божої. Єпископи свого привілея не дуже розголошували (звідси неточні інформації „Bogosl. Vestnik-a“!), аж дістали се з Риму на письмі, що сталося щойно 17. IV. 1921. р. Відповідно до сього рішення апост. Престола на конференції вибрано особні дві комісії (одна хорватська, друга словінська) для зладження одноцільного переводу літургічних книжок.

На конференції взято під розвагу нове розграничення тих єпархій, які через нове розмежування держав, осталися в Югославії поділені на неприродні часті. Італійці ще підчас війни з Австрією засеквестрували в Римі інститут св. Єроніма, призначений для хорватських богословів, і доси його не хочуть віддати. Св. Отець обіцяв вплинути на італійське правительство, але заразом порадив хорватським єпископам, щоби вони попросили о поміч своє београдське правительство. (Однак хорв. газети пишуть, що београдського правительства, де переважають сербські впливи, ціла та справа зовсім не пече, бо Сербі не дбають про се, щоби Хорвати утвердили свою позицію в Римі...) Єпископи застановлялися над шкільним питанням. Міністерство просвіти веде антирелігійну кампанію особливо в тих краях, що лежать поза межами політичної Хорвації та Словенії (отже в Сербії, в Чорногорії, в Бачці, в Банаті та Барані). Воно видало таке розпорядження, котрими у висших клясах середних

шкіл зносить науку релігії, а в нижших класах, як також у всіх народних школах зменшує науку релігії на 1 годину тижнево; наука релігії повірена цивільним учителям, а священикам вступ до школи зборонений!

Конференція заявляється проти заміреного „kanzelparagraf-a“. Домагається від правительства знатних підмог для духовних семінарів, які зубожили в наслідок примусової аграрної реформи. Конференція рішила, що теологічні студії для кандидатів на священиків мають тривати 5 літ.

Єпископат бажає, щоби всі католики нової вільної держави в релігійній та просвітній праці виступали одноцільно. Щоби всі релігійні організації злучилися в одну централю, якою для Хорватів має стати „Хорватський католический народний союз“ в Загребі, для Словінців „Словінський християнсько-соціальний союз“ в Любляні. Вкінці єпископи уложили збірне пастирське послання до всього духовенства та вірних в королівстві S H S.

о. Др. Г. К.

О достоїнстві священика.

(Реферат о, декана Ізидора Зельського, виголошений до кондечанальних священиків та до вірних зібраних 4. V. с. р. в церкві в Неслухові.)

„Ви есте світ міра“. Ті слова сказав Христос в І. своїй проповіді на горі в Галилеї. Вони відносилися взагалі до всіх, що слухали Його науки, но особливо до учеників, бо Він хотів будучих своїх послів просвітити, щоби вони могли як світильники присвічувати тим, котрих навчатимуть. Для того сказав далше: „Да просвітїтєсє світ ваш пред челоуїки, яко да видят ваша добрая діла і прославлят Отца вашего, іже на небесїх“, т. зн. щоби наші добрі діла світили перед парохіянами, щоби вони могли пізнати невідмінну правду і прославляти Вітця небесного, котрий нас по словам Ап. Павла як оруддя „предувидї, предустави і призва“.

Для того, Всч. Отці, назвав нас, Христос Господь „солею землі“. Ми маємо стеречи парохіяни від гнилі, не тіло, а духа. Іс. Хр. поставив нас, священиків, яко хоронителів обновленого світа, дав нам душпастирство, щоби ми відродили людського духа.

Висока гідність, велика задача, красна ціль, но великий тягар!

Св. Ігнатій каже: „Священство всім верх єсть“;

Св. І. Золотоустий: „Священство працює на землі, але Його можна причислити до небесних річий“.

Св. Ефрем: дар свяченичої гідности перевисшає всяке помислення. Сам Христос сказав: „Слушай Вас мене слу-

шаєт, а отметаєт Вас мене отметаєт". Тим судом оцінив Христос достоїнство священика, бо коли не на рівні, то близько свого достоїнства - післанництва.

Длятого сказав св. І. Злт.: „Почитаєт священика, Христа почитаєт, а обидяєт священика, обиду творит Христу“.

Погляньмо на достоїнство священика зі становища його обов'язків.

Св. Кирил Алекс. називає священиків „родом поставленим Богом на землі для творення його діл“.

Св. Амброзій називає священичий стан станом боготворним священиками, слугами поставленими від Бога, хай моляться і вірним випрошують ласку.

Церков не в силі піднести богоугоднійшої молитви і принести богоугоднійшої жертви як жертва священика відправляючого Службу Божу.

Колиб люди цілого світа своє життя принесли Богу в жертву, то та жертва була би нічим в порівнянні з жертвою священика при Службі Б.

Люди по словам пророка Ісаїї перед Богом роса і тінь: „Всі язици яко ничтоже суть і в ничтоже вміниша ся“. Отже й жертва їх булаб нічим в порівнянні з жертвою, яку приносить священик, з жертвою безкровною, безцінною, якої не можуть принести самі ангели, святі, а навіть Пр. Д. М. Длятого достоїнство священика під тим зглядом більше достоїнства мешканців неба.

Крім того священики сповняють уряд посольства у Бога, „О імени Хр. посольствуєм“, щоби випросити потрібних ласк для людей, як то говорить св. Золотоустий „О всем мірі ходатайствує у Бога священик“ і „дружески бесідуєт с Богом“ (св. Ефреєм).

В ще більшій личности являється нам достоїнство священика, коли пригадаємо собі, що в часі освячення дарів, як се учить св. віра, повинується священикови сам Христос, бо сходить з неба в тайнім виді на слова священика. Сталося велике чудо, коли Ісус Навин, покоряючи десять Амореїських царів, задержав сонце і місяць. Та о много більше є чудо, коли сам Христос, як Бог, повинується священикови, сходячи на його слово „прійміте“, „пійте“, віддається в його руки, в його оборот і управу.

Св. Юстиніян говорить: „О превеликія власти! по їх акиби ізволенію вещество Христа переминюється в тім, с неба сходит в плоти Слово, і на св. трапезі предлежит. Сіє ім даєтсє по благодати, еже никогда дано би ангелом. Сіи присутствуют Богу; они обємлют руками, подають і самі причащаються“.

Подібно і що до тайнственного тіла, котрим є всі вірні. Священик має власть увільнити грішника від пекла або чистилища і отворити йому рай.

В тайні покаєння рішенню священика повинується сам

Бог; прощає або відкидає грішника, коли священник його розрішає, або ні.

С в. М а к с и м говорить: „Така дається власть священником судити, що до його суду схиляється небесний суд“.

Може бути, уживаючи тої великої власти розрішення від гріхів, не все думаємо о її вазі, не поставмо себе думкою в положення, що при іконі Спасителевій знаходиться сам Христос в плоті і виголошує: „Аз прашаю і розрішаю тебе“. В противнім кутику ми робимо те саме. Чи не стоїмо ми в той час нашою властю вище Ангелів, вище Матери Божої, котрих Г. Бог не наділив властю вязати і розрішати? Ми миємо тоді таку власть, як сам Христос.

Гордився би кождий, кого цар наділив би властю освободжати полонених; оскількиж більшою властю і честью наділив Христос священників, освободжати душу, не тіло, від пекла або чистилища!

Т и м т о священники неначе відлучені від землі і поставлені на небі, наче перевисшаючи чоловічу істоту і увільнені від її страстей — говорить св. Ів. Злт.

Всеч. Отці і Браття! Ось тому то давно по правді священство було у високій чести. Було воно найбільшим достоїнством зі всіх на тім світі. Були часи, коли царі корились перед священниками, приклоняли коліна, приносили дари, цілували руку, дотикалися їх риз, щоби благословитися.

С в. І в. З л т. на слово пророка Ісаїї говорить: „то начальство більше, як царське, тому цар приклоняє голову під руку священника“.

Константин Вел. на Нікейськім Соборі сидів по всіх священниках на нисшій кріслі, і то за їх позволенням. Настали часи, особливо тепер в війні від частини суспільности, що священникам приходить на місце передної слави — наруга, замість чести — погорда, замість величання — оклеветання — переслідування. І так сповняються на духовенстві слова, сказані Христом „но прийде час, да всяк іже убієт Ви, возмнит ся службу приносити Богу“.

Жаль лиш, що вина такого переслідування лежить часто у нас самих, бо „пути твоя, і начинання твоя сотвориша тобі сія“ — каже Бог через пророка Еремію (4, 18). Однак, якби і не діялося, достоїнство священника в своїй сущности ніяк не теряє своєї високости, величности. І Христа розп'яли, но Він не перестав бути світлом для цілого світа. Його убили — но Його ідея не померкла і Його слово, удосконалює людського духа, ніколи не загине. Духа ложі побіждає правда, духа вічної Божої правди ніхто не в силі закути в кайдани, замкнути в тюрмі. Німецький нарід величається своїм культуртрегерством і та слава, що перейшла від сходу на захід, від Греків до Німців справедливо йому належить. Але як земля від неба, так далеко відстоїть культура заходу від культури, яку нам дав Христос, і нас

священиків поставив різнощиками її, — культури, що не обмежується на знання цього світа, а сягає у саму вічність.

„Якоже посла мя Отец і аз посилаю ви“. „Шедше в мір весь, проповідуйте Євангеліє всей твари учаше блюсти вся, елика заповідях вам, і се аз з Вами есьм во всі дни до скончанія віка“.

Так священики є різнощиками єдиної правдивої, святої культури обіймаючої духа всіх земних і надземних істот, Христовими намісниками на землі, строїтелями Б. ласки, Христовими друзями, з котрими він обіцяв перебувати на віки. Тому і священниче достоїнство стоїть незрівнано вище від всіх достоїнств на сім світі, його ціль благородніша всіх цілій.

Вже в старім Завіті в кн. Левіт (20, 26) говорить Бог: „Аз свят Господь Бог Ваш, отлучивий вас от всіх язик бити моїми“ Я вибрав вас споміж людий, щоби ви прилучилися до мене і послужили мені як учителі, просвітители, хоронителі мого стада на землі.

В новім Завіті сказав Христос: Аз ізбрах ви; Якоже посла мя Отец і аз посилаю ви; да принесете плод, світ міру і живот вічний. Се же єст живот вічний, да знають тебе єдиного істинного Бога, Єгоже послав еси Ісуса Христа.

Отже ціль Христового післанництва така сама, як і наша. Христос неначе так говорить; Ту саму ціль, котру Ти, Отче, поклав мені, я кладу моїм священикам. Хай дають свідощтво правді, хай учать пізнати Тебе і Твої совершенства, любов, правду, милосердіє. Нехай повірених собі приводять до пізнання Тебе, послуху, любови через видосконалення їх духа, до осягнення признання, бути одної мисли і духа з нами с. є. з священиками і з Богом, як я себе посвячую за вас, так довжні ви посвячувати себе за парохіян, а в потребі навіть і життя віддати, що часто діється при відвідуванню недужих на заразливій хороби.

Всч. Отці і Браття! Не світ і його похоти, не влади, почеси або гроші, но Бог, і Його права є ціллю, до котрої ми маємо стреміти і нам повірених вірних провадити.

„Поставляються в тіх, яже ко Богу“. Тим зажег Христос в нашій груди огонь любови до Бога і ближнього.

Той огонь любови не криється дармо в наших серцях, як талант укритий лінивим слугою, но горить полум'ям ревности „во всем представляем себе яко Божія слуги“ все правдивими, вірними слугами начальника віри і совершителя Ісуса.

Той огонь скріплює нашого духа по словам Апостола: „не безчинствовахом, ниже хліб туне ядохом“ — в бурливих хвилях, щоби ми сміло і відважно ставали в обороні Христової правдивої віри. Той огонь любови чинить нас готувими жертвувати себе за славу Б. і удосконалення духа наших вірних.

Справедливо назвав Христос своїх учеників „Ви єсте

світ міру" т. зн. ви мої ученики, озарені світлом моєї науки, маєте світити як та лампа в темноті ночі мешканцям цього світа, показати їм дорогу, якою можуть вийти з тої темноти на світло дня, від гріха до життя.

Мойсей вивів ізраїльський нарід з неволі тіла, а Іс. Хр. вивів людей з неволі злого духа. Як наслідникови Мойсея Ісусови Навинові судилося запровадити ізраїльський нарід в обіцяну землю Ханаан, так на нас, наслідників Іс. Христа, тяжить обов'язок завести нам повірених вірних до царства божого.

По правді такий подвиг варта всякого труда. Наше звання світле, наше достоїнство високе, але всяке достоїнство — великий тягар.

Лаврентій Юстиніяннн каже: колико благодать множайшая і стояніє висшее, толико паденіє тяжеліє і пагубивішшая в ина.

Поставлені на високім степені довжні відзначатися чеснотами, а як ні, то „не заслуг ради начальствуют, но в осужденіє себі“.

Св. Амброзій каже: Радуюся при возхожденії, но да боїмся паденія.

Гарні суть слова: В и єсьте світ міру — но не легкі до сповнення: Тако да просвітеться світ Ваш — — —

Хороші слова: „В и єсте соль земли“, но прикре вражіннє роблять на нас слідуєчі слова: А ще соль обуюєт, чим осолится? нивчтоже будет к тому, точію да ізсипана будет вон и попираєма чоловіки.

Прекрасні слова, що порівнюють священиків з містом, стоячим на горі, но болісні отсі: „Вчиних тя на горі святой Божіей, и согрѣшил еси и извергох тя от гори Божія и погубих тя (Ез. 28, 14).

Гарні слова: Вам єст дано відати тайни царства Божія; но страшні: Суд жесточайший преімуцим бивает.

Нікуди не можеш утечи перед Божим судом, а нас священиків постигне він перед всім так, як нас межі всіми і перед всіми Бог „предувиді, предустави сообразних бити образу Сина своего“ (Рим 50, 30).

Время начати ми суд (1 Петра 4, 19); от священних моїх начати (Ез. 9, 6) слишите сія жреци, понеже к вам єст суд, яко пругло бисте стражбі, и якоже мрежа розпростертая (Осіа 51).

Безперечно, що Бог милосерний, так і милосерним судом буде судити упадок знемоги людської, если будемо каятися і жалувати. Але що Бог також справедливий, то справедливою карою відплатить нам за нашу нерадивість, залишеннє наших душпастирських обов'язків, а привязаннє до мамони цього світа.

Ємуже дано будет много, много взищется от него.

Не буде мати значіння перед Богом, яко судією, ні ви-

соке достоїнство, ні почеси, ні слава, ні дружба, тільки наша ревність в сповнюванню обов'язків. Ось в маленькій мініятурі суд, який Бог видасть на нас: 1) вас, священників вибрав я з прочих людей, виніс на стан великий, бо вивисшив вас від землі на небо, перетворив з земних существ в небесні, щоби ви повірених собі вірних зняли на висоту світла до видосконалення духа; але вивисшені мною, „смирисяшся ібо не Христа Ісуса но своїх снискаша (Фим. 2, 21), „многих в законі ізнемоществиша“, (Мал 2, 8) і для того „Слава їх в ад сниде“ (Із. 14, 11);

2) Вас як синів родив я моїм духом (Із. 1, 2) і полюбив (Іо 15, 9) і вивисшив і назвав друзями моїми (Іо 15, 4), „да отіщете і привлечете і возлюбите і усиновлете мні“, тих, що стали не мої люди (Оз 2, 23), но сини мої отвергошася мене (Із 1, 2) і послужиса Богом інним (Царств 8, 8); возлюбленні мої, в дому моїм сотвориша мерзости, многі (Іер. 11, 15). Ядуше сладостная і питаємі на багрянцях, одіюшася в гной; сего ради биєні будут по нечестію своєму (Вт. 15, 2).

3) Вас, як синів Сіону, чесних прибрал я чистим золотом (пл. Іер. 4, 2). „Начтоже? Како потемні злато? ізмінися сребро добре, росипаша ся камици святини в началі всіх ісходов“? Потемніло золото, бо життя священників помрачається недобрими ділами; змінило ся добре срібло, бо блеск святости життя священників щезає задля браку добрих діл, і приходить в наругу.

4) Вас як рибаків посилав я в світ, щоби ви ловили людей, їх душі на кожій горі гордості і на кождім холмі рівнодушности і з камінних печер неморальности, що помрочують рѣзум, і псують золоте серце (Іер 1, 2, 16), однак „обрітенія ваше не билѣ душ, но пінязей“ (св. Амврозій).

5) Вас, як і робітників у моїм винограді поставив я „над язики і над царстви, да іскорените і разорите і разточите і разрушите і паки созиждете і насадите“ (Іер. 1, 10). І щож? місто орати, копати і обтинати злі галузки, робітники отяжіли, забавлялися гадками, і тому мої виногради опустіли, грішники умирали в гріхах — но „крови їх от вас взищу“ (Із. 13, 18).

6) Вас вибрав я проповідниками мого слова „і еже в уши услышите проповісте на кровіх“, но проповідники були німі (Із. 8, 10), пророки ішли туди, куди я їх не посилав і проруквали, чого я їм не говорив. „Сего ради возму і повергу вас, і дам вас в поношеніє вічне і в грамоту вічну, яже нікогдаже забвенієм загладить ся“ (Іер. 23, 21, 39, 41).

7) Вас учинив я світилами світа, хоронителями мого стада на землі, і вам треба було просвічувати „посреді рода строптива і развращенна“ (Фил. 2, 15), як світильникам на ліхтарях, щоби люди виділи світло, ваші добрі діла (М. 5, 16),

і навернулися знов до Бога, котрого виреклися гріхом. А тих; що навернулися, треба було пильнувати, щоби не розбігались до гріхів, но „ісправляли пути своя і діла своя і послушали гласа Гдня“ (Іер. 33, 13), но світильники мої погасали через неувагу в шуканню єлея правди, пастирі же як наємники оставляли, бігали і нераділи о вівцах, но „проклят, творяй діло з небреженієм“ (Іер. 48, 10).

8) Вас я поставив вітцями духовними моєї родини, головою Христового містичного тіла на землі (Кор. 4, 15). Але ви більше дбали про своє тіло, чим про містичне тіло Христове, і в тілі моєї Церкви вигрівалися роздори, спори, відступства єреси.

Длятого потряслося все моє нутро і серце пукало від гіркого горя (Іер. 1, 3, 13). Прикажу, проте ізнести посудини мого гніву (Іер. 27, 22) і виллю на вас зла: град допустів, огонь неслави, голод вічної правди і смерть духа, бо все то сотворене для грішників на месть (Сір. 39, 36).

9) Вас поставив я царями і єреями „да приносите жертву о грісіх за чоловіки“, (Ев 5, 2). Но „царі царствоваху, но не мною“ (Оз, 8, 4), „жреци отвергошася закона моего і осквернившє святая моя, скверняху мя посеред себе“ (Єз. 22, 24); так ти, Капернауме, до небес вознесийся, до ада низведешися (Лук. 10, 15), „вознесеннаго яко орла со гніздом твоїм, з висоти свергу тя“ (Іер. 49, 16).

10) Вас назвав я городом, що стоїть на верху гори, поставив моїми намісниками хоронителями мого закона, суддями людських неправд на землі.

Життє ваше повинно бути зеркалом, в котре всі дивилися би, живію наукою народам, бо довга дорога через науку, а коротка через примір (Сенека), но на горі „Мойсєєва сиділища сидіша книжници; глаголаша, а не твориша, возлагаша бремена тяжка на плеща чоловіческа, самі же перстом не хотіша їх двигнути; разширяша своја хранилища і величаша воскрилія риз своїх, любиша превозлаганія на вечєрах, предсіданія на сонмищах, цілованія на торжищах і зватися от чоловік „учителю“, лицемірно молитви твориша одєєствоваша мятву і копр і комен, а оставиша вищеє закона: суд і милость і віру“. „Сєго ради горе вам, яко ісполните міру“ (М. 22, 2—32).

11) Вас кормив я манною мого слова і проповідав вам мою істину, щоби її ви научили тих, котрі шукали Божої правди, но „пророк і священик осквернишася“ (Іер. 23, 11). „Пророци пророчєствоваша неправедная і священици плєскаша руками своїми, обрїтошася в людей моїх нечєстиві“ (Іер. 8, 6).

12) Ви, як сіль землі, мали хоронити людей від гнилі духа, зіпсуття.

І духа мого святого я вам дав, щоби ви напоїли духом любви жаждучих моїх братів.

Світло науки вашої мало засвітити в темноті, а розяснити її як в полудни (Із. 58, 10), но ви, випивши мою ласку, як земля напоїлась обильним дощем, а видала терне і вовчець — були непотрібні і близько прокляття — для того ваш кінець — сожження — (Евр. 6, 7) Лучше було їм не пізнати дороги правди, ніж пізнавши відвернутися від переданої їм святої заповіді (2 Петр 2, 21).

Лучше булоб нам священикам бути простими невіжками без світла, знання, нім по мозольних науках грішити, доплати ногами ласку Всемогучого Бога, на зле уживати світло розуму, бути сліпими, і згинуті.

З тої причини св. Богоугодники перших христ. віків боялись священства як великого тягару, і не хотіли його приймати. Так зробив св. Атаназій по словам Созонта і св. Григорій, котрий, щоби не бути ординованим, скривався, збираючися в одіж купця. Декотрі навіть калічилися, щоби не могли стати священиками. Для того рішив собор в Картагені силувати тих, що не хотіли приймати священства, но і то не помогло, бо ні один з радостію не хотів стати священиком. Але з часом змінилось. Священиками ставали люди без звання. На місце першого страху, надумовань, нерішучости зачалися просити, щоби їх поставити священиками. Замість першої ревности, виродилась рівнодушність, в місце точности в виповнюванню душпастирських обов'язків — нерадивість, місто покори, терпіння і любви — гордість, властолюбивість і захланність, незгоди, сварні; і сталося, що „царствоваху, но не мною“. І як к першим священикам відносилися слова об'явлення (Іо 2, 2):

„Ві м, твоя діла і труд і терпініє“, так до нинішніх священиків: „Імам на тя, яко любов твою первую оставил еси, но понеже ни студен ни горящ еси, имам тя ізблевати із уст моїх“ (Апок 3, 16).

Подібно з жалем виражалися св. Вітці о таких священиках, що не від Бога вони звані, а для суєти.

Не входять в Божий дім по наміренню священиків, но по похотам сього світа. Звідки тоє, що нема старання о людські душі і Церков не єсть в чести, як гине тільки душ? А если вільно мені звернути увагу, як у нас в Галичині декотрі з священиків стараються о приходи, то можу сказати слова Христові: „Татіє суть і разбойници, яко не входять в двор овчий дверми, но прелазять і нуди“.

Тому св. ап. Павло радив, щоби кождий вступаючий в стан священика, не скорі то чинив, а з собою порадився: чи він від Бога покликаний. Хай не буде у нього по словам св. Амвросія честь висока, а життя грішне, бо такий стан а життя згіршаюче є мерзке Богу.

І справедливо, бо обов'язки получені з священичим станом дуже тяжкі, коли зважимо, що уділювані дарі св. Духа і у священиків спочивають в глиняних посудинах. Лукавий

світ свої власні незгоди і гріхи, блуди уміє оправдувати а навіть убрати в одержу справедливості і чести. А упадок священика, хочби й малий, світ прибирає в незнати що, і виставляє його на наругу. Світ домагається від священика надземної чистоти, ангельської святости.

Тому Христос, видячи нашу неміч а зіпсутий світ, говорить до нас: „Будите же мудрі яко змії, а цілі яко голуби“, значить: Ви ученики, ви вибрані, відлучені від прочих людей. Вас виніс я високо над землю, поставив вас учителями-світільниками на світі, ваші імена я записав в небі; я вас назвав своїми друзями, і хочу вас зробити учасниками слави, котру я мав, коли ще світа не було, но не думайте, що та честь прийде вам без труда! коли хочете буту моїми, „будите во мні, якоже аз во Отці“, хочете нагороди за свої труди, посвящайте себе за світ, як я себе посвятив і положив душу за мої вівці.

Хочете моєї дружби, пийте чашу, „юже аз пію і крестітєся крещенієм, імже аз крещаяся“.

Хочете моєї слави, „возміте крест свой, і по мні грядіте. Іже бо не приймет креста свого і в слід мене не грядет, ність мене достоїн“.

Хрест-наша власть, хрест наша доля. Без хреста нема Христової дружби, без хреста нема Христової науки.

Берім отже хрест, несім його, бо лише в хресті наша побіда.

А если в тяжкій борбі прийде на нас хвиля утомлення і знеможення, не упадаймо на духу, не даймо покорити нашого духа низьким страстям того світа, — сребролюбія, мягких вигод, марної слави або фарисейської людської дружби. Наше майно, наша честь, наша слава — Христос. В час покути погляньмо на нашу хоругов, де написано „Бог і правда його“!

А та хоругов скріпить упадаючого духа і додасть нам нової сили і доведе нас, подвижників Христових, до побіди — до побіди правди над неправдою!

о. О. М. Гадзевич.

Оживлення церковного Богослуження і обряду.

Хто бажає впровадити до нашого Богослуження і обряду нові реформи та Богослуження; хто бажає усунути з них надужиття і невідповідні звичаї, той мусить руководитись при тім правдивою любовю до Божої справи, та великим тактом. Всякий сарказм, цинізм та нетакт, хочби він був получений з найбільшою ревністю, знівечить його найкрасші

заміри. — Та на жаль деякі люди, між ними і високопоставлені — при своїй ревности і енергії не є вільні від горшніх замітів.

Чи справді наше Богослуження та обряд є гарні? Так, без сумніву! Однак обряд є живою відбиткою живої віри, і тому мусить розвиватись відповідно до духа часу і потреби вірних.

Що наш обряд та Богослуження стали на пів мертвими та утяжливими і незрозумілими, вина в тім, що відповідні чинники замало звертали увагу на їх оживлення. — Вже то саме, що у нас майже не скликається дієцезіяльних та провінціональних Соборів, на яких такі справи повинні рішатись, вказує на мале заінтересовання і заскоружість в такій важній справі. Голоси поодиноких неміродайних осіб в часописах можуть бути лиш вказівкою до синодальних нарад. — Проте ніщо дивного, що деякі, хоч ревні священники, не могути діждатись на реформу з „гори“, заводять на свій лад — на власну руку реформи в Богослуженнях і обряді. З того виходить та різнородність і неоднотайність в Богослуженнях, яку характеризують наглядно: „Шо попик, то типик“, бб життя не жде, але пливе живим руслом. Наколиж не надається йому властивого русла, тоді пливе — манівцями.

Вправді радикальна реформа в Богослуженню і обряді є просто неможлива, та всеж таки церковні влади мусять взятись до плянової, розважної реформи, і не переочувати самовільних реформ поодиноких, хоч щирих і ревних робітників на ниві Христовій. Наколи в цілм світі відбуваєсь реформа суспільного життя чоловіка під кождим зглядом, то і під зглядом церковним мусить наступити віднова.

Перше всього: щоби наші Богослуження не були мертві та утяжливі, треба їх скоротити. Вони розвинулись по монастирях і там вони надаються. Впрочім тоді і народ жив иншим життям і мав відмінні вимоги господарські, економічні, політичні, то і нерви не були відай у нього такі підорвані, що міг брати довшу, живійшу участь в довгих, хоч гарних Богослуженнях. Нинішний дух часу вимагає коротших, живих, зрозумілих, хоч частійших Богослужень.

Вистояти цілу вечірню, утрєню, Службу Божу, вслушати проповіді — се безумовно за тяжке і прямио фізично неможливе. — Навіть сама Служба Божа св. Йоана Золотоустого є на нинішний час за довга і утяжлива. За часто слідуєчі по собі антифони, ті самі ектенії роблять її за довгою, а для священника зі слабшим здоровлєм просто утяжливою. Треба мати справді залізне здоровле, щоби ціле Богослуження з увагою відслужити. Відправлення вечірні, утрєні, Служби Божої, проповідь, висповідання кільканайцятьох людей — переходить сили звичайного смертельного. — Під тим зглядом церков західного обряду скоро орієнтуєсь і принововлюєсь до потреб часу і людей, так що її Бого-

служення, хоч в незрозумілій мові, стаються практичними, а попереплітані додатковими Богослуженнями в народних мовах, стають живими і притягаючими, хоч сам їх обряд *sine ira et studio* не може іти в парі що до самої краси з обрядом східним.

Ціле наше Богослуження належало б відправляти в скороченню, як се відмовляють священики з єрейського мольтвбслова. Тоді в короткім часі всі вірні брали б в Богослуженню участь і вивчили бся добре бодай оден 6-ий глас! — Канон на утрени можна б відчитати хором і се було б на певно красше і Богу мілійше, як „вигикування“ дяка після власного ірмольогіона. Мельодії ірмольогіона є дуже гарні і переймаючі, та на їх красі треба розумітися, і її відчувати, а сего годі вимагати від одного дяка, або цілого народа. Се можливе лиш в монастири при добрих чисельних голосах.

Другим безумовним чинником оживлення Богослуження і обряду є чиста народна мова. Не маю тут на думці звичайну провінціоальну мову, але чисту літературну — на взір мови Др. Шурата або о. Дороцького і других в їх релігійних виданнях. — Саркастичні, цинічні аргументи против впровадження народної мови в Богослуженнях є просто смішні і злосливі. — Покликуватися на се, що нарід буде перекичувати українську мову, не є поважним аргументом. Якраз протівно: народ перекичує староцерковну мову в дивоглядний спосіб, бо її не розуміє, а наводити на се приміри не годиться на поважне трактовання справи. Певна річ, що бездушне незрозуміле відспівування та відчитування Богослуження є менче миле Богу як з душі, з серця пливуча зрозуміла пісня. — При тій нагоді треба поминути і сю обставину, що чимало слів та форм і зворотів старославянської мови треба або усунути — або переіменити, бо деякі з них на нинішні часи своєю простотою і реальним представленням не лиш разять, але навіть викликають серед вірних згіршення. Лучається се передівсім в обряді вінчання або при читанню чтеній старого завіта. Реасумуючи свої спостереження на тему оживлення нашого Богослуження і по правді чудового обряду, треба на разі обмежитись на його скороченню, бо ним не впроваджуєсь ніякої надзвичайної новости, а есенціальна часть остає все та сама. Книжки богослужебні можуть остати наразі ті самі. — Через скорочення давних Богослужень зробиться місце на впровадження нових додаткових в народній мові. — З часом скорочені Богослуження можна б перекласти на українську мову, щоби в той спосіб народ зрозумів, яка велика ідея живої Христової віри міститься в тих Богослуженнях. Наколи св. апостол Павло наказує голосити науку Христа в зрозумілій мові, то певно, що се відноситься і до Богослуження, бо вони є живою формою, живим образом

живої віри. — З впровадженням реформи в Богослуженнях не треба чекати, бо вона прийде і без нас, але тоді могла би бути звернена против нас. — Живого Христа Бога мусимо проповідувати і славити живим словом і живою формою.

О. Й. Скруть ЧСВВ.

Основи марійського культу.

Історія жінки записала на своїх сторінках деякі черти й окремішності питомі лише жіночому роду.

І так колись у давнині вплив жінки при повненню морально-добрих діл майже не входив у рахубу, а зате при сповненім злі діставалась їй мало що не вся пайка. Сама особа жінки нагадувала річ підлу, гідну хиба погорди, забуття. „Обеславлена, позбавлена стида в усіх верствах народів, при всіх обрядах і ігрищах поганства, ніде не могла вона найти для себе безпечної охорони. Остаточно змушено її піддатися соромови, прийняти його на себе гейби релігійний акт, щоби відтак переляти сей сором на мужчину, статись божком зіпсуття й так з цього найбільшого упідлення відносити славу“. ¹⁾ Ця гидка роль зіпхнула її до рівні з нерозумними сотворіннями, а її ймення все лучилося з поняттям осоромлюючим людську природу. Але хоч позбавлена всіх моральних ціх, та обдерта з усіх заслон сорому, а натомість прибрана в усі примани й усе полумя пристрасти, вона хватала за серце, манила людей та кидала їх в обійми проступків — гріха. При своїх мерзенних недостаках — вона чарувала, звертала до себе, була, по словам Гезіода, „погубним архітвором“, „нешасним чудом“, „красним злом“.²⁾

Ця сама історія свідчить про инчу, чуднішу подію з області жіночого життя.

Прийшов час, коли доля жінки змінилася. Вона стає символом ніжності, краси, стає уосібленням ідеалу, до якого лине людський ум, що в доказ свого узнання для жінки посвячує себе на її оборону й службу. З тою хвилиною раз-у-раз перепинюється давний, сороміцький культ, а його місце займає культ жінки чистий, святий. До повного блиску доходить він тоді, коли надприродний мотив узяв верх. А сталося це при традиційнім почитанню непорочної Діви, Матері Божої.

Цей величавий, марійський культ сягає часів туземного життя благославленої між жінками. Бож „похвалу Діви“

¹⁾ A. Nikolas, Niepok. Dziewica Marya. Warszawa 1858. 373.

²⁾ Theogon., стих 549 сл.

з розказу Бога розпочав ангел, за Божим інстинктом підхопила Єлисавета, за наклоном св. Духа через усі віки продовжувала Церква й продовжати ме до кінця світа¹⁾ відповідно до віщих слів самої Марії: „Се бо от нині ублажат мя вси роди“.²⁾

Особливіше відношення, в яким стояла Марія до Ісуса, мусіло також в особливіший спосіб зазначитися в життю Церкви. Чей-же Церква не могла розлучити сього, що злучило Євангеліє. Тимто марійський культ належить до естних окрас Христової Церкви й є гейби величною сплатою почитання самого Христа.³⁾ І коли, як коли, то передусім сьогодні християнська побожність стоїть більше як оноді під знаменем марійського культу: ⁴⁾

Прийнявши, що культ Марії сам у собі ріжниться від культу інших святих не лише степенем, але й сушно,⁵⁾ не будемо тут подавати загальних причин почитання Божої Матери, але хочемо пізнати ті спеціальности, котрі мотивують так незвичайний дотеперішний Марійський культ і які дають йому моральне запевнення на будучість. Ці спеціальности називаю основами, бо по правді є вони немов субстратом, що рішає про буття або й небуття такого культу. Коротко дасться ця річ виразити отсими словами: Такий величавий марійський культ оснований на злучі Марії з вірою, обичаями, ласкою. Отже особливіше відношення Марії до віри. обичаїв і ласки, це основи, що на них стоїть дотеперішне почитання Марії й на яких стоятиме воно на будуче.

1. Не думаю подрібно розводитись над цим, що Марія з многих зглядів належить до матеріального об'єму нашої св. віри, себто що вона входить у зміст обявлених правд. Сюди зачисляються отсі чотири определения: 1. Марія є дійсно й правдиво Богородицею; ⁶⁾ 2. Марія є вседівою; 3. є непорочно Зачатою, ⁷⁾ і 4. є вільною від усякого гріха навіть повсякденного. ⁸⁾ Кожний отже вірний християнин мусить заняти зглядом Марії виразне становище, — нікому не вільно бути байдужим або нерішеним. Вже ця обставина не мало пояснює внутрішній, підставний факт буйного життя Марії в християнстві. Це немов перша, формальна спійня, що тримає й береже цілий гарний вицвіт почитання. Це найосновніший віріст Марії в релігійний організм, без котрого

¹⁾ *Chr. Pesch S. J. Comp. th. Dogm. III. 1913. 111. u. 190.*

²⁾ Лук. I. 48.

³⁾ *T. Pesch S. I. Christl. Lebensphilos. Freiburg. 1914. 560.*

⁴⁾ *P. I. Albrecht PSB. Die Gottesmutter. Freiburg. 119 143.*

⁵⁾ *Chr. Pesch, d. c. n. 190.*

⁶⁾ Гл. *Deuzinger, Euchir. symb. (1914). u. 113, 202, 218.*

⁷⁾ *Deuz. 91, 256.*

⁸⁾ *Deuz. 1641.*

⁹⁾ *Deuz. 833.*

навіть не занималаб Вона так окремої ролі в Божім плані.

Хочу однак звернути увагу на інше її відношення до віри. Марія не то що становить органічно-складову частку християнської догматики. Вона є символом і змістом наших догм. Її Непорочне зачаття свідчить про есткування надприродного світа ласки, про піднесення до нього чоловіка, про есткування первородного гріха. А її Боже материнство це, після кард. Францеліна,¹⁾ що йде за св. Йоаном Дамаскином, „гейби символ і зміст цілого вірування про вбплочене Слово“. Всі старозавітні Марійські прообрази більш або менш в'яжуться й пояснюють христологічні пророцтва. Всі надії й очікування нової Еви, матери „нового чоловіка“, се ніщо інше, як надії й очікування Месії. Жінка все злучена або зі сіменем,²⁾ або зі сином,³⁾ або з людиною.⁴⁾ Щоб згадати іще про якусь злучку, то нехай буде нею пр. або її благовіщення, котре голосить правди про Пресв. Тройцю, або її туземне життя з Ісусом, яке основно висвітлює правду про людську природу Божого Слова, бо не тільки, що во Вона Його зродила, Вона посвятила Його одній земній вітчизні, Вона приділила Його до певної нації, Вона навчила Його ествуючої тоді мови, Вона назначила йому людський спосіб життя. Коротко отже кажучи, Марія є тою справдешною „таїнственною рожею“ віри, котра криє в собі обявлені правди й розхиляє їх, коли сього треба.

Останні слова пояснює слідуєча заввага: Був час, коли загальна побожність ціхувала всі верстви суспільности. Але прийшли віки XVIII. і XIX. в., віки чимраз більшого ломання Божого права, наставання на все, що Боже, святе.⁵⁾ Погубний націоналізм почав втискатися й нищити наші тайни. Він покрав їх, змінив, порозривав і пересадив на свою пісковату ниву. Пізнання Бога, Пресв. Тройці, Ісуса Христа прибрало в руках тих нових катів філософський вид — пантеїзму, матеріалізму, атеїзму.⁶⁾ Одної лише правди вони не діткнули: догми непорочного Зачаття Пресв. Диви. При численних припущеннях, теоріях, фантазіях її пропущено. Навпаки — традиція її неп. Зачаття так світло розпочата на Сході⁷⁾ й Заході⁸⁾ йшла своєю ходою, ба що більше,

¹⁾ J. Franzelin, De V. inb. Romae 1871. 380.

²⁾ Бут III. 15.

³⁾ Ісая VII. 14.

⁴⁾ Єрем XXXI. 22.

⁵⁾ Пор. Pius IX. „Aeterni Patris“ (3. VII. 1868); Pius XI. „Alloc. „Quod votis omnibus“ (8. XII. 1869).

⁶⁾ Пор. Coust. „Dei Filius“ (24. IV. 1870).

⁷⁾ Гл. А. Шпальдак, Греческіє церковные отцы о непороч. Зачатіи Пресв. Дѣвы Маріи (Труды III. Велеградского богосл. съѣзда. Въ Прагѣ 1914. 67 сл.); — М. Judie; De Immac. Deiparae Conceptione a byzantinis scriptoribus post schisma consummatum edocta (Acta II. Conv. Vel Praeae 1910. 42 сл.) Російський текст останньої статті подають „Труды II. Велегр. богосл. съѣзда“. Москва 1911. 62 сл., яка була тра-

дійшла до свого вершка, бо от непомільний голос остаточно рішив про її найкращий привілей. У тім вірі Марія остала тим, чим була зі всіма своїми відношеннями до віри, а лишаючися тою самою зберегла християнство. Проголошення догми розбудило віру в серцях вірних, а завстидало ворогів, і тим способом Марія стала якором, що утримав релігію. Мати заховала Сина й Церкву, яко „*Ecclesiae regina et propugnatrix*“, ¹⁾ — „таїнствена рожа“ розхилила свою корону й виявила свої тайни. ²⁾

Коли отже відкинули Марію з області віри — то якак наступить руїна! — Кожний думати й робитиме для себе самого, наступить взаємний розлам, подібно як у родині, коли виродні діти проженуть з дому матір. Одна секта слідуватиме за другою, кожний день видітиме нову єресь, ніщо не стримає загального розкладу у вірі. ³⁾ Цеж історичний факт, що нова віра XVI. в. протестантизм, тому не прийнялася на многих місцях, передусім в Італії, бо нарід в жаден спосіб не хотів зректися марійського культу. ⁴⁾

Отся то тісна злука Марії з вірою робить її становище так тривким. Для марійського культу, це немов „основаніє добро в будуще“ ⁵⁾, котре запевнює її повсягдашнє життя в християнстві. Колиж отже християнство не устає в любови й почитанню Божої Матери, коли воно залюбки співає її пісні, коли заводить і бере численну участь в набоженствах до Неї, коли процесіонально спішить до її чудесних місць, то робить це під напором свого віруючого серця, робить те, що робили ще ва часів Ісуса Христа ангел, Єлисавета, пастирі, царі, Симеон і Анна, що зробила вихваляюча евангельська невіста. Справді її поява біля навчаючого Христа це зворушаючий прообраз будучого культу Марії. Перед своїми очима мала вона знеслу й хватаючу за серце стать Богочоловіка, бачила чуда, що Він під ту хвилю робив,

диція на наших землях: гл. М. Галушчинський, Непор. Зачаттє Матери Божої по науці православних Русинів на Україні, Старообрядовців і Велікоросів. (Нива VIII [1911] 195 сл. 231 сл.); — А. Palmieri, O. S. A. De academiæ eccl. Koviensis Doctrina B. Mariam V. præmunitam fuisse a peccato originali (Acta II. Conv. Velehrad, Praga Bohem. 1910. 39. ag.). Ту саму статтю но по російськи подають „Труды II. Велегр. богосл. съѣзда“. Москва 1911. 58 сл.

¹⁾ C. Mazzela, De Deo creante. Romae 1892^s. 802 сл. п. 1113 сл.; — J. Scheeben, Handb. der Kath. Dogmat. III. Freib. im Breisgau 1892. 541 сл. и. 1691 сл.

²⁾ Pii IX. Allocutio de die 8. XII. 1869 В ній просить папа також Марію: „Tuis age apud Deum precibus, ut in uno semper spiritu maneamus et corde“. Отже Марія є чинником злуки і єдності передусім у вірі.

³⁾ Догматична рація тих слів опирається на тісний зв'язи булі „Ineffabilis“ зі славним силлябусом Пія IX. й наукою Ватиканського собора про католицьку віру „Dei Filius et generis humani Redemptor“..

⁴⁾ A. M. Weiss, O. Pr. Apologie V. Freib. im Br. 1905. 819.

⁵⁾ M. v. Faulhaber, Zeitfragen u. Zeitaufgaben. Freib. im. Br. 1915. 48.

⁶⁾ І. Тим. VI. 19.

слухала слів мудрости й принади, що пили з Його уст, а повна одушевлення хотіла віддати похвалу сьому незвичайному чоловікові. Але в неменше гарнім і великоумнім як і природнім звороті звертаються її думки й слова до матери величавого Сина й Вона кличе: „Блажено чрево носившее тя, і сосца, яже еси ссал“.²⁾ Вона думала: Якжеж щаслива ця мати, що має таку благославленну дитину, як блаженне це єство, котре має особливіше право до її любови і материнського почитання...³⁾ В розгарі звеличання Воплоченого Бога славлять її уста Його матір, бо в ній бачить вона якби первину й основу величі Сина.

Той сам психологічний процес відбувається теж у віруючих серцях людства. До Неї, як до близшої, звертається воно з похвалами, бо відчуває, що культ Марії, це заява сталого зєднання з об'явленням, ще явне визнання християнської віри, якої Вона є змістом і символом.

(Докінчення буде.)

Кампанія польських газет проти Унії.

Відколи наш Високопресв. Митрополит виїхав до Риму, і порушив вузлі тай ширші основи Унії на сході (а се вже загально звісне, що не без успіху), відтоді польські газети не тільки львівські (сі головно звертаються проти особи Митрополита), але також варшавські та краківські переповнені статтями на сю тему. Всі сі численні статті — без виїмку — написані в однім дусі. А який сей дух, про се виразно скажуть хочби тільки сі цитати, які ми тут хочемо навести. І так краківський „Czas“ (з 29. V. с. р.) в передовиці „Duch Possewina“ між іншими пише так:

„Віддання віри над католиками в Росії митрополитови Шептицькому означає там повільну ліквідацію польскости, означає осаджування на єпископських престолах не Поляків, але політичних вихованків уніятського митрополита, означає залиття тамошних парохій руськими чи російськими націоналістами і випертя з костела польської мови на користь російської чи руської“.

„Проби унії звичайно се мали до себе, що відбувалися на кошт Польщі і її інтересів (!)...“

„Ходить нам на разі о кроки, які мають бути зроблені з польської сторони в римській курії, де не належить цофнутися перед ужиттям ясного, здецидованого, хочби навіть твердого язика“.

А варшавська „Rzeczpospolita“ (ч. 149. з 1921 р.) в статті „Ręka ks. Metropolity Szeptyckiego na Białorusi“ пише так:

²⁾ Лука XI. 27.

³⁾ М. Meschler S. J. Ges. Kl. Schr. IV. 1916. 8.

„Другим чинником є . . . невелика, але нечувано рухлива, горстка молодих священиків — Білорусинів. Се — що так скажу — авангарда о. митрополита Шептицького, божині маємо не тільки позори, але певні докази, що впливи львівського митрополита ділають також на нашім ґрунті і се дуже енергічно.

Плян сього ділання дуже простий. Передовсім ввести білоруський язик в костелі, потому привернути Унію, яка обняла би обі відноги люду т. зв. білоруського, т. є. католицьку й православну, зєднуючи їх не лиш в культурну, але також в політичну цілість“.

„Відновлення Унії під плащиком білорущини в нашім краю то означає скорчення Річипосполитої що на й менше до Бугу.“

Варшавський „Kurjer Polski“ (з 8. VI. с. р.) приніс передовицю під заголовком „Bosian“. Ся стаття для нас так цікава, що подаємо її в цілости:

„Дня 13 мая с. р. звернулись ми під адресою міністерства заграничних справ з запитом що до мнимої юрисдикції о. Митрополита Шептицького на Сході Європи і що до становища, яке займає польський ряд в сій так дуже важній для держави справі. Та поки діждались ми відповіди, ся справа взяла незвичайно дивний оборот. Ото перед кількома днями о. Боцян, сей нещасний (niefortunny) єпископ-номінат холмський, повідомив о. Дибовського, рим. кат. єпископа в Луцьку, що з рук тогож Митрополита знова одержав номінацію на гр. кат. єпископа в Луцьку і що в найближшій часі задумує прибути на місце, в ціли обняття свого уряду.

Для зорієнтовання читачів мусимо пригадати і доповнити „ргіога“ сеї номінації, про котру наш ряд може й нічого не знає. Сягають вони ще кінця XVIII. ст. Тоді то папа Пій VI. наділив гр. кат. митрополита властю самостійно висвячувати коадюторів. Сей привілей потвердив Пій VII., але скоро вийшов він з ужиття і в протягу майже цілого століття його не виконувано. Щойно з початком біжучого століття о. Митрополит Шептицький позискав у Пія X відновлення сього привілея.

На сій то основі 1917 р. в Києві, в готелю Континенталь, в найбільшій тайні навіть перед Курією висвятив о. Митрополит о. Боцяна на єпископа, а з початком 1918 р. вислав його до Холма, яко уніятського єпископа. Дальший перебіг справи нам звісний. Коли департамент Стану в Варшаві — за ряду п. Стечковського — довідався про намірений приїзд о. Боцяна до Холма, взявся до дуже енергічної акції в двох напрямках: з одної сторони запротестував у окупційних австро угорських влад проти впусщення номіната до урядовання, з другої знова сторони віднісся через тодішнього Апостольського Візитатора в Польщі M-ra Ratt-oro

до св. Престола для в'яснення справи. Ся акція увінчалась повним успіхом в обох напрямках. Окупаційні влади заборонили о. Боцянови приїзду до Холма, а Курія дала слідуєче пояснення: Справді о. Митрополит Шептицький одержав в дійсности у папи Пія Х. відновлення привілея Пія VI., але се лиш „*potu progio*“ Папи, поминаючи компетентні органи Курії. Сього рода рішення безумовно є важні, однак лиш не протяг понтифікату уділяючого Папи. А що в р. р. 1917 і 1918. Папа Пій Х. вже не жив, а Папа Венедикт XV. сього привілея не затвердив, тому акти о. Митрополита з тих літ — консекрація і номінація — були неважні, поминаючи вже квестію чи іменування єпископа для Холма взагалі міститься в справі іменування коадюторів. В наслідок сеї інтервенції польського департаменту Стану повідомлено о. Митрополита, що його привілей вигас.

Теперішня номінація тогож о. Боцяна для Луцька зневолює нас до тим більше категоричного сформулювання питання: чи в послідних часах зайшла зміна в поставі римської Курії, що до сеї справи? чи папа Венедикт XV поновив привілей Пія VI, VII і X. і в якій формі, чи знова „*potu progio*“, чи правильним ходом процедури? чи наш ряд знав про се, чи знова його в сій справі поминено? як задивляєсь ряд на квестію юрисдикції львівського Митрополита азагалі, а як на номінацію унітського єпископа для Луцька в особенності? евентуально чи уважає допустимим іменування єпископів в границях польської держави без його відома і згоди?

Се послідне питання уважаємо за найважнйше, бо не хочемо порушувати нині самої квестії бігу церковної політики в справі Унії і її значіння для скатолицизовання Сходу Європи. Не можемо однак здержатись від замітки, що на Волині зовсім Уніятів немає, що отже номінація о. Боцяна є вступом до акції прозелітства, акції в нинішних обставинах на „*kresach*“ дуже небезпечної. Початок релігійного прозелітства в злуці зі всіми блудами і проступками нашої адміністрації на „*kresach*“, з безмисльним а систематичним дразненням тамошної корінної людности, з нечуваним в многих случаях поведенням з нею поодиноких державних функціонерів, з фатальним веденням справи військової кольтонізації — все се в додатку з шаленою антидержавною „освітною“ агітацією львівської „Просвіти“ може статись іскрою, яка запалить порохи.

З точки погляду найбільше елементарних основ державної політики просимо наш Ряд, щоби занявся сею справою і то поважно. Як що департаментови Стану в 1918 р. вдалось відвернути небезпеку і то серед обставин, серед котрих крім сьогодня ділаючих сил і противних впливів мусів поконувати тертя і перешкоди зі сторони чужої окупації, то ряд незалежної Польщі на оправдання програної

в сій квестії не мав би нічого, хиба власну нездарність. А в політиці, як звісно, не є се лагодячою обставиною“.

От дивна річ! Коли формально о се ходить, чи так — чи ні, то Поляки відповідають, що вони не є ворогами Унії, тільки тим дуже непокояться, що уніятське духовенство так слабо піддержує Унію в народі.. (vide *Gazeta Kościelna** з початком 1921. р.). А тут майже усі польські газети без виїмку перед цілим світом виказують, для чого Поляки мусять бути ворогами Унії, і представляють Унію яко... (хай се наведені цитати скажуть!) та домагаються, щоби порушити небо й землю — а всьо проти Унії! Що отже? На всякий випадок — „файна“ історія!

Допись.

В справі віднови Кружка Катехитів у Львові.

Живемо на прикінці світової війни. До сеї пори, як знаємо з часописий, всі наші товариства і інституції (чи то просвітні, чи економічні, вже й деякі релігійні) обновили вже давно свою діяльність, вибрали нові управи і заходяться невинно біля сего, щоб загоїти завдані війною рани товариству та відповідно до вимог сучасної хвилі поширити і розвинути можливо як найкращу діяльність. Тільки Тов. Катехитів у Львові досі не дало ще про себе ніякої вістки, життя не обновилося. А пора крайна реактувати Товариство Катехитів. Нам треба нині доконче порозумітись між собою, уложити однаковий плян ділання, способи поступовання, обдумати нові середники душпастирвання між молодіжю, обговорити докладно метод навчання релігії в школі, призадуматись, якби поглибити релігійне життя у молоді? і інші біжучі справи. Тому то осміляюсь піддати під розвагу давного Виділу Тов-а Катехитів думку: уладнати на прикінці*) сегорічних шкільних ферій загальний зїзд оо. Катехитів у Львові з тридневними реколекціями для всіх присутних із Загальними Зборами Тов-а Катехитів. На сьому зїзді можна би відповідними рефератами обговорити, висвітлити всі висше згадані справи з душпастирської праці оо. Катехитів і обдумати середники, які найуспішніше можнаб ввести в життя по наших школах. — Після мене потреба на се 4 до 5 днів. За мешкання послужив би для нас може духовний семінар, а СС. Службениці піднялибися за оплатою нас перехарчувати. Зрештєю

*) Між львівськими катехитами прийшло до порозуміння, що збори катехитів можна буде скликати щойно з кінцем ферій. Ред.

про се повинен подбати дотеперішній Виділ Товариства. — А хосен з такого зізду був би великий: віднова духа, нові гадки, єдність поступовання, пізнання новітніх методів душ-пастирської праці між молодю у інших народів, прино-р-влення невої методи навчання і ин. А що найважнійше, хто має молодь, має будучність, звідси і всі змагання табору антихристиянського захопити в свої руки вплив на молодь.

Тож: Обнова Кружка Катехитів і Зїзд Катехитів в часі сьогорічних шкільних фєрій се найважнійша справа всіх те-перішних оо. Катехитів.

о. Др. І. Фіголь
Катехит в Станиславові.

о. Др. Гавриїл Костельник.

Помершій донечці.

(Конець).

XXII.

Ти бачила народ твій у неволі
З пятном неслави й з сумом на чолі,
Ти бачила паюшення чужинців
На нашій так скривавленій землі —
Чи ж раз співала ти о красшій долі?
О повороті бідних Українців?

„Хай вже ідуть! Чому вже не ідуть
Ті...? — Хай прийдуть Українці!
Чому не йдуть? Чому не наженуть
Тих... недобрих тих чужинців?
Бо... лиш все від нас беруть,
А Українців бють та бють та бють!
І Українці бідні, дуже бідні —
Бо... грошей їм не дають!
І перед склепом, де то люди ждуть
На хліб, на цукор, — ще і там послідні
Ті Українці — бідні, дуже бідні!

Не хочу я, не люблю...,
Я люблю лиш стрільців та козаків
Бо... не хочуть говорити
По українськи — хочуть нас лиш бити!
Упав стрілець — а хто ж його убив?
Його недобрий... застрілив!
Ой, застрілив, ой, застрілив! убив!
Тут наша Україна, наш тут Львів —
Прийдіть, стрільці! прийдіть і наженіть

Тих... — недобрех...!
Гей, Українці, та вже раз прийдіть!¹

Тебе ми, доню, того не учили;
Так говорити ми ще й боронила
Тобі сміливій, — бо ми так боялись
За тебе! — Звідкиж тії пісні взялись?

Німе каміння, кровію полите,
Гранати, що ревіли над тобою
І тріскали з пекольною грозою
Довкола тебе, а тебе щадили —
Невольників лице сумне, прибите,
Побідників бундючнії лица,
Театер жини — мійська вулиця —
Вони тебе тих пісний научили!

Ах, так хотіла ти дожити зміни:
Побіди й слави нашої Вкраїни!
А не дожила! — Многі так хотіли
Дожити сього, — але не дожили!
Та ти, дитина, — ти могла дожити
Як ми до нині сильно віримо:
Що, хоч самі ми не доживемо,
То волі заживуть хоч наші діти!

XXIII.

Твій братчик, Славцю, до землі належить,
Ти до небес, а родичів твоїх
Світ посередний, що обняв всі межі,
І лучить він розлучених усіх.

Твій братчик, Славцю, лиш туди глядять,
Куди йому глядіти позволяє
Земля, — і що на сцені виступить
В її театрі, тільки се він знає.

Було тобі поглянути на нього,
Як він вставав — так радий — з ложа свого,
Де тижнів шість в недужі пролежав
(Чому й тобі не довелось так встати?),
Весь земський світ, усю свою будучість
Він радісний нараз хотів обняти!
Твою рухливість і твою співучість
Так дивно він від тебе переняв.

„Мариню! ¹⁾ мамо! тату! я вже ходжу!
Глядіть! всілякі штуки вже виводжу!
Татусю! я багато кеній хочу!

¹⁾ Служниця.

Так мало маю: два й одно лошатко —
Я хочу більше, більше! Купить тато?
Богато коний і візків багато!
Одно телятко і одно ягнятко
Таке біленьке і таке маленьке,
Як в бабці було, і так лагідненьке!
Желізницю й маленький молоток
І автомобіль і малий дашок
І аероплян, жовнірів багато!
І кулі, шаблю, гвер — чи купить татко?
Тут гвер, тут шабля — буду козаком!
А тут на шапці знак, як у стрільців,
Він не такий, як той у Поляків, —
І вйю! так буду їздити верхом!...

Тебе він слухав, як з тобою жив,
І за той час — у чотирох роках —
Він так багато слів не вимовив,
Як ось тепер у чотирох лиш днях;
І по дорогах, по котрих гуляє,
Ще й нас він за собою пориває...

Як знудиться у самоті своїй,
До мене він звертається сумний:
„Чому то тато Славку закопав?
А з ким тепер я буду бавитися?
От ліпше: тато Славку щоб призвав,
Бо я без неї буду нудитися!“

До тебе так він каже написати:
„Як знов мене захочуть хлопці бити,
Хай Славка прийде Ренця боронити,
Як все мене малого боронила,
І як я кликав, вибігала з хати...“
Тож памятай жеж, наша Славцю мила,
Що братчикови маєш помагати!

XXIV.

Вже знаю, чом так ходять на цминтар.
Вдови й мами, що ходять у жалобі —
Бо відчахнувся серця їх конар,
Бо половина серця їх у гробі!
— Вже знаю, а так довго я не знав!
Байдужно я нещасних тих стрічав,
Що що неділі ходять на цминтар.

Прийшлося самому серце поділити,
І половину в гріб похоронити;
Вже розумію — ах, вже розумію.

Цілу сю тайну — думи людські й божі,
Що в ній укриті, — й другим се відкрию:
Memento се людської подорожі...

*

Развраз у пристань мати та приходить,
Що геть за море вирядила сина —
Сумна очима геть по морі водить,
І лиш одно душею розважає:
Коли прийде та днина, та година,
Котра знова розлучених зєднає?...

Чи син до мами, чи до сина мати —
Одному треба подорож відбути!
А брамою — ся пристань мусить бути
Тому так любо з нею розмовляти,
І разураз її відвідувати.

Здається серцю, як сюди зближаєсь:
Неначе сьому статися вже нині,
За чим так дуже серце побиваєсь —
Що станеться, сам Бог вість, в котрій днині

XXV.

Як гріб твій, Славцю, буде заростати,
І ми тебе так мемо забувати —
Бо на землі такії вже права:
Що смерть забрала, вже того немає
Тут на землі, й нове тут виростає —
А знову прийде смерть і життя нова
Дитино, йнакше се не може бути!
Живим про себе думать, а забути
Мерців, — Творець такі надав закони!

Привикнуть наші очі до заслони,
Яка з тобою вже нас розділяє,
Признасть і серце, що говорять вічі,
Зживемся з тим, що вже тебе немає,
І думать-мем — о якійнебудь річі...

Як гріб твій, Славцю, буде заростати,
І ми тебе так мемо забувати —
Та ми не камінь, не трава — а люди!
В душі глибоко, де престол для Бога,
Де в божу вічність брама і дорога,
Й твоя там, Славцю, вічна пам'ять буде!

Прийдуть ті дні, і станеш мов живою
Між нами, — світ весь кинем ми душею,
Щоб говорить про тебе і з тобою —
Аж стрінемося з вічністю твоєю!

* * *

Епілоґ.

Спочить хотів я від огнів дуці —
 Й від филь, що серце в молодости рвали —
 Мій дух став світлом, і його лучі
 Мене по всій вселенній провозжали.

О, доню люба! як тебе я слухав,
 Як ти співаєш і видумуєш,
 Пригоду кожду співом віддаєш —
 Як серце в тобі віщий дух розрухав,
 Я думав втішно: Ось заступник мій!
 Ось він звершить, чого ще не звершила
 Моя душа, що десять літ згубила
 В накинених їй німоті нудній!¹⁾

Та Бог забрав тебе, щоб ти співала
 Між ангелами в небі, — так пропала
 Тут на землі моя заступниця!
 Й моїм огням не буде вже кінця!

Ах, бачу, знову дзвоном мені бути,
 Що голос шле по долах, по горбах,
 І проповідь його далеко чути,
 Що мов жива, так ходить по хатах,
 І з віч всім людям слези обтирає...

Так дзвін усіх скріпляє, потішає,
 Себеж самого нищить, розбиває...²⁾

Загальні збори відпоручників вдов. сиротинського фонду.

Сі збори відбулися дня 17. мая б. р. у Львові. На збори прибули делегати з 43 х деканатів в особах своїх найповажніших представників. Не прибули делегати з деканатів: бережанського, болехівського, грималівського, зарваницького, козлівського, любінецького, озерянського, олеського, переґінського і скалатського. Збори отворив Всесв. о. генеральний Вікарій А. Бачинський, поручаючи зборам зайнятися справою успішнішого несення помочи священичим вдовам і сиротам. На предсідателя Зборів вибрано о. шамбеляна Мих. Цегельського з Камінки Струмислової, його заступником о. декана Теодора Богачевського, на секретарів покликано о.

¹⁾ В тому часі не міг я віршувати по українськи, бо ще не володів свєбідно українською мовою. Займався я філософією.

²⁾ Цілий сей образ з дзвоном взятий з моїх хорватських „Trenutk-iv“, де він приходить в 26. вірші.

11. Зелського, декана милятинського і о. С. Рудя, завідателя Мізуня.

Перед приступленням до денного порядку нарад Предсідатель фонду, о. Пралат Войнаровський, згадав про померших членів Комісії о. сов. Т. Лежогубського, і о. А. Дикого, які положили великі заслуги для фонду. Память їх пошанували присутні повстанням з місць; відтак зложив подяку уступившим довголітнім членам Комісії: Предсідателеви о. мітратови Білецькому і секретарови о. Крилошанинови Бобикевичеви.

Особлившу подяку зложив о. Предсідатель Войнаровський ВПреосвященному Митрополитови Кир Андреви за висланне квоти 10.000 лір яко надзвичайну запомогу для вдів і сиріт. Збори рішили однодушно серед загального одушевлення для улюбленої особи свого Архіпастира висказати Йому за се найглибшу подяку, як також за всі Його велитенські труди понесені в краю і за границею для добра нашої Церкви і народа. По промові Предсідателя о. Войнаровського приступлено до денного порядку нарад. Секретар Комісії, о. Сов. Е. Бачинський, здав звіт з діяльності Комісії. Зі звіту о. секретара довідалися присутні, що в двох послідних роках померло у Львів. дієцезії 146 священників, отже число застрашуюче в порівнанні з жертвами за час пятилітньої світової війни, бо від початку війни до половини 1918 року померло тільки 89 священників з Львівської дієцезії. Число вдів і сиріт за час війни подвоїлося, около 500 осіб має фонд запомагати. Над звітом о. секретара вивязалася дискусія, в якій забрали голос о. Декан Винницький, о. П. Филипович, о. М. Туркевич, о. І. Фединський, о. К. Богачевський і о. Л. Зарицький. Звіт Секретара прийнято до одобруючої відомости.

Незвичайно оживлена дискусія вивязалася над справою установа висоти датків до фонду на рік біжучий. Голос забирали о. М. Бобовник, о. І. Винницький, о. А. Пеленський, Т. Копистянський, В. Лиско, о. Т. Богачевський, о. К. Куницький, о. І. Фединський, М. Туркевич, о. Н. Стисловський, о. В. Соловій і о. Л. Захарясевич. На внесення о. Л. Захарясевича ухвалено прийняти висоту датків на рік 1921 після скількості ерекціонального поля, а саме: 1) парохі і завідателі парохій посідаючі до 50 моргів 1000 Мп. річно; 2) до 100 моргів 2.000 Мп.; 3) до 200 моргів 3.000 Мп; 4) понад 200 до 5.000 Мп.; 5) завідателі, сотрудники, що не уживають поля, 500 Мп.; 6) завідателі і сотрудники, що уживають поле, після скількості поля. Збори висказали однодушно бажання, щоби Ординаріят по затвердженню тих ухвал, надав їм обовязуючу санкцію.

Контрольна Комісія вибрана загальними зборами, до якої входили о. декан С. Мохнацький і о. М. Галянт, здала звіт з переведеного шконтра, а знайшовши касу і книги в як найкрасшім порядку, поставила внесок на уділення абсо-

люторії уступаючій Комісії, що одноголосно прийнято. В дискусії над реорганізацією Фонду перший забрав голос о. пралат Войнаровський, відтак о. канцлер Яцковський, декани Зельський, Винницький, Галянт, Туркевич. На внесення о. декана Винницького рішено поручити нововибраній Комісії, щоби вона в як найкоротшім часі скликала анкету, на яку має запроситися представників наших інституцій асекураційних, фінансових і економічних в цілі остаточного вирішення справи реорганізації Фонду. Рішення сеї анкети мається предположити членам Фонду вдів і сиріт на найблизших надзвичайних загальних зборах до одобрення. На внесення комісії-матки, в склад якої входили оо. декани Винницький, Зельський і о. Сов. Е. Бачинський, вибрано одноголосно слідууючу Комісію: Предсідатель іменований Ординаріатом о. Пралат Т. Войнаровський; Члени комісії 1) о. пралат Александер Пясецький, 2) о. сов. Лопатинський, 3) о. сов. Дзерович, 4) о. Др. Г. Костельник; Заступники: о. сов. Дуткевич, о. Біленький; Касієр о. М. Крилошанин Яцковський; Контрольор о. сов. І. Рудович, секретар о. сов. Е. Бачинський. На скрутаторів: о. декан Б. Еліяшевський і о. сов. Е. Монцібович.

По тих зборах відбулася нарада тих самих відпоручників у важних станових і церковних справах. В справі потреб, супроти їх великої ріжноманісности, яка під теперішню хвилю витворилася в поодиноких місцевостях, рішено, щоби поодинокі деканати предложили Ординаріятові до затвердження відповідні до місцевих обставин проекти, які опісля мали би загально обовязувати.

З усіх сторін піднїшено жалі, що існуючі під сю пору власти нехтують права української мови і з жалем сконстатовано, що деякі одиниці самі не придержуються виданих в тій мірі Ординаріатом розпорядків. Рішено послугуватися виключно українською мовою у внутрішньому урядованню, як і в зносинах з властями. Таке саме рішення запало в справі точного придержування розпорядку Митрополичого Ординаріату з дня 25/II. 1920 ч. 331/С., щоби в справі супружних перепон не зборонювати женихам вінчання ізза неканонічних перепон.

Точнійше обговорено справу платень клиру зі сторони польського уряду. Сконстатовано, що на днях польський уряд в третє розділив польському духовенству дуже значні підмоги. Се поступовання слід уважати сторонничим і несправедливим, тому що належало, або взагалі не уділяти ніякому духовенству підмог, або розділити справедливо між оба віроісповідання, не роблячи ніяких ріжниць.

Для ілюстрації піднесено, що генеральний Вікарій, управляючий Дієцезією, по 54-ох літах служби побирає 1800 мк. місячної платні, і що саме українське духовенство находиться в дуже лихому матеріальному положенню ізза зруйнування мешкальних і господарських ерекціональних будинків.

Нові книжки.

Наслідкування Христа Томи Гемеркена Кемпійського перекладом на українське. Видало Видавництво Чина св. Василія В., Жовква 1921. Формат мала 8 а; тверда оправа стр. 528; ціна 150 Мп.

Переклад заосмотрений вступом „Переднім словом“, в якому є два розділи: 1) „Про книжочку“; 2) „Як читати її?“. До того долучені дві молитви: одна (св. Альфонса Лігорого) перед читанням, друга (св. Ігнатія) по читанні. Знова ж при кінці знаходиться додаток, „Що коли читати?“ поділений на дві частини: „А) У дні Найсол. Серця Хр.“; „Б) Підчас духовних вправ і місій“. О самій сій книжці, розуміється, не потреба нам тут говорити, бо вона здавна давна славна в цілому катол. світі. Як кажеється в „Передньому слові“: „Є це загальна думка, що між усіма духовними книжочками вона стоїть на першій місці зараз по святім Письмі“. Випадало би нам точніше обговорити сам переклад. Але тут міродатний був би якийсь звисний наш знавець мови, котрий уважно простудіював би мову сього перекладу. Ми від себе подамо тільки деякі загальні уваги для орієнтації читачів.

Як мова, так ортографія сього перевodu — так сказати би — наймодерніша, зукраїнщена (у відношенню до галицизмів) до найвисшого ступня. Так н. пр. автор загалом не уживає *У* (пише: стоїть, обичаї ітд.); уживає: цей, дзеркало, джерело, кожний, рятунок, на прикінці, ітд. Натомість уживає пристрастий, людий ітд.; як також місія, євангелія ітд. місто: місія, євангелія ітд. Певно автор мусить мати свої засади, чому тут відбігає від консеквенції наймодернішого українщення, але що ми тих засад не знаємо, то воно нам представляється неконсеквенцією.

Стиль гладкий та легкий. Автор всюди старається говорити чистою народною мовою, і в дусі сеї щиро народної мови віддає навіть такі деякі терміни церковної мови, які вже в народі непохитно удомашнилися. На деяких місцях се нас разить — але се властиво тільки наслідок привичаєння.

Одних тут разить більше того, других менше вже після того, чи хто більше, чи менше любить у консерватизмі.

Не потреба би й згадувати, що ся дорожочка повинна знаходитися в домі кожного священика.

Dr. Spasowski Władysław. Wzorowe seminarja nauczycielskie. Kurs nauk sześcioletni. Warszawa 1920 Автор є виднішим польським педагогом і йому віддано було організацію „Учительського інституту у Варшаві“. В згаданій брошурі подає автор середники до поширення просвіти і культури та поборення анальфabetизму між широкими кругами населення.

Науку в учительських семінаріях радить розложити на

шість літ, обмежити питання учеників і іспити, та зовсім скасувати матуру. Рішучо є проти науки чужих мов; другої краєвої мови можна би вчити — навіть в областях з мішаним населенням — лише виїмково і то в дуже обмеженім обемі. У всіх школах має бути основою навчання і виховання наука польської мови і літератури, історія Польщі, доведена до 1919 р. та наука про горожанські обов'язки.

Семінарії повинні виховувати як найбільше учителів, які опісля можуть знайти приміщення у східних окраїнних областях. Та все є лише висловом бажань і змагань значної частини польської суспільности. Інтереснійше буде знати нам, як ставляться ті круги, яких представником є автор, до релігійного виховання молодого покоління, та взагалі до науки релігії в семінаріях.

Автор хоче зовсім ясно поставити сю справу, бо уважає релігію предметом незвичайно важним для молоді, що саме тоді перебуває переломову добу у своїм духовім ровною. Однак він стає рішучо на становищі антикатолицьким — протестантським.

В школі належить учити лише історії релігії, психології релігійних почувань і християнської етики. Совітські власти шкільні, а зокрема педагогічні ради, мають весь нагляд над наукою релігії і укладають програму викладу сего предмету.

Після пропонованого автором розкладу дидактичного матеріалу на поодинокі курси релігії вчили би на перших чотирох курсах і то лише по півроку. На перший і другий курс призначає історію релігії, на третій християнську етику, на четвертий психологію релігії. На п'ятім і шестім курсі обходила би ся молодь зовсім без науки релігії. Про виучення основних правд віри, про виховання будучих провідників молоді на віруючих ідейних християн-католиків, про релігійні практики автор зовсім не згадує.

Так уявляє собі автор виховання кандидатів на учителів в майбутніх семінаріях.

На першій стороні брошури є посвята начальникови держави, великому педагогови народу, що плекає у нього духа свободи і почування честі. — *о. І. Р-вич.*

Поступ (студ. вісник) ч. 6—7, (за червень і липень). Ціна сього підвійного числа 60 Мп. Зміст: *М. Мох*: У 5-ті роковини смерті Ів. Франка. — *З. Лишкевичівна*: На весну. — *Д-р Р. Ковшевич*: *Juris ignorantia nocet*. — *В. Л.*: По дворі ходить сон. — *Й. Шляф* — *І. Л-г*: Дош. — *Н. de Régulier*! З модерних франц. поетів. — * * * Наші недомагання (Анкета). — *Д-р Т. Г.*: З філософійних проблемів. — *Л. Верховинка*: Сонце. — *П. С. Мол*: Як ідейний студент найкраще переведе ферії. — *І. М.*: Роздума. — *Д-р Г. Костельник*: Пісня Богів. — *М. Вільшина*: О. Новаківський — * * * Думки сімох мудрців. — *І. Стефанів*: Гетьман Б.

Хмельницький і І. Мазепа. — Г. Костельник: Де рожі цвітуть. — В. Я.: Ферії. — Г. Ко: Знайшов себе. — В-о: Спомин, Зі студентського життя. — Додаток: „Наш Пропор“. — Й. С.: Читайте. — Ко. О.: Думка. — М. Ю. Лермонтов: Ашик-Керіб. — О. Маковей: Тайна у фляшці. — І. Шевчик-Лукав: Грай, бандуро. — Й. Зячківський: Смолоскипи Назорея. — Г. Костельник: Три серця. — І. Шевчик-Лукав.: Скажи! чи бачиш. — І. Л-о: Під цвіт вишень.

Світ дитини (ілюстрований часопис для дітей). Виходить два рази в місяць; ціна $\frac{1}{4}$ річно 120 Мп., річно 480 Мп., поодинокі число 20 Мп., Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Зіморовича ч. 3. Зміст ч. 11. (з 1. червня 1921): Юра Шкрумеляк: Іванови Франкови (поезія); Василь Софронівич: Цвітуть сади... (поез.); Богдан З.: На прогульці; Я. Вільшенко: Лисиця жартівниця та зайчики побігайчики (байка), з образками А. Манастирського; Мойсей і діти (фрагмент з поеми Ів. Франка п. з. „Мойсей“); Я. Вільшенко: Три дари — три ради Весни (поез.); Ребуси, загадки й шаради; Переписка Редакції.

Поручаємо сей одинокий наш часопис для дітей.

Українській дитині — одноднівка — видання Львівської Філії Товариства охорони дітей і опіки над молодістю, стөр. 28. 4^о, містить поруч заставок та ілюстрацій такі статті і вірші:

„У тобі наша вся надія“ (вірш). В. Літинська: „В країну дитини“. — У. Кравченко: „Співай дитино“ (вірш). — Д-р Ол. Барвінський: „Яка хвороба найбільше поширена серед дітей?“. — Е. Сельський: „Українські поради материй“. — Т. Шевченко: „У наших раї на землі“. — о. В. Лицняк: „Кілька слів про захист для сиріт“. — К. Малицька: „Про захоронки і діточі садки“. — Б. Вернзон: „Дитя в нашій душі“ (перекл. В. Щурат). В. Целевич: „Українська популяційна політика“. — О. Бачинська: „Діти на село!“, „Про дігей і про виховання (афоризми). Д-р О. Тисовський: „Більше чуття і бистроти а менче обережности“. — М. Галушинський: „Українське краєве товариство охорони дітей і опіки над молодістю“. — Звіт з діяльності. — К. М.: „Рідна Школа“.

Geh hin und künde! Eine Geschichte von Menschenwegen und von Gotteswegen von W. Regina Most, Dominikanerin in Speyer. Ergänzt und zu Ende geführt von einer Mittschwester des gleichen Ordens. Mit 2 Bildern. 13—16. Auflage. Freiburg in Br. 1920. (218 стр.). Ціна 4 50 Мп. Авторка сеї книжки конвертика з протестантизму, і тут займаючим способом переповідає важніші свої переживання.

Гавриїл Костельник: Помершій донечці (поезії). Стр. 38. Ціна 40 Мп. (Се відбитка з „Ниви“). Можна набути сю брошуру також в Редакції „Ниви“.

Всячина.

Нова енцикліка св. Отця. З приводу 600 літних роковин смерті Дантоґо Alighieri († 14. IX. 1321. р.), які в цілій Італії (і навіть у Франції) будуть торжественно обходити, видав Венедикт XV. енцикліку, адресовану „ad dilectos filios doctores et alumnos literarum artiumque optimarum orbis catholici“. Львівська Gazeta Kościelna так висказується о тій енцикліці: „Ся енцикліка мусіла викликати тим більше вражіння, що дотепер ніоден світський чоловік, не зачислений в почет святих, не дізнав такої почеси, а до того се звісна річ, що Данте сильно виступав проти папів свого часу і відсилав їх до пекла (у своїй славній „Божественній Комедії“, так Миколоая III., Боніфатія VIII., Клеменса V.), через що спричинив немале вдоволення для многих неприятелих Церкви. Однак Венедикт XV. толкує ті його погляди, часто зовсім неоправдані, з батьківською виrozumіlostiю тим, що тут розходилося о політичні квестії: ідеалом для Дантоґо була монархія, яка би обіймала всі христ. народи, отже тому ганив противників німецького цісаря, до котрих належали також папи... тай мусіло його боліти вигнання з його батьківського міста через сторонництво вороже його політиці. Впрочім признає св. Отець також се, що в тодішній Церкві не було всьо гідне похвали: „nonnulla eo tempore fuisse in hominibus sacri ordinis haud probanda“.

Дар св. гр. кат. Отця Румунам. Гр. кат. румунський архієпископ Др. Суч тепер вернув з Риму, де дістав від св. Отця 300.000 лір для сиріт та для монаших монастирів. В Римі буде заснована румунська колегія, на що призначив св. Отець 2 міліони лір. За згодою св. Отця дістали Румуни монастир та церков міноритів в Клявзенбургу. Хай отже з того зрозуміють наші сусіди, що се не наші „махінації“ спричинили в Римі подібний дар для нашого народу, але те, що Рим инакше задивляється на значіння уніятських церков на Сході, чим наші сусіди. („Наука“.)

Відкриття нових катакомб в Римі. На старій „Via Salaria“ в Римі відкриті нові катакомби св. Памфілія с. р. в марті. Проф. Rossi ще 1872. р. відкрив три галерії тих катакомб, а тепер проф. Jossi відкрив їх центр (на вул. Paisiello). Св. Отець зараз закупив терен над катакомбами, які будуть перешукані, а поблизу тих буде вибудована Церков. (Kat. List).

Новий генерал францішканів. На генеральному капітульному зібранню францішк. чину, яке відбулося 14. V., в Azis-i, став вибраним на генерала чину Бернардин Klumper, дотеперішній прокуратор. (Kat. List).

Кольонійські судді против безконфесійних шкіл. Кольонійські судді виступили спільною заявою против осно-

ування безконфесійних шкіл. В своїй заяві кажуть, що молодь мусить бути вихована в дусі авторитета та права. А досвід учить, що таке виховання можуть дати тільки моральні закони та релігійні правди. Якраз тому, що нині між молодіжню атеїзм так поширюється, в загражаючий спосіб поширюються між нею також кримінальні проступки. (Katol List).

Англійські масони, котрих „великим магістром“ є воевода Connaught-ський, стрийко короля, явно відмовилися від братерства з „Великим Орієнтом“ з Голандії, який їх запросив, щоби взяли участь в міжнародному масонському конгресі в Женеві. Не хочуть вони, як кажуть, брататися з людьми, які отвореним питанням — open question — уважають істнування Бога, які не признають св. письма яко „святий закон“, які займаються політикою, що в бритійських ложах зборонене. „Catholic news service“ думає, що се рішення є результатом великого числа англійських священників у англ. ложах, що рішили опертися протихристиянській пропаганді, яку ведуть масони чужоземних лож. (Katol. List).

Конверція проводира соціялістів і масона Aldy-я.

Сей масон і проводир соціялістів на кілька годин перед своєю смертю поєднався з католицькою Церквою. Папрох церкви св. Павла в Нарбоні уділив йому св. тайни для вмираючих. Ложа заходилась, щоби бодай при його похороні прийшло до масонських маніфестацій. Родина Aldy перешкодила сьому так, що покійника перевезла в Нарбони в Міляно, і тут його похоронила. (Kat. List).

Achidyecazyja iwowska obrządku łacińskiego w czasie napadu ruskiego 1918-9" (пише X. Czerwiński) — під тим титулом Gazeta Kościelna вже від довшого часу друкує подрібну мартирольорію польського клиру Східної Галичини в рр. 1918—1919. Довідуємося з того, що в тих часах було 88 польських священників арештованих або інтернованих. Автор сходить навіть до таких подробиць, що наводить: хто, кому і скільки курок постріляв. Без сумніву се прикрі й дражливі річі. Але що „nemo iudex in propria causa“, ми маємо лиш одну просьбу до Gazet-и Kościelno-ї: Хай вона нам виробить у всевладної цензури дозвіл, щоби нам вільно було опублікувати таку саму подрібно написану мартирольорію українського клиру в Східній Галичині в рр. 1918—1921. А відтак хай зберуться судії зі всіх культурних народів, і хай нас розсудять. Ми на се охотно згодимося.

На Холмщині. Як доносять польські газети, а за ними наші українські, на Холмщині польські священники відбирають православні церкви, які колись були уніятськими, навіть там, де римо-католики мають свій костел, а православні остаються без церкви. Наколи тут має рішати тільки істо-

ричний момент, то претенсії до тих церков могли би піднести хіба тільки ми — уніяти. Але як здається, тут рішає тільки сліпа сила. А власне в тому біда, що та сила сліпа. Чиж московська царська влада не відбирала силоміць уніятських церков? І в чому їй се допомогло?

О. Др. Степан Юрик, парох Золочова, папський шамбелян, перед польським цивільним судом. По всіх і всіляких тюрмах, по брутальнім самосуді золочівських польських шовіністів, став о. Др. Ст. Юрик в перших днях червня с. р. перед цивільним польським судом. Акт обжаловання був так страшний, що львівські польські газети вишукували що найогидніші епитети для о. Юрика, як н. пр. „ksiądz szakał, ksiądz bestja, ksiądz żądny krwi — przed sądem“. І що ж? Зі зізнань численних доведових свідків дізналися ми про „подвійні свідцтва“ деяких золочівських Поляків, яких о. Юрик в часах української влади виратував з біди (одним свідцтвом — на письмі — вони признавали, що се правда, а другим потаємним вони відносились до властей: щоби перше свідцтво о. Юрикови не вийшло на користь, gdyż jest wróg Polaków!!); а сам п. староста золочівський, отже політичне золочівське „око“, за вину приписував о. Юрикови, „że on za czasów austriackich jadł i piął z Habsburgami...“ (з Вільгельмом Габсб...) О. Юрик виголосив в суді гідну промову для своєї оборони, яка була видрукowana в „Українським Вістнику“ (з 2. VI. с. р.). По кількох днях розправи процес став відложений з тим, щоби ще нереслухати також відведових свідків.

Відчинилися їм очи запізно. В „Katholiken Korrespondenz“ (що виходить в Празі, в ч. 5. з 1921. р.) поміщує якийсь „Klerikus“ (під заголовком „Aus der Slowakei“) свої рефлексії що до малярської політики супроти Словаків в останніх деценіях перед війною. Сі рефлексії такі цікаві, що вважаємо відповідним подати нашим читачам кілька уривків з них. І так пише автор: „Всі Мадяри думали (а правительство се доцільно попірало), що образований чоловік має говорити лиш по малярськи, атже словацька мова є тільки для хлопів, візників та робітників — і скорше чи пізніше всі без виїмку стануться мадярами“. Де були конфесійні школи з двома мовами (малярською та словацькою), там Мадяри всяким способом перли до того, щоби школу перетворено в одноязикову; „Атже ви вже і так всі говорите по малярськи!“ „При кождім новім 10-літнім списі людности — що при ріжнороднім впливі не було чудом — констатовано сильний приріст малярського елементу. Так! Коли оден будапештенський священик унів. проф. в р. 1901. видав двотомову, ілюстровану, люксову книжку „Католицька Церков на Угорщині“, в бібліографіях поодиноких церковних достойників, єпископів ітд. завсіди виразно були зазначені заслуги на полі маляризації. Дозвіл, ба навіть строга ко-

нечність мадяризації була уважана за певну, самозрозумілу засаду — так, що тих, які инакше думали, уважано майже за духово аномальних“. „Як особливо улюблені помічники при мадяризації були уживані також жіночі монаші чини, які в школах навчали, і були покликувані (на нові місця) також для їх успішної (бо ненасильної — *liebeshwürdig*) мадяризації“. „На поставу Церкви ділав національний шовінізм шкідливо“. „Навіть в половині листопада 1918. р., коли вже на периферіях Угорщини ніхто не журився будапештенськими розпорядженнями, прийшло одно розпорядження з міністерства просвіти (Чехи вже від 2-ох тижнів були в краю), що тільки в двох найнижших класах народної школи матірня мова може бути уживана як викладава...“

„Народи, яко такі, не мають ніякого життя в другім світі, тому мусять вони вже на сім світі одержати кару за свої прогріхи, а нагороду за чесноти“.

Не диво, що се пише якийсь „Klerikus“, але диво, що се друкує німецький журнал, що виходить в Празі. Чомуж сього не бачили Німці, заки панували в наддунайській монархії? От, як каже наша народна приповідка: „Н а в ч и т ь б і д а в о р о ж и т и!“

Gazeta Kościelna критик — та не „з божої ласки“, тільки з ворожого табору“. В ч. 10. з с. р. під заголовком „Z prasy periodycznej“ Gazeta Kościelna подає своє „Słówko o poezjach „Nywy“ : „X. dr. Gabrijel Kostelnik pracuje nie tylko na polu filozofji, sociologji, katechetyki i polityki*), ale w wolnych chwilach pisuje także wiersze. W kilku ostatnich zeszytach „Nywy“ zamieścił on szereg elegji p. n. „Umarłej córeczce“, w których wyraża się szczerze uczucie zbolełego serca ojcowskiego, którym jednak niepodobna przyznać wartości poetycznej, o czem może przekonać Czytelników naszych cytaty następujący (тут наводить автор 14 перших стихів з IX. вірша). Nie można się dziwić, że i Ukraińcom nie podoba się ta nieudolnie rymowana proza i że dwóch czytelników Nywy zaprotestowało przeciw zamieszczeniu w tem piśmie, przeznaczonym dla duchowieństwa, utworów tego rodzaju“. Розуміється Gaz. Kościelna вірна своїй традиції, може собі говорити, що лиш тільки хоче, не лиш про поезії „Ниви“, але навіть про всіх нас. Та щоб вона при тім виступала як речник українського духовенства — ну, для такої форми войовання треба вже „вироси“ навіть понад природний стид чоловіка перед самим собою. Що загаль українського духовенства думає про артистичну вартість поезій „Пом. дон.“, про се редакція „Ниви“ далеко краще (а безпосередно) поінформована, чим редакція Gazet-y Kośc. І колиб се так було, як се Gazeta Kośc. говорить ніби в імені нашого духовенства (зовсім

*) Автор тут помиляється, але то завжди так буває, коли пишеться о тім, чого не знається.

доцільно а безцеремонно перевернувши всі дані), то видавання тих поезій в Ниві вже давно було би застановлене. Впрочім: „słówko“ *Gazet-y Kośc.* може успокоїти тих двох читателів „Ниви“, які так побоювалися якраз того „słówka“ ізза того, що ніби то в тих поезіях подекуди є „богохульства“... Ось *Gazeta Kośc.*, критик „з ворожого табору“, не знайшла в тих поезіях нічого такого! А що не мала чого чіпатись, (а сього вона так дуже хоче на кождім кроці), то задумала свою латку Ниві причіпити при помочи таної літератської критики. Ну, а коли на тому полі *Gazeta Kośc.* чується на силах, то їй поручаємо, щоби критично порівнала поезії „Помершій дон.“ зі славними „Тренами“ *Kochanowskiego* (яких предмет той сам) під зглядом богатства психології, глибини й ширини думок, їх синтези, артистичної конструкції, форми ітд. Тількиж що тут не вистарчить те оклепане та дурненьке собі „w wolnych chwilach pisuje także wiersze“.

В ч. 10. (з 15. V. с. р.) *Gazeta Kościelna* присвятила довшу, тепло написану, посмертну згадку по бл. п. проф. *Wł. Jaszowski*-м, про якого смерть сповістили ми наших читачів в попередньому числі „Ниви“. Покійник родився 1856 р. в Городку Ягайл., 1880 р. був висвячений; помер 22. IV. с. р.

З просвітнього руху югословянських Українців. Дня 23. V. с. р. в день по великім відпусті в Руськім Керестурі відбулися річні збори просвітнього товариства при участі такої громади народу, що збори мусіли відбутися під голим небом (біля церкви). В справозданню з тих зборів, адресованому до редактора „Ниви“, між иншим читаємо таке: „Всьо було дуже красне й добре, і всі люди собі хвалили, а найбільше Твій привітний вірш — так, що многі плакали. Було „живіо! живіо Костельник!“ Збори ухвалили вислати Тобі привітну телеграму — чи Ти її одержав?“. На просвітні цілі зібрало товариство вже 174.000 югосл. корон (звиш 1,000.000 Мп.) головно з Керестура. Однак і там не іде всьо гладко. Коцур, друга українська кольонія по численности, ще дотепер не хоче прилучитися до просвітної акції Керестурців і инших, бо мріє про якийсь всеруський чи всеруський язык. Треба завважати, що тепер в Новім Саді (місто над Дунаєм, о 20 до 60 клм. віддалене від наших кольоній) пробувають многі істинноруські, між ними єпископи Евлогій та Антоній, і баламутять там наших людей з яким-таким успіхом тільки в Коцурі. Куди вони зайшли!

Виділ т-ва св. Ап. Павла дістав запрошення на все-славянський зїзд католицького студенства та інтелігенції, який відбудеться в Празі (на Чехах) в днях 9—13. липня с. р. Виділ ухвалив попросити о. Булика ЧСВВ, який пробуває в Мункачеві, щоби зволив взяти участь на згаданому зїзді яко делегат тва Ап. Павла у Львові.

Легке войовання. В ч. 5. „Поступу“ з с. р. в оцінці брошури д-ра В. Охримовича написав я між іншими такі слова: „Автор, син священика, відпав був від Христа не задля того, що не був виховуваний в Христовій вірі й не задля гріховних пристрастей (гордості, тощо), але задля льогічних трудностей, які тут і там являються непознакомленим у христ. світогляді; які трудності тодішня „поступова“ атмосфера (Драгоманів, Павлик, Франко), котра так притягала нашу молодь, вишукувала, натягала, осмішувала (так, як колись в інших світоглядах не було сто разів більше подібних трудностей)...“ А сі мої слова „Вперед“ з 2. червня с. р. обмірковуючи „Поступ“ (студент. вістник), так цитує: „А вже в бібліографічній частині о. др. Костельник, обмірковуючи „прилюдну сповідь“ сего „виднійшого діяча“, згадуючи про поступову атмосферу Франка, каже, що вона „натягала і осмішувала нашу молодь“ (підчеркн. в оригін.). Такі річі читаємо в одному і тому самому числі (підпис: І.). — Ось речник „Вперед“ може собі вчитати всьо, що лиш хоче, і де тільки хоче... Та видно: яке читання, така наука, таке й войовання!

К.

Письменні теми при іспиті кандидатів на катехитів шкіл виділових, який відбувся в днях 16—17. V. 1921. р.:

З *догматики*: Церков Христова вже задля свого призначення (ex fine) має бути католицькою.

З *етики*: Надоложення за гріхи заборонені осьмою заповідю Божою (з поданням примірів з Біблії)

З *літургіки*: Старий і Новий Завіт у вечірні.

З *катехитики і методики*: 1) Професор чи душпастир молодежі? 2) Перевести практично катехизу о „Ангельським привіті“.

Письменна *егзорта*: Егзорта при нагоді розпочаття вправ реколекційних.

*

Письменні теми при іспиті кандидатів на катехитів шкіл середніх, який відбувся в днях 16—17. V. 1921. р.:

З *догматики*: Призначення а фаталізм.

З *апологетики*: Догми віри а правди розумові.

З *етики*: Головні блуди теорії комунізму.

З *літургіки*: Змисл і будова літургії преждеосвящених дарів.

Письменна *егзорта*: Егзорта при нагоді поминального богослуження за впадших в боях за волю України.

ОО. Катехитам подається до відома, що з кінцем фєрій відбудеться у Львові конференція всіх катех. краю (нашого обряду) у важній душпастирсько педагогічній справі. Конференція з відновою духа обчислена на 2 дні. Точний речинець подається в часописах.

На „Священничий дім“ зложили.

З переносу	32495 Мп.		Мп.
Антонишин М. Городок	350	о. Іванчук С. Козова	1000
о. Алиськевич Г.	100	„ від Церкви	
о. Богачевський Т. Голинь	1000	і збірка	1400
о. Бучинський Й. Вишнів- чик	1000	о. Курилас В. Жиравка	1748
о. Баричко М. Щирець	1000	о. Кушнір В. Вербів	1000
о. Бучацький Ол. Львів	1000	о. Качмарський Е. Слав- сько	1000
о. Білінський Л. Чернівці	1000	о. Курманович Л. Запитів	1000
о. Білецький Н. Пачиків	2000	о. Кедринський Л. Вирів	200
о. Бордун І. Муря вел.	1000	о. Костюк Л. Лани	300
о. Бардин К. Братківці	1000	о. Клебан П. Холоїв	1200
о. Бернацький Р. Підбірці	1000	о. Король Ом. Новиця	1000
о. Ваврик М. Підкамінь	1000	о. Кloseвич Е. Пійло	1000
о. Волинець М. Загіречко	2000	о. Козак І. Підгірки	1000
о. Винницький І. Залісці	1000	о. Кунцевич К. Гологори	
о. Вергун М. Подусільна	1000	Воля	1000
о. Величковський Т. До- лина	1000	о. Ковальський І. Липівці	1000
о. Вільчинський С. Гара- симів	1000	о. Кордуба П. Мостки	1000
о. Глодзінський І. Рудасів	1200	о. Коверко М. Бродки	1000
о. Гарух П. Незнанів	1100	о. Кузьмович З. Львів	1000
Грабівка — Церков	1000	о. Казанівський Г. Боро- тан	1000
о. Галібей І. Новошин	1000	о. Кедринський Л. Горпин	1000
Збірка	1000	о. Кулик В. Ілемня	1000
о. Гавришак А. Борщо- вичі	1000	о. Казанівський П. Сту- дінка	1000
о. Гованський С. Лука	1000	о. Каблук П. Лубянки в.	1000
о. Галянт Н. Корчин	1000	о. Кодельський Й.	200
о. Горчинський О. Львів	1000	о. Кулицький М. Покро- пивна	1000
о. Говдуник Г. Незвиска	1000	„ від Брацтва	255
о. Дзерович Ю. (збірка)	40	о. Кучкуда Й. Поморяни	1000
о. Дрелих В. Чижикив	1000	о. Костишин Т. Кальна	1000
о. Джулинський Л. Лан- чин	1000	о. Калинський Л. Черно- лізці	1000
о. Дякон Гр. Кропивник	1000	о. Коцюба П. Трибухівці	1000
о. Домбчевський Р. Руся- тичі	1000	о. Клюк М. Зарудці	1000
о. Дейницький М. Тумир	1000	о. Кравчук М. Водники	1000
о. Дурделло Г. Хотимир	1000	о. Левицький Т. Грабівка	1000
о. Еліяшевський Б. Зашків	1000	о. Лиско Вол. Сасів	1000
П. Зобнів П. дідиш Бе- леїв	200	о. Ляхович Е. Лютовиска	1000
о. Заячківський А. Збараж	1000	о. Левинський А. Чернівці	1000
Збірка в Церкві дух. Сем.	2755	о. Лада М. Долина	1000
о. Іванчук І. Товсте	700	о. Левицький В. Блюдники	1000
		о. Літинський Я. Лубянки	1200

	Мп.		Мп.
о. Лубянецький	100	о. Роздольський Е. Го-	
о. Любович І. Горошова	1000	родок	1000
о. Мандзик С. Слобода		о. Рожанський Й. Мос-	
бол.	500	тище	1000
о. Мельник Е. Галичанів	1000	о. Рудавський В. Завадки	1000
о. Маркович З. Новосілки	1000	о. Романовський Д. Дми-	
о. Міхур Д. Виписки	1000	тре	1000
о. Мотюк В. Маріямпіль	1000	о. Ревакович М. Воло-	
о. Мармаш В. Ясниска	500	сянка	1000
о. Мохнацький С. Теребо-		о. Рудо С. Мізунь ст.	1000
вля	1000	о. Редчук Г. Висипівці	300
о. Моравський Ер. Орове	1000	Редакція „Поступу“	1000
о. Мурович Т. Сервири	1000	о. Січинський Л. Мшана	1000
о. Молчко В. Осташівці	1000	о. Сень В. Завадовичі	120
о. Мисевич В. Вільховець	1000	о. Стернюк В. Путомити	1000
о. Мандрусак В. Камінки		о. Сивенький М. Дернів	1100
вел.	1000	„ Збірка	660
о. Новосад (Збаращина)	200	о. Степанина В. Горпин	1200
о. Олексій Михайло Довге	1000	о. Стисловський Н. Дева-	
о. Олексів В. Білківці	1000	тники	1000
о. Онуферко А. Козівки	1000	о. Сосенко А. Оліїв	1000
о. Прокопович Н. Юна		о. Садовський І. Стінки	1000
шків	1000	о. Сахно Т. Лагодів	1000
о. Пилипець П. Германів	1000	о. Стрільбицький І. На-	
„ від Брацтва	1000	варія	1000
о. Пелех І. Сілець бень-		о. Стрільбицький Н. Со-	
ків	1000	роки	1000
о. Пришляк В. Камінка ст.	1200	о. Содомора А. Боків	1000
о. Прокопчук І. Добро-		о. Сенів М. Милошовичі	1000
твір	1200	о. Соколовський В. Мо-	
о. Потопник І. Княже	1000	лотір	1000
о. Підсонський В. Белзец	1000	о. Сапкевич В. Васючин	1000
о. Панчишин Г. Гологори	1000	о. Стрипський Н. Чер-	
о. Припма Т. Дуліби	1000	нівці	1000
о. Пясецький Н. Тростя-		о. Скоробогатий І. Цуци-	
нець	1000	лівці	1000
о. Плакида Г. Скалат ст.	3600	о. Семків Г. Ралів	1000
о. Плашовецький Б. Ля-		о. Степаняк І. Лолин	1000
цкев	1000	о. Сімович А. Снятин	1000
о. Притуляк Н. Сколе	1500	о. Сеньківський Д. До-	
о. Погорецький І. Велдіж	2000	броводи	1000
Питомці дух. Сем.	3680	о. Сербинський Я. Се-	
о. Пачовський І. Зба-		мяківці	1000
раж ст.	100	о. Соневицький Т. Тудорів	1000
о. Проць П. Снятин	1000	о. Стрільбицький В. Ви-	
о. Проскурницький Коро-		шнів	1000
пець	990	о. Сухий В. Болахів	500
о. Радкевич Е. Гаї к. Ль.	1768	о. Савула С. Сновиг	1000

	Мп.		Мп.
о. Ставничий Ю. Комарів	1000	о. Цурковський Е. Настасів	1000
о. Тисовський Вол. Калуш	1000	п. Чекалюк К. суддя Болахів	200
о. Туркевич М. Пониква	1000	о. Чемеринський А. Бу-	
о. Тарнавський З. Мшана	1000	дзанів	1000
о. Терлецький Й. Лисовичі	1000	о. Шептицький К. Унів	1000
о. Терлецький А. Виноград	1000	о. Шпіцер С. Солуків	1000
о. Томчук П. Росохач	1000	о. Шараневич А. Гнильче	1000
Уряд декан. Товсте	700	о. Шарко Я. Чортовець	1000
о. Фединський І. Любін в.	1000	о. Щербанюк І. Букачівці	1000
збірка	1000	о. Юркевич М. Пійло	1000
п. проф. Федусевич Львів	500	о. Юхнович І. Тухля	1000
п. Фуртаківна О. Львів		о. Юган Ворохта	500
(збірка)	1035	о. Янович А. Хотинь	1000
о. Флюнт Л. Ділушиці	1000	о. Яремкевич В. Волче	1000
о. Флюнт З. Граб	1000	о. Яворський О. Несторівці	200
о. Фітьо С. Бубнище	1000	п. Яримович суддя Долина	100
о. Фіголь М. Шульганівка	1000	о. Янович А. Струтин	1000
о. Хавлюк М. Долина	1000		
о. Хамчук Г. Кийданці	1000		
о. Хомяк В. Мишлятичі	1000		
о. Хлистун Л. Махнівці	1000		
Др. Цегельський І. Городок	1000		
о. Цегельський М. Камін-			
ка стр.	1200		
о. Целевич Л. Лозина	1000		
о. Цегельський Т. Струсів	1000		
п. Цішковський купець			
Чернівці	1250		

В останнім часі зложили:

о. Боднар А. Нараїв	2000
о. Брикович І. Товстенке	1000
о. Галькевич Ю. Рожанка	1000
о. Гаськевич Т. Головецько	1000
о. Дудрович О. Яблонів	1000
о. Др. Ішак А. Підберезці	500

Разом: 233,498 Мп.

Кожний священик повинен бути членом
одинокого нашого свя-
щенничого Товариства ім. св. Ап. Павла.

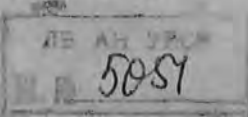
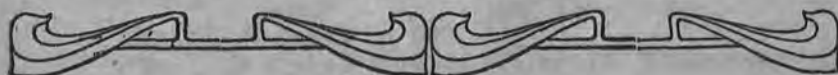
Владка чл. на р. 1921., виносить 120 Мп. вписове 5 Мп.

За попередні роки до 1919 р. вкладка а 4 Мп., за рік
1920 — 20 Мп.

Присилайте залеглі вкладки.

Присилайте датки на Свящ. Дім. Уладжуйте збірки при
кожній нагоді. Памятайте, що то „nostra res agitur“.

Заохочені ласкавим при-
няттям перших двох томів „Божого Слова“ зі сторони Впр. от-
ців приступаємо до
видання III. тому проповідий

„БОЖЕ СЛОВО“

Появиться він в перших днях вересня ц. р. і буде обій-
мати проповіді на всі неділі і празники
від 14. вересня до I. неділі великого посту.

Передплата на сей том виносить 250 Мп. а 30 Мп. на опа-
кування і реклямовану посилку.

З огляду на величезні кошти видавництва, просимо ласкаво вчасно
зголошуватися і надсилати найдалше до 15. серпня ц. р. перед-
плату, щоби ми могли упорядувати скількість накладу. Ціна
книжки в розпродажі буде значно підвищена. Гроші слати на адресу:

Адміністрація „Божого Слова“,
Львів, вул. Бляхарська ч. 18. II. поверх.

ДОСТАВА

СТОВАРИШЕННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНЕ З
ОБМЕЖЕНОЮ (дворазовою) ПОРУКОЮ,
ОСНОВАНЕ В ЦІЛІ ЗГУРТОВАННЯ
ТОРГОВЛІ ЦЕРКОВНИХ РІЧЕЙ В УКРА-
ЇНСЬКИХ РУКАХ.

ДИРЕКЦІЯ: ЛЬВІВ, вул. ДОМІНІАНСЬКА 11.

СКЛАДИ: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20.
ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок ч. 23.

Поручає свої багато заосмрені склади усяких церковних
річей. — Приймає всякі замовлення, наприви, золочення
і переплети книг. — Виконує всякі роботи малярські і різь-
барські. — Поручає підприємців будови і наприви. — Виготов-
лює церковні хоругви та прапори для „Соколів“. Січий“ і чи-
чалень „Просвіти“ від найдешевших до найвибагливіших, цер-
ковне білля, обруси. Доставляє усякого рода нилими та дивани
до церков та кімнат.

Кождий Українець, кожда Церков, повинні бути членами „Достави“.
Удїл 50 М., вписовї 1 М. (також ратами), дивід. за 1919 р. 6%.

Церквам-Членам при закупні додатковий опуст 2%.

Часть зиску розділює „Достава“ на церковні і народні ціли.
Хто купує в „Доставі“, купує у себе; збільшує на-
родне майно, попирає рідний промисл і торговлю.

Єсть на продаж ціле урядження для одної церкви
(ризи, хрести, свічники, літургичні книжки і т. д.)

Близші відомости в Адміністрації „Україн.
Вістника“, Львів, Ринск ч. 10. II. пов.

СВІЙ ДО СВОГО!

СВІЙ ДО СВОГО!

:- ПЕРША ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА АРТ. БРОНЗІВНИЧА РОБІТНЯ :-

ІВАНА КУЗЬМИЧА

Львів, вулиця Еляжарська ч. 11.
(Дім Ставропиг. Інститута.)

Виробляє знаряди церковні як: пауки, віктарці,
монстранції, патериці, чаші, хрести, всеношники
і пр. з всякого рода металів п. є бронзу, міді,
срібла і т. п.

Приймає до огневого позолочення чаші, мон-
странції, як також всякі направи з обсягу пер-
ковних річей по найдешевших цінах. Купує сріб-
ло, мосяж, цину і платить найвищі ціни.

ПРИНИМАЄ РІВНОЖ

ЗАМОВЛЕННЯ НА ДЗВОНІ.

А Д В О К А Т

Др. ОЛЕКСАНДЕР НАДРАГА

веде канцелярію у Львові, при вул. Домініканській ч. 11.
(в домі Краєвого Т-ва Кред. урядників і священників)

При тій нагоді пригадуємо, що Др. Ол. Надрага є відвічаль-
ним редактором студентського вісника „Поступ“, якого релігійне
становище зовсім поправне. (Примітка Редакції „Ниви“).

Видавець: Товариство св. Апо тола Павла.
Відповідальний редактор: о. Д-р Гавриіл Костельник.